

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

HRİSTİYANLIKTA MECDELLİ MERYEM ÜZERİNE BİR
ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYE MUTLU

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK

BOLU, OCAK - 2023

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sümeyye MUTLU tarafından hazırlanan “**HİRİSTİYANLIK’TA MECDELLİ MERYEM ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans olarak oy birliği/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir. Tarih için Tıklayınız

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK
Kocaeli Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali BAĞIR
Sakarya Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 12/12/2022 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 12 olarak tespit edilmiştir.

.....
SÜMEYYE MUTLU

ÖZET

**HİRİSTİYANLIK'TA MECDELLİ MERYEM ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SÜMEYYE MUTLU
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAT DURAK)
BOLU, OCAK - 2023
IX+ 87**

Tarih boyunca kadınların sosyal hayat içerisindeki konumu tartışma konusu olmuştur. Kimi toplumlarda kadınlar ön plana çıkarken kimi toplumlarda erkekler ön plana çıkmıştır. Bu durum ikili ilişkilerde olduğu gibi toplumsal durumlarda da insanları etkilemiştir. Ayrıca cinsiyetlerin sosyal hayat içerisindeki konumlarını belirlemek için zaman zaman dinin otoritesi kullanılmış ve bir cinsiyet diğerinden üstün kılınmıştır.

Hıristiyanlık tarihinde de dinin otoritesinin kullanılarak kadınların geri plana itildiği ve erkeklerin ön planda olduğu dönemlere rastlamak mümkündür. Yine de bu dönem içerisinde bazı kadınlar ön plana çıkmıştır. Ortaçağ döneminde bu kadınların öneminden çok az bahsedilmiş olsa da günümüzde bu kadınların isimleri farklı alanlarda sıklıkla zikredilmektedir. Bu kadınlardan biri de “Havarilerin Havarisi” olarak da anılan Mecdelli Meryem’dir. Mecdelli Meryem, farklı ithamlara maruz kalan bir azizedir. Kimisine göre bir hayat kadınıyken kimisine göre İsa’ya aşık olan ve onu takip eden bir kadındır. Mecdelli Meryem’in kim olduğunun anlaşılabilmesi için onun tarih içindeki konumunun incelenmesi gerekmektedir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmamızın ilk bölümünde Mecdelli Meryem’in geçtiği kaynaklar ve günümüzdeki kadın algısını etkileyen akımlar hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde ise Hıristiyanlık düşüncesinde kadının konumu ve geleneksel dönem Hıristiyanlık düşüncesinin etkilendiği Yahudilik düşüncesinde yer alan kadının konumundan bahsedilmiştir. Son bölümde ise Hıristiyanlık tarihi boyunca Mecdelli Meryem’in hangi şekilde anıldığı ve nasıl bir öneme sahip olduğuna dair yapılan araştırmaların neticeleri aktarılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Yeni Ahit, Kitab-ı Mukaddes, Mecdelli Meryem, Hıristiyanlıkta Kadın, Apokrif Metinler, Nag Hammadi Yazıtları

ABSTRACT

**A STUDY ON MARY MAGDALENE IN CHRISTIANITY
MASTER THESIS
SÜMEYYE MUTLU
BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS SCIENCES
(SUPERVISOR: ASSIST. PROF. DR. NİHAT DURAK)
BOLU, JANUARY 2023
IX+ 87**

Throughout history, the position of women in social life has been a subject of debate. In some societies, women have come to the fore while men have come to the fore in some societies. This situation has affected people in social situations as well as in bilateral relations. In addition, the authority of religion has been used from time to time to determine the positions of the sexes in social life, and one gender has been made superior to the other.

It is also possible to come across periods in the history of Christianity when women were pushed to the background and men were at the forefront by using the authority of religion. Nevertheless, some women have come to the fore during this period. Although the importance of these women was mentioned very little in the medieval period, today the names of these women are often mentioned in different fields. One of these women is Mary Magdalene, who is also called the “Apostle of the Apostles”. Mary Magdalene is a saint who has been subjected to different accusations. According to some, she is a prostitute, while according to others, she is a woman who fell in love with Jesus and followed him. In order to understand who Mary Magdalene is, it is necessary to examine her position in history.

In the first part of this three-part study, information is given about the sources that Mary Magdalene passed through and the currents that affect the perception of women today. In the second part, the position of women in Christian thought and the position of women in Jewish thought, which was influenced by traditional Christian thought, were mentioned. In the last section, the results of the researches carried out on the way in which Mary Magdalene was commemorated throughout the history of Christianity and how important she was.

KEYWORDS: New Testament, Bible, Mary Magdalene, Women in Christianity, Apocryphal Texts, Nag Hammadi Inscriptions

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1 Kitab-ı Mukaddes	3
1.1.1 Eski Ahit (Tanah)	3
1.1.2 Yeni Ahit	5
1.2 Kanonik İnciller	5
1.2.1 Matta İncili	5
1.2.2 Markos İncili	5
1.2.3 Luka İncili	6
1.2.4 Yuhanna İncili	6
1.2.5 Elçilerin İşleri	6
1.2.6 21 Mektup.....	6
1.2.7 Esinleme (Vahiy).....	6
1.3 Apokrif İnciller	6
1.3.1 Filip (Philip) İncili	7
1.3.2 Petrus İncili.....	7
1.3.3 Thomas İncili.....	8
1.3.4 Meryem İncili	8
1.4 Nag Hammadi Literatürü	9
1.4.1 Nag Hammadi Literatürünün Keşfi	9
1.4.2 Nag Hammadi Literatürünün Genel Özellikleri	10
1.5 Magdala	11
1.6 The Golden Legend (Altın Efsane Okumaları)	11
İKİNCİ BÖLÜM.....	13
2. HİRİSTİYANLIKTAKİ KADIN.....	13
2.1 Hıristiyanlığın İlk Dönemlerinde Kadının Konumu.....	13
2.1.1 İsa Öncesi Kadının Konumu	14

2.1.2 İsa Döneminde Kadının Konumu	15
2.1.3 Havarilerin Kadınlara Yaklaşımı	16
2.1.4 Havariler Sonrası Dönemde Kadının Konumu	17
2.2 Kitab-ı Mukaddese Göre Kadının Konumu	19
2.2.1 Eski Ahide Göre Kadının Konumu	19
2.2.2 Yeni Ahit'e Göre Kadının Konumu	22
2.3 Apokrif İncillerde Kadının Konumu	26
2.3.1 Filip İncili'nde Kadın	26
2.3.2 Petrus İncili'nde Kadın	28
2.3.3 Thomas İncili'nde Kadın	28
2.3.4 Meryem İncili'nde Kadın	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
3. TARTIŞMALI BİR AZİZE: MECDELLİ MERYEM	31
3.1 Yeni Ahit'te Mecdelli Meryem	31
3.1.1 Luka İncili'nde Mecdelli Meryem	32
3.1.2 Matta İncili'nde Mecdelli Meryem	32
3.1.3 Markos İncili'nde Mecdelli Meryem	34
3.1.4 Yuhanna İncili'nde Mecdelli Meryem	37
3.2 Apokrif İncillerde Mecdelli Meryem	40
3.3 Altın Efsane Okumalarına Mecdelli Meryem	50
3.4 Ortaçağ'da Mecdelli Meryem	57
3.5 Günümüz Hristiyanlığında Mecdelli Meryem	59
3.5.1 Sinemada Mecdelli Meryem	60
3.5.2 Kitaplarda Mecdelli Meryem	67
3.5.3 Resim Sanatında Mecdelli Meryem	71
SONUÇ	75
KAYNAKLAR	79
EKLER	84
Ek 1 Mecdelli Meryem'in Yer Aldığı Resimler	84

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bknz. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

d. : Doğum tarihi

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

ed. : Editör

H.z. : Hazreti

MÖ : Milattan Önce

MS : Milattan Sonra

öl. : Ölüm Tarihi

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar her aşamasında bana yol gösteren, bilgi birikimi ve tecrübelerinden istifade ettiğim kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURAK’a teşekkürü borç bilir, saygılarımı sunarım. Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım Dr. Öğr. Üyesi Mürsel ÖZALP hocama, kaynak temininde destek veren Prof. Dr. Celal ERBAY ve Prof. Dr. Lejla DEMİRİ hocalarıma, fikir ve tecrübelerini benimle paylaşan arkadaşlarıma, bugüne kadar maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen tüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Tarih boyunca kadın ve erkeğin sosyal hayat içindeki konumu tartışma konusu olmuştur. Kim toplumlarda kadınlar kimi toplumlarda ise erkekler genel otorite kabul edilmiştir. Bu durum toplumların sosyal ilişkilerini ve insanların cinsiyetlere bakışını da etkilemiştir.

Hristiyan toplumu da erkekleri genel otorite kabul etmiştir. Bu ataerkil düşünce yapısı genel olarak kadınlara bakışı da etkilemiştir. Dolayısıyla Yeni Ahit'te yer alan kadınlar da bu ataerkil bakış açısına maruz kalmış ve haklarında farklı ithamlarda bulunulmuştur. Ön plana çıkan bu kadınlar arasında Mecdelli Meryem yer almaktadır.

Günümüzde önemli bir azize olarak bahsedilen Mecdelli Meryem, tarih boyunca farklı ithamlarla anılmıştır. Günümüz Hristiyanlığının üzerine kurgulandığı en önemli inanç esası olan diriliş hadisesinin ilk şahidi kabul edilen Mecdelli Meryem'in bir hayat kadını olduğuna dair iddialar da vardır. Yeni Ahit'te ismi çok fazla zikredilmese de Hristiyanlık tarihinde çoğu yerde karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde izleri sinemada, edebiyatta ve diğer sanat dallarında devam etmektedir. Mecdelli Meryem hakkındaki bu iddiaların ve gerçek kimliğinin ortaya çıkması için hakkında detaylı araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Diğer ülkelerde Mecdelli Meryem hakkında yapılan araştırmalar olsa da ülkemizde bu konuyla alakalı yeterince araştırma bulunmamaktadır. Yeni Ahit'in, Yeni Ahit'te yer alan kadınların ve Yeni Ahit'e göre İsa'nın dirilişini anlamak için Mecdelli Meryem'in bilinmesi önem arz etmektedir. Ayrıca Mecdelli Meryem hakkındaki günümüzde yer alan iddiaların doğruluğunun tespit edilebilmesi için apokrif ve gnostik metinlerin incelenmesi gerekmektedir. "Hristiyanlık'ta Mecdelli Meryem Üzerine Bir Araştırma" başlıklı bu çalışma bu amaçla hazırlanmıştır.

Türkiye'de Mecdelli Meryem hakkında genel olarak Sanat Tarihi alanında çalışmalar yapılmıştır. Şule Gedikli'nin "Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem" ve Serap Yüzgüller'in "Tövbekar Mecdelli Meryem: İnzivanın Anlamsal Dönüşümünde Görsel Motifler" isimli makaleleri sanat tarihi alanında yapılan bu araştırmalara örnektir. Dinler Tarihi alanında ise Mecdelli Meryem hakkında Maksude Kurt Fidan'ın "Hristiyan Kutsal Metinlerinde Tartışmalı Bir Figür: Mecdelli Meryem" adlı bir makalesi bulunmaktadır. Özel

olarak Mecdelli Meryem hakkında dinler tarihi alanında bu araştırma dışında bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak Maksude Kurt Fidan'ın bazı makalelerinde Mecdelli Meryem'e değinildiği görülmektedir.

Bahsi geçen makalelerde Mecdelli Meryem hakkındaki araştırmalar sınırlıdır. Özellikle sanat tarihi alanında yapılan araştırmalarda Mecdelli Meryem'in dini kimliğinden çok fazla bahsedilmemiştir. Maksude Kurt Fidan'ın makalesi ise konu hakkında oldukça bilgi verici olsa da bu tezde konunun daha detaylı incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma, Dinler Tarihi'nin en önemli ilkelerinden olan tarafsızlık ilkesi gereğince nesnel bir bakış açısıyla hazırlanmıştır. Yahudilik ve Hristiyanlıkta kadının konumunun tespiti için karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Mecdelli Meryem hakkındaki farklı kaynaklarda yer alan bilgiler için ise filolojik yöntemle başvurulmuştur.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde temel kavramlar hakkında bilgi verilmiştir. Önce Kitab-ı Mukaddes'in tasnifi, içeriği ve teşekkül sürecinden bahsedilmiştir. Sonrasında ise yakın zamanda bulunan Nag Hammadi yazıtları hakkında bilgi verilmiştir. Hristiyan kaynakları arasında güvenilir kabul edilmeyen apokrif metinlerden ve bu apokrif metinler arasında yer alan bazı İncillerden de ilk bölümde bahsedilmiştir. İkinci bölümde Hristiyanlık kaynaklarında ve tarihinde kadının konumu irdelenmiştir. Kanonik ve apokrif metinlerde yer alan kadına bakış ortaya koyulmuştur. Üçüncü ve son bölümde ise Mecdelli Meryem'in kim olduğundan, Hristiyanlık tarihi için nasıl bir önemi bulunduğundan, kaynaklarda ne sıklıkla ve nasıl bahsedildiğinden, günümüzde etkisinin nasıl devam ettiğinden bahsedilmiş, bu konularla alakalı yapılan çalışmalar aktarılmıştır.

Çalışmanın ana kaynağı konumunda olan Kitab-ı Mukaddes atıflarında Kitab-ı Mukaddes Şirketi ve Yeni Yaşam Yayınları'nın "Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil) Yeni Çeviri" eserinden faydalanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Kitab-ı Mukaddes

Hristiyan kutsal metinleri Ahd-i Atik (Eski Antlaşma) ve Ahd-i Cedid (Yeni Antlaşma) olmak üzere ikiye ayrılır. Ahd-i Atik esasında Yahudilerin kutsal kitabı olan Tanah'tır. Hristiyan külliyatının ikinci kısmını oluşturan Ahd-i Cedid ise dört İncil, Elçilerin İşleri, 21 Mektup ve Esinleme'den oluşur.¹

Kitab-ı Mukaddes (Kutsal Kitap) ifadesi Grekçe'de "kitaplar" anlamına gelen "biblia" sözcüğüyle ifade dılmıştır. Kutsal Kitap ile eş anlamlı olarak ise "Yazılar" kelimesi zaman zaman kullanılsa da genel olarak İncillerde Eski Antlaşmayı anlatmak için kullanılmıştır.²

1.1.1 Eski Ahit (Tanah)

Hristiyanlar Yahudilerin kutsal kitabını Eski Ahit olarak isimlendirmiştir. Hristiyan inancına Allah ile insanlar arasında olan son antlaşma İsa ile olandır ve bu nedenle öncesinde yapılan antlaşmalar eski olarak nitelendirilmiştir.³

Yahudiler ise kendi kutsal kitaplarını ifade etmek için Torah, Neviim, Ketuvim kitaplarının ilk harflerinden oluşan "Tanah" kelimesini kullanmayı tercih ederler.⁴

Eski Ahit her ne kadar hem Yahudiler hem de Hristiyanlar tarafından kabul edilse de kitap sayısı olarak iki grup arasında farklı kabuller vardır. Eski Ahit kitabı Hristiyanlar tarafından genellikle otuz dokuz kitap olarak kabul edilirken Yahudiler tarafından yirmi dört kitap olarak kabul edilir.⁵

Eski Ahit'in Hristiyanlar tarafından kabul edilmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Örneğin Hristiyanlara göre Allah'ın kurtuluş planı Tanah'ta anlatılmaktadır. Yine onlara göre İsa'nın dünyaya geliş nedeni Eski Ahit ile anlaşılabilir. Hristiyanların Eski Ahit'i kabul etmelerinin bir başka nedeni ise Yeni

¹ Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hristiyanlık", *Dinler Tarihi*, ed. Baki Adam (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 152.

² Behnan Konutgan vd., *Kutsal Kitap* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016), "Kutsal Kitap Sözlüğü".

³ Ömer Faruk Harman, "Ahd-i Atik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/494.

⁴ Harman, "DİA", 1/495.

⁵ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2017, 135.

Ahitte sürekli olarak Eski Ahit'e atıf bulunmasıdır. Yapılan atıflarda İsa'nın Yahudi şeriatını yıkmaya değil tamamlamaya gönderildiği de ifade edilmektedir.⁶

Tevrat (Tora): Yahudiler kutsal kitaplarını “Tora” olarak isimlendirirler. Yahudi literatüründe Tora terimi “öğreti, hüküm, kanun” gibi anlamlara gelmektedir. Toplamda beş kitaptan oluşan Tevrat'ın en önemli kitabı Tora olarak kabul edilmektedir.⁷ Genel olarak incelendiğinde Tevrat'ın dünyanın başlangıcından Hz. Musa'nın ölümüne kadar geçen döneme ait tarihi-kronolojik bilgilerle Hz. Musa'nın öğretisini oluşturan dini, hukuki ve etik hükümleri ihtiva ettiği görülmektedir.⁸

Neviim (Peygamberler): Tanah'ın ikinci kitabı kabul edilen Neviim, İsrailoğullarının tarihinden bahseder. Yeşu'nun kutsal toprakları fethetmeye başlamasından milattan önce 587'de Babil sürgünü sonrasına kadar olan olayları konu alır. Ayrıca aktif olarak nitelendirilen peygamberlerin uyarılarından ve kehanetlerinden söz edilir. Bu bölümde yer alan metinler ilk peygamberler ve son peygamberler olmak üzere iki grupta ifade edilir. İlk peygamberler *Yeşu, Hakimler, Samuel ve Krallar*'dan oluşur.⁹ Gelenekte bu bölümü peygamberlerin yazdığı ifade edilse de yapılan bilimsel araştırmalar bu ifadenin yanlış olduğunu göstermektedir.¹⁰ Son peygamberler ise *İşaya, Yeremya, Ezeziel ve Oniki Küçük Peygamberler* metinlerinden oluşur.¹¹

Ketuvim (Yazılar): Bayramlarda ve özel günlerde okunan dini, edebi ve felsefi metinlerden oluşur.¹² Hz. Musa ile başlayan ve Babil sürgününden sonraya kadar devam eden süreçte İsrailoğulları'na indirilen vahiylerin bir araya getirildiği bir koleksiyondur. Günümüzdeki metne göre Ketuvim on bir kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar *Mezmurlar, Süleyman'ın Meselleri, Eyüp, Neşideler Neşidesi, Rut, Yeremya'nın Mersiyeleri, Vaiz, Ester, Daniel, Ezra ve Tarihler*'dir.¹³

⁶ Ahmet Hikmet Eroğlu, “Hristiyanlık”, *Dinler Tarihi I-II*, ed. Mustafa Alıcı - Süleyman Turan (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2018), 448.

⁷ Baki Adam, “Yahudilik”, *Dinler Tarihi* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 80.

⁸ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2018), 133.

⁹ Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2018), 18.

¹⁰ Ömer Faruk Harman, “Yahudilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/198.

¹¹ Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, 18.

¹² Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, 20.

¹³ Eldar Hasanoğlu, “Yahudilik”, *Dinler Tarihi I-II* (İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2018), 402.

1.1.2 Yeni Ahit

Hristiyanlar tarafından Yeni Ahit, vaatlerin yerine gelmesi açısından Eski Ahit'e dayanır. Ancak Hristiyanlar için Yeni Ahit çok daha önemlidir. Çünkü Eski Ahit'te peygamberlere bildirilen vahiyler Mesih'te tamamlamıştır.¹⁴

İsrailoğulları Allah'ın kendileriyle yaptığı antlaşmayı bozunca Allah onlara Yeremya vasıtasıyla yeni bir antlaşma vadetmiştir. Hristiyanlara göre ise bu yeni antlaşma İsa ile yapılmıştır. Yapılan bu antlaşmaya ise Yeni Ahit adı verilmiştir. Yirmi yedi kitaptan oluştuğu kabul edilmektedir.¹⁵

1.2 Kanonik İnciller

Hristiyanlık, İncil adı verilen çok sayıda kitap arasından sadece dört tanesi muteber kabul etmiştir. Bunlara ise "Kanonik İnciller" adı verilmiştir. Diğerleri ise apokrif sayılmış ve kısmi olarak reddedilmiştir. Kilise kanonik kabul edilen bu dört incilin Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazıldığını kabul etmektedir.¹⁶

1.2.1 Matta İncili

Yeni Ahit'te ilk sırada yer alan Matta İncilinin havari Matta tarafından 70'li yıllarda İbranice olarak kaleme alındığı, sonrasında Yunancaya çevrildiği tahmin edilmektedir. Bu İncil'de şeriat vurgusu ve Eski Antlaşmaya yapılan atfın ön plana çıktığı görülmektedir.¹⁷ Matta İncili'nde dikkat çeken bir diğer unsur ise olayların anlatımında üçüncü şahıs kipinin kullanılmasıdır. Ayrıca yapılan araştırmalar neticesinde Matta İncili'nin yazımında Markos İncili'nden faydalanılmış olduğu tespit edilmiştir. Bir havarinin başka bir havarinin anlatılarını kullanması ve üçünü şahıs kipinin kullanılması incilin müellifi konusunda soru işaretlerine neden olmaktadır.¹⁸

1.2.2 Markos İncili

İskenderiye kilisesinin kurucusu Markos (öl. 68) tarafından yazıldığı kabul edilir. Markos Hristiyan geleneğine göre Pavlus'un öğrencisidir.¹⁹ Markos İncili ise tarihin bilinen en eski incili olmasına rağmen Yeni Ahit'te ikinci sırada yer alır. 60-70'li yıllarda Yunanca yazıldığı düşünülen bu incil en kısa incildir.²⁰ Markos İncili olayları anlatmaya İsa'nın vaftiziyle başlar. İçerik olarak Matta İncili'ne çok

¹⁴ Konutgan vd., 2016, "Kutsal Kitap Sözlüğü", 406.

¹⁵ Hikmet Tanyu, "Ahd-i Cedid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/501.

¹⁶ Ömer Faruk Harman, "İncil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/271; Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 449.

¹⁷ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 449.

¹⁸ Harman, "İncil", 22/271.

¹⁹ Harman, "İncil", 22/272.

²⁰ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 449.

yakın olmakla birlikte olayları daha kısa bir şekilde verir. Kısallığının yanında ifade olarak kanonik inciller arasında en zayıf olanıdır.²¹

1.2.3 Luka İncili

İsa'nın elçilerinden Pavlus'un yol arkadaşı olan Luka'nın (öl. 84) İsa'nın hakkındaki gerçekleri bildirmek amacıyla yazdığı bir metin olarak kabul edilir.²² 80'li yıllarda Yahudi olmayanlar için Yunanca yazıldığı kabul edilmektedir.²³

1.2.4 Yuhanna İncili

90-110'lu yıllarda yazıldığı tahmin edilmektedir. Müellifinin havari Yuhanna (öl. 99) mı yoksa o yıllarda Efes ve Antakya'da yaşamış olan Yuhanna mı olduğu tartışmalıdır. Yuhanna İncili'nde doğrudan İsa'nın tanrılığı üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir.²⁴

1.2.5 Elçilerin İşleri

Luka İncili'nde olduğu gibi Elçilerin İşlerinin müellifini de Luka'dır. Luka İncili'ne ek mahiyette yazılmıştır. 30'lu yılların başlarından Pavlus'un Roma'da tutuklandığı 63 yılına kadar havarilerin yaptıklarını anlatır.²⁵

1.2.6 21 Mektup

Çoğunluğu Pavlus'a aittir. Yeni Hristiyan olan bölgelerdeki halkı bilgilendirmek için yazılmışlardır. İlerleyen zamanlarda bu mektuplar Yeni Ahit'e dahil edilmiştir.²⁶

1.2.7 Esinleme (Vahiy)

Yeni Ahit külliyatının son kitabıdır. Ne zaman yazıldığına dair iki farklı görüş vardır. İlk görüşe göre 65-70 yılları arasında yazılmıştır. Günümüzde benimsenen görüşe göre ise 94-96 yılları arasında yazılmıştır. Müellifinin kim olduğu net bir şekilde bilinmemektedir. Kilise geleneği bu kitabı İncil yazarı Yuhanna'ya nispet etse de bu telakki bütün kiliselerde benimsenmemiştir.²⁷

Vahiy kitabı baskı altında bunalan Hristiyanlara ümit verme işlevi görmüştür. Bu kitapta dünyanın sonunun yaklaştığı, şeytanın güçlerinin sona erdiği, ahir zamanın belirtileri sembolik olarak anlatılmıştır.²⁸

1.3 Apokrif İnciller

²¹ Harman, "İncil", 22/272.

²² Behnan Konutgan vd., *Luka Kitabı* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016), "Kutsap Kitap Sözlüğü", 426.

²³ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 450.

²⁴ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 450.

²⁵ Tanyu, "Ahd-i Cedid", 1/503; Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 450.

²⁶ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 450.

²⁷ Tanyu, "Ahd-i Cedid", 1/506.

²⁸ Eroğlu, "Hristiyanlık", 2018, 451; Tanyu, "Ahd-i Cedid", 1/506.

Hristiyanlık tarafından muteber kabul edilmeyen her incile apokrif denilmektedir.²⁹ Bu İncillerin içindeki bilgiler tartışmalı da olsa Hristiyanlar tarafından tamamen değersiz kabul edilmezler. Nitekim bu eserlerden bazıları Hristiyanlık tarihinin belli bir döneminde yaşanan olaylara ve düşünsel eğilimlere örnek teşkil ettiği düşünülmektedir. Ancak Hristiyanlar tarafından her ne kadar ilginç ve bilgi verici bulunsalar da güvenilmez olarak kabul edilirler.³⁰

Apokrif İnciller de kendi aralarında çeşitlere ayrılırlar. Bazıları İsa'nın yaşam öyküsünü konu edinirken bazıları yalnızca İsa'nın sözlerini aktarır. Birkaç örnek dışında apoktif kitapların İsa'nın dirilişinden sonra yaptıklarına değinmediği görülmektedir.³¹

Apokrif metinlerin yazımı İsa'nın öğrencilerinin yaşadığı dönemde başlamıştır. İkinci yüzyıldan sonra özellikle Mısır ve Suriye'de apokrif incillerin arttığı görülmektedir.³²

1.3.1 Filip (Philip) İncili

Filip İncili mevcudiyeti Hristiyanlığın ilk döneminden beri bilinen bir incildir. Ancak 1945 yılına kadar bu esere rastlanmamıştır. Filip İncili 1945 yılında Mısır'da bulunan Nag Hammadi yazıtları ile ortaya çıkmıştır.³³ Ne zaman yazıldığına dair net bir bilgi bulunmasa da üçüncü yüzyılda derlendiği düşünülmektedir. Yazarının ise İsa'nın öğrencilerinden Filip (öl. 80) olduğu tahmin edilen Filip İncili, gnostik bir yapıya sahiptir.³⁴

Yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılan bu incilde bazı yerler tahrif olmuş bazı yerler ise silinmiştir. Bu nedenle metin içerisinde anlaşılamayan kısımlar bulunmaktadır. Ama bunların düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yunanca yazılmış bir metinden Kıpti diline tercüme edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu düşünceler tahminden ibarettir. Metinde Süryanice kelimelerin bulunması da metnin Suriye bölgesinde ortaya çıkmış olabileceğini akla getirmektedir.³⁵

1.3.2 Petrus İncili

²⁹ Harman, "İncil", 22/271.

³⁰ Behnan Konutgan vd., *Apokrif (Deuterokanonik) Kitaplar* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016), "Kutsal Kitap Sözlüğü", 38-41.

³¹ Konutgan vd., 2016, "Kutsal Kitap Sözlüğü", 38-41.

³² Konutgan vd., 2016, "Kutsal Kitap Sözlüğü", 38-41.

³³ Ekrem Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1992).

³⁴ Bart D. Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament* (New York: Oxford University Press, 2003), 38.

³⁵ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 1.

Petrus İncili kilise literatürünün ilk döneminde Kutsal Kitap olarak kullanılan bir kitaptır. Ancak kitapta yer alan bazı sapkın ifadeler nedeniyle kilise babaları ilerleyen zamanlarda kitabın kullanılmasını yasaklamıştır. Petrus İncili 1886/1887 yıllarında Yukarı Mısır’da Ahmim adı verilen bir bölgede bir keşişin mezarında bulunana kadar neredeyse unutulmuştur.³⁶

Petrus İncili’nin İsa’nın çarmıha gerilmesi, gömülmesi ve dirilmesi gibi olaylarda Yeni Ahit’te, özellikle Matta İncili’nde yer alan anlatılara benzediği görülmektedir. Bununla birlikte bazı ayrıntılarda ciddi farkların olduğu da görülmektedir.³⁷

1.3.3 Thomas İncili

Hristiyanlar tarafından güvenilir sayılmayan ve apokrif kabul edilen bir diğer incil ise Thomas İncili’dir. 1945’de Mısır’ın Nag Hammadi kasabasında yapılan kazılar neticesinde ulaşılan el yazmalarından biridir ve dördüncü yüzyılın sonlarından kaldığı tahmin edilmektedir.³⁸

Thomas İncili Nag Hammadi yazıtları arasında en ilgi çekici yazmalardan biridir. Çünkü Thomas İncili Didymus Judas Thomas’ın (öl. 72) İsa’nın sözlerini derlemesi üzerine ortaya çıkmıştır. Bazı erken dönem Hristiyan efsanelerinde ise Thomas, İsa’nın ikiz kardeşi kabul edilmektedir.³⁹

Thomas İncili, İsa’nın 114 “gizli öğretisini” aktarır. Metinlerde bunun dışında başka bir şey yer almaz. Thomas İncilinin yazarına göre önemli olan İsa’nın doğumu, ölümü ya da dirilişi değildir. Önemli olan onun öğretileridir. Bu nedenle eserde sadece İsa’nın öğretilerine ve sözlerine yer verilmiştir. Bu sözlerin bir kısmı Yeni Ahit’e paralellik göstermektedir. Bazı bilginler Thomas İncili’nde yer alan sözlerin Yeni Ahit’te yer alanlardan daha çok gerçeğe yakın olabileceğini ifade etmişlerse de diğer bilginler gnostik olması nedeniyle bu esere güven duyulamayacağını ifade etmiştir.⁴⁰

1.3.4 Meryem İncili

Meryem İncili ikinci-üçüncü yüzyılda yazılmaya başlandığı tahmin edilen ve az bilinen bir incildir. Günümüzde tam metin bulunmamaktadır. Eski papirüs

³⁶ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 31; Ekrem Sarıkcıoğlu, “Apoktif Petrus İncili”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1993).

³⁷ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 31.

³⁸ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 19.

³⁹ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 19.

⁴⁰ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 19; “Thomas İncili | Özet, Gnostik, Önem ve Gerçekler | Britanya” (Erişim 15 Ekim 2022).

metnin sekiz sayfadan daha azı günümüze ulaşmıştır. Ele geçen metin ise Kıpti dilindedir.⁴¹

Her ne kadar metnin tamamı günümüze ulaşmamış olsa da eldeki sayfalar bile ilgi çekicidir. Nitekim diğer incillerden farklı olarak Meryem İncili'nde bir kadına özel bir statü verilir ki bu o dönemki ataerkil düşüncenin içinde dikkat çeken bir durumdur. Meryem İncili ile ilgili bir diğer dikkat çeken unsur ise özel statü verilen kadının o dönemde bazı kimseler tarafından fahişe olarak nitelendirilen Mezdelli Meryem olmasıdır.⁴²

1.4 Nag Hammadi Literatürü

1.4.1 Nag Hammadi Literatürünün Keşfi

Nag Hammadi, Yukarı Mısır'da günümüzde Hamrah Dom olarak adlandırılan bir kasabanın yakınlarındaki bir bölgedir. Bu bölge bilimsel araştırmalar açısından yirminci yüzyılın ortasına kadar bir önem ifade etmemekteydi. Ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta Dinler Tarihçileri olmak üzere çeşitli alanlardaki bilim adamları için önemli bir konuma sahip olmuştur. Bunun nedeni ise 1945 yılında keşfedilen yazılı bir koleksiyondur.

1945 yılının Aralık ayınca Nag Hammadi bölgesine 10 km uzaktaki bir köyde tarım ile uğraşan iki kardeş tarlalarına nitratlı toprak bulmak için Cebel et-Tarif'e gittiler. Bu bölgede toprak çıkarmak için kazı yaparlarken gömülü bir küp buldular. Define bulduklarını zannederek heyecanlanan kardeşler, küpü kırdıklarında papirüs sayfalara yazılı kitaplarla karşılaştılar. Kardeşlerden biri olan Muhammed Ali kitapları bir şeye sararak evine götürdü ve kitaplardan bir kısmını incelemesi için Nag Hammadi'deki Kıpti bir rahibe verdi. Ancak rahibin kayımbiraderi bunları Kahire'ye götürmüş ve satmıştır. Bu kitaplar Kahire'deki Kıpti müzesine ulaşmıştır.⁴³

Ancak kitapların büyük bir kısmı bu sürede hala Muhammed Ali'nin evinde bulunmaktadır. Muhammed Ali vefat ettikten sonra eşi bu kitaplardan bir kısmını yakmak için kullanmıştır. Bazı sayfalar ise yırtılmış ya da çeşitli yollarla kaybolmuştur. Evde kalan son kitaplar ise Muhammed Ali'nin eşi tarafından komşulara satılmıştır. Bu kitaplar daha sonraları çeşitli vasıtalarla Mısır'da faaliyet

⁴¹ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*, 35; Karen L. King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle* (California: Polebridge Press, 2003), 3.

⁴² King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 3.

⁴³ Giovanni Filoroma, *A History of Gnosticism*, çev. Anthony Alcock (Oxford: Basil Blackwell, 1991), 13-14.

gösteren yabancı tarihi eser kaçakçılarının eline geçmiştir. Sonrasında ise kaçakçılar bir şekilde bu kitapları Batı'ya kaçırmış ve orada satmıştır. Daha sonraki yıllarda Kahire Kıpti Müzesi, Batı'ya kaçırılan bu eserleri elinde bulunduran kuruluşlara yüksek miktarda ödeme yapmak koşuluyla geri almıştır. Böylece Nag Hammadi metinlerinden elde kalan parçalar bir yerde başarıyla toplanmıştır.⁴⁴

Bu kitaplar, bulundukları bölgeye en yakın kasaba olan Nag Hammadi'nin ismine ithafen “Nag Hammadi Literatürü” olarak adlandırılmıştır. Bazı bilim adamları kitapları “Chenoboskion Literatürü” olarak adlandırırsa da bu isim çok tercih edilmemiştir.⁴⁵

1.4.2 Nag Hammadi Literatürünün Genel Özellikleri

Günümüzde elimizde olan Nag Hammadi Literatürü on üç ciltten ibarettir. Papirüs sayfalara yazılı olan bu eserlerden on bir ciltlik bölümü deri ile kaplanmıştır. Kaplı olmayan on ikinci cildin ise ilk bulunduğu eksiksiz olduğu ancak zaman içinde bazı sayfalarının kaybolduğu tahmin edilmektedir. On üçüncü cilt ise sadece birkaç sayfadan ibarettir.⁴⁶

Elli iki müstakil kitapçıktan oluşan Nag Hammadi Literatürünün tamamı yaklaşık olarak 1150 sayfadır. Ancak bazı kitapçıklarda tekrarlamalar vardır. Bu nedenle Nag Hammadi Literatürü yalnızca 46 orijinal metin sunmaktadır.⁴⁷

Yapılan araştırmalar eserin Yunancadan Kıpti diline tercüme edildiğini göstermektedir. Yapılan tercümelerin bir kısmı oldukça iyi olsa da bazı tercümeler zayıftır. Bu durum bizlere tercümeleri yapan kimselerin bazı metinleri anlamakta ya da çeviriyi ifade etmekte zorlandıklarını göstermektedir. Ancak bu metinleri yazanlar hakkında bir bilgi ne yazık ki mevcut değildir.⁴⁸

Metinlerin yazıldığı papirüsler o dönemde kullanılan papirüslerden biraz daha farklıdır. Örneğin Nag Hammadi metinlerinin yazıldığı papirüsler daha uzun ve kalitelidir. Bu durum o dönem için teknolojik bir başarı olduğu için bizlere metnin, metni yazanlar için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.⁴⁹

⁴⁴ Filorama, *A History of Gnosticism*, 14-17; Jean Doresse, *The Discovery of The Nag Hammadi Texts* (Rochester, Vermont: Inner Traditions, 2005), 94-97.

⁴⁵ “The Gnostic Discoveries: The Impact of the Nag Hammadi Library”, *Catholicireland.net* (blog), 30 Kasım 1999; Doresse, *The Discovery of The Nag Hammadi Texts*, 108.

⁴⁶ James M. Robinson (ed.), *The Nag Hammadi Library in English* (New York: HarperCollins Publisher, ts.).

⁴⁷ Robinson, *The Nag Hammadi Library in English*.

⁴⁸ Robinson, *The Nag Hammadi Library in English*.

⁴⁹ Robinson, *The Nag Hammadi Library in English*.

Nag Hammadi Literatüründe dikkat çeken bir diğer unsur ise metinlerde İrinaios (126-202) gibi bazı kilise babalarına atıf yapılmış olmasıdır. Ayrıca bazı metinlerde Hristiyanlıkla ilgili hiçbir bilgi ihtiva etmemekte ve Hristiyanlık öncesi gnostizm anlayışını yansıtmaktadır. Bu durum bazı metinlerin Yahudi kaynaklarından esinlenmiş olabileceğine dair bir düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁵⁰

Nag Hammadi Literatüründeki gnostik ifadeler Hristiyan dünyasında yer alan gnostizm ile alakalı tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir. Kimileri gnostizmin Hristiyanlığın içinde olduğunu savunurken kimileri gnostizmin Hristiyanlık öncesi bir şey olduğunu ifade etmektedir. Gnostizmin Hristiyan düşüncesine ait olmadığını iddia eden kimseler için Nag Hammadi Literatürü bir delil oluşturmuştur. Ancak Nag Hammadi Literatürünün içinde gnostik özelliklere sahip olmayan eserlerin de bulunduğu unutulmamalıdır.⁵¹

1.5 Magdala

Aramice bir kelime olan Magdala'nın kelime anlamı “kule” olmakla birlikte Celile Denizi kıyısında yer alan bir şehrin adıdır. Bu şehir İbranicede “Migdal” olarak ifade edilir. Türkçede ise bu şehre “Mecdel” adı verilir. Mecdelli Meryem'in bu şehirde doğduğuna inanılmaktadır.⁵²

Gustaf Dulman, Tiberias inşa edilene kadar Mecdel şehrinin Celile Denizinin kıyısındaki en önemli şehir olduğunu ifade etmektedir. İlerleyen zamanlarda şehir çeşitli toplumların eline geçmiştir.⁵³

Magdala şehrinin Hristiyanlık için ayrı bir önemi bulunmaktadır. Kanonik kabul edilen Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncillerinde Mecdelli Meryem adında bir kadına atıf yapıldığı görülmektedir. Magdala'nın Meryem'in doğduğu şehir mi yoksa yaşadığı şehir mi olduğu net olarak bilinmemektedir.⁵⁴

1.6 The Golden Legend (Altın Efsane Okumaları)

Türkçeye Altın Efsane Okumaları olarak geçen The Golden Legend, Hristiyan azizleriyle ilgili Ortaçağ kaynaklarından derlenmiş bir eserdir. Eserin

⁵⁰ Robinson, *The Nag Hammadi Library in English*.

⁵¹ Robinson, *The Nag Hammadi Library in English*.

⁵² “Magdala”, *Vikipedi*, 21 Ağustos 2022.

⁵³ Jane Schaberg, *The Resurrection of Mary Magdalene: Legends, Apocrypha and the Christian Testament* (New York: The Continuum International Publishing, 2004), 55-56.

⁵⁴ “Catholic Encyclopedia: Magdala Catholic Encyclopedia” (Erişim 16 Ekim 2022).

müellifi Jacobus de Voragine'dir (ö.1298). Kitap, vaizler için yardımcı bir kaynak olması için tertip edilmiştir.⁵⁵

Kitabın bine yakın el yazması Latince kopyasının olduğu kaynaklarda ifade edilir. Bununla birlikte özellikle matbaanın bulunmasından sonra pek çok dile tercüme edildiği ve eserin Avrupa'da popüler olduğu kaynaklarda yer alan bilgiler arasındadır.⁵⁶

Kitap basit bir Latince ile yazılmış olmakla birlikte azizler ve Hıristiyanlığa dair bayramlar hakkında bilgiler ihtiva eder. The Golden Legend, günümüzde Ortaçağ'dan kalan ilmi ansiklopediye en yakın şey olarak kabul edilir. Bu nedenle Ortaçağ araştırmacıları için oldukça önemli bir kaynaktır.⁵⁷

⁵⁵ Jacobus De Voragine, "Introduction", çev. William Granger Ryan, *The Golden Legend* (New Jersey: Princeton University Press, 2012).

⁵⁶ De Voragine, "Introduction".

⁵⁷ De Voragine, "Introduction".

İKİNCİ BÖLÜM

2. HİRİSTİYANLIKTAKİ KADIN

İnsan iki cinsiyet üzerine yaratılmıştır. Kadın ve erkek olarak adlandırılan bu cinsiyetlerin otoritesi konusu tarih boyunca tartışma konusu olmuştur. Bazı dönemlerde erkekler kadınlardan üstün kabul edilmiş bazı dönemlerde ise kadınlar erkeklerden üstün kabul edilmiştir. Toplumun çıkarları ve işleyişi söz konusu olduğunda işleyişte farklılıklar meydana gelmiştir.

Cinsiyetlerin toplum içerisindeki konumunda dinlerin de etkisi olmuştur. Bazı dinlerde kadınlara ve erkeklere ilahlık özelliği verilmiştir. Mezopotamya’da ilah olarak bilinen “Anu” ve “Ninhursag” buna örnektir.⁵⁸ Ancak dinler cinsiyetleri yalnızca ilahlık konusunda sınırlandırmamıştır. Hukuki olarak da din, cinsiyetlere kısıtlama getirmiş ya da özgürlük hakkı tanımıştır. Özellikle beşeri dinlerde bu durum karşımıza çıkmıştır. Örneğin Eski Yunan’da kadınlara hiçbir politik hak tanınmamıştır. Benzer bir durum Roma’da da söz konusudur.⁵⁹

Hristiyanlık inancının da kadının ve erkeğin sosyal hayattaki konumun üzerine etkisi bulunmaktadır. Bazı kadınların ismi Yeni Ahit’te yer alsa da din adamları bunları zaman zaman farklı yorumlamışlar ya da bu kadınlara aldırmadan kadının konumunu belirlemeye çalışmışlardır.

2.1 Hristiyanlığın İlk Dönemlerinde Kadının Konumu

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kadının konumu günümüze nazaran oldukça farklıdır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kadın, erkeklere nazaran daha geri plandadır. İsa öncesinde, İsa döneminde ve İsa’dan sonra kadının konumunda farklılıklar mevcuttur. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kadının konumunun anlaşılabilmesi için İsa döneminde ve İsa’dan sonraki dönemde kadına karşı tutumun bilinmesi gerekmektedir.

Ama öncesinde Hristiyanlık İsrailoğulları toplumunun içinde doğduğu ve Hristiyanlar tarafından Eski Ahit Kitab-ı Mukaddesi’n tamamlayıcı bir parçası kabul edildiğinden Yahudilikte kadının durumunun incelenmesi öncelik arz etmektedir.

⁵⁸ Kürşat Demirci, *Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş* (İstanbul: Ayışığı Kitabevi, 2019), 25-28.

⁵⁹ Ömer Faruk Harman, “Kadın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988).

2.1.1 İsa Öncesi Kadının Konumu

İncillerde İsa'nın doğum yeri olarak Beytlehem bildirilmekle birlikte İsa Nasıralı diye takdim edilmiştir.⁶⁰ Bahsedilen iki bölge de Filistin topraklarında yer almaktadır. Burada yaşayan halk ise çoğunlukla Yahudi dinine mensuptur. Bu nedenle İsa'dan önce kadının konumundan bahsederken aynı zamanda Yahudilik dininde kadının durumundan da bahsedilmesi gerekmektedir.

Yahudilikte Rut, Sare, Rebeka gibi iffetleri ve güzel davranışlarıyla ön plana çıkan önemli kadınlar vardır.⁶¹ Ancak zaman içerisinde Yahudilik dininde kadın, ikinci plana atılmıştır. Bazı din adamları kadınları yalnızca asli günah ile sınırlandırmıştır. Bunda kadının erkeğin omurgasından yaratılmış olmasının da etkisi vardır.⁶² Gelenek içerisinde kadının konumu daha ziyade “ev” ile sınırlandırılmıştır.

Tevrat hukukunda sosyal açıdan topluma tam üyelik erkeklere yöneliktir, kadın ise gerek ekonomik gerek ise sosyal açıdan erkeğe bağlıdır. Kadın evlenene kadar babasının sonrasında ise kocasının koruması ve mülkiyeti altında kabul edilmiştir.⁶³

Rabbani hukukta evliliklerde hem kadının hem de erkeğin karşı tarafa karşı hak ve sorumlulukları vardır. Ancak Yahudi hukuku açısından kadınlar adına en sıkıntılı durum yine evlilikle alakalı bir durum olan boşama/boşanma konusundadır. Zira boşama/boşanma hakkı Rabbani hukukta yalnızca erkektedir. Kadının boşama/boşanma hakkı yoktur.⁶⁴

Diğer yandan kadınların dini lider olarak görev almaları istisnai durumlar haricinde mümkün değildir. Kız çocukları eşe karşı sorumluluklar, çocuk bakımı gibi kendilerini ilgilendiren konular haricinde bulunan noktalarda Tevrat ve Talmud'u öğrenmemelidir. Bu duruma sunulan gerekçe ise kadınların yeterli zihni kapasiteye sahip olmamaları ve öğretilen bilgilerin boşa gideceği düşüncesidir.⁶⁵

⁶⁰ Ömer Faruk Harman, “İsa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/466.

⁶¹ Gürkan, *Yahudilik*, 304.

⁶² Kitabı Mukaddes (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2015) Tek.2:21-22.

⁶³ Gürkan, *Yahudilik*, 305-306.

⁶⁴ Salime Gürkan vd., *İbrahimi Dinlerde Kadın* (İstanbul: Abe Medya ve Yayıncılık, 2021).

⁶⁵ Gürkan, *Yahudilik*, 318-320.

2.1.2 İsa Döneminde Kadının Konumu

İsa döneminde kadının yaratılışı ile ilgili Eski Ahit'ten farklı bir bilgiden bahsedilmemiştir. İsa'nın kadınlara nasıl davrandığı ile ilgili durum ise ancak Yeni Ahit'ten çıkarılabilmektedir.

İsa'nın muhatabı olan ilk kadın doğal olarak annesi Hz. Meryem'dir. Hz. Meryem Yeni Ahit'te "Mariam" olarak on iki defa, "Maria" olarak yedi defa geçmektedir. Bununla birlikte Hz. Meryem'den. İsa'nın dünyaya gelişi ve çocukluğunun anlatıldığı bölümlerde bahsedilmiştir.⁶⁶ Bu yerler dışında Hz. Meryem'e Yeni Ahit'te çok az yer verilmiştir.

İsa'nın annesine nasıl davrandığı ile alakalı ise Yeni Ahit'te herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yeni Ahit'te İsa'nın annesine "kadın" diye hitap etmesi de ilginçtir.⁶⁷

Bunun yanı sıra İsa'ya hayatı boyunca kendisine eşlik eden kadınlardan da Yeni Ahit'te bahsedilir.⁶⁸ Yeni Ahit'te ismi zikredilen kadınlar arasında Mecdelli Meryem, Yakup ve Yusuf'un annesi Meryem ve Zebede'nin oğullarının annesi olan Meryem de yer almaktadır.⁶⁹

İsa, kadınları Yahudi geleneğinde olduğu gibi dini konularda dışlamamıştır. Kadınlar da İsa'nın tebliğine muhataptır.⁷⁰ İsa'nın takipçileri arasında kadınlar da vardır. Hatta onlar erkeklere nazaran daha cesur ve İsa'ya daha bağlıdırlar.⁷¹ Bazı kadınlar ise İsa vasıtasıyla şifa bulmuş, bazılarının ise günahları bağışlanmıştır.⁷²

Bununla birlikte İsa'nın günahkâr olan kadınlara karşı da sert bir tutum içinde olmadığı bilinmektedir. Luka'da anlatılan hadiseye göre bir Ferisi İsa'yı evine yemeğe davet etmişti. Bu esnada İsa'nın Ferisi'nin evinde olduğunu öğrenen günahkâr bir kadın İsa'nın yanına gitmiştir. Kadının yanında değerli bir yağ bulunmaktaydı. Bu anlatıya göre kadın; İsa'nın ayaklarının yanında durmuş, gözyaşları ile ayaklarını yıkamış, saçları ile silmiş, ayaklarını öpmüş ve yanındaki değerli yağ ile ayaklarını mesh etmiştir. İsa'yı evine çağıran Ferisi, İsa'nın peygamber olsaydı gelen kadının ne kadar günahkâr bir kadın olduğunu bileceğini

⁶⁶ Ömer Faruk Harman, "Meryem", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, ts.), 29/237.

⁶⁷ *Kitabı Mukaddes* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2015), Mat.15:28, Luk.13:12, Yu.2:1-4.

⁶⁸ Mat.9:20-22, Mar.1:31, Luk.13:11-13, Yu.4:7-26.

⁶⁹ Gürkan vd., *İbrahimi Dinlerde Kadın*, 29.

⁷⁰ Yu.4:7-42.

⁷¹ Gürkan vd., *İbrahimi Dinlerde Kadın*, 30.

⁷² Mat.8:14-15, Luk.7:48-50.

düşünmüştür. İsa ise orada bulunanlara cevaben kadının günahlarının bağışlandığını söylemiştir. Orada bulunanların “bu kadın kim ki günahları bağışlanıyor” diyerek söylenirken İsa kadına onu kurtaranın imanı olduğunu ifade etmiştir.⁷³

Burada bahsi geçen kadının hayat kadını olduğuna dair rivayetler de bulunmaktadır. Tüm bunlara rağmen, İsa’nın günahkâr bir kadına yaklaşımı dikkat çekmektedir. Bu hadise bizlere Yahudi geleneğinin uygulandığı bir dönemde İsa’nın kadınlara ılımlı yaklaştığını ve tepkilere rağmen onları muhatap olarak kabul ettiğini göstermektedir.

Yine Yeni Ahit’te geçen başka kişilerin de İsa’ya refakat ve hizmet ettikleri görülmüştür. Örneğin Beytanyalı Marta ve Lazar’ın kız kardeşi olan Meryem, İsa’nın sadık takipçileriydi. İsa Beytanya’da iken Marta’nın kardeşi Meryem kendisine hizmet etmiş ve onun ayaklarına kıymetli bir yağ sürmüştür.⁷⁴

İsa’nın daveti sırasında yanında yer alan, onun Celile’den Kudüs’e yolculuğu sırasında refakat eden kadınlar da bulunmaktadır.⁷⁵ Bu kadınlardan bazıları İsa’nın dirilişinin ilk tanıklarıdır.⁷⁶

İsa döneminde bu kadar çok kadından bahsediliyor olması aslında onun tebliğde kadına ve erkeğe eşit davrandığını göstergesidir. O dönemde kadınların sosyal hayat içerisinde ve dini konularda aktif bir rol oynamadığı unutulmamalıdır. İsa’nın kadınlara davetinde yer vermesi esasında dönem için radikal sayılabilecek bir durumdur.

2.1.3 Havarilerin Kadınlara Yaklaşımı

İsa sonrası dönemde erkeklerle birlikte kadınların da vaftiz olduğu yani kadınların da dine mensup olduğu ve kadınların başlarda dışlanmadığı Resullerin İşleri’nde görülmektedir.⁷⁷ Ancak İsa’dan sonraki dönemde havarilerin kadınlara yaklaşımını daha iyi anlayabilmek için Pavlus’un düşüncelerine bakılması gerekmektedir.

Pavlus’un mektupları incelendiğinde bazı yerlerde kadınların ve erkeklerin eşitliğinin vurgulandığı görülürken bazı yerlerde ise kadınların ikinci plana atıldığı görülmektedir. “*Vaftizde Mesih’le birleşenlerinizin hepsi Mesih’i giyindi. Artık ne*

⁷³ Luk.7:36-50.

⁷⁴ Yu.12:1-3.

⁷⁵ Mat.27:55-56, Luk.23:49, Mar.15:40-41.

⁷⁶ Mar.16:1-10, Luk.24:1-10.

⁷⁷ Elç.8:12

*Yahudi ne Grek, ne köle ne özgür, ne erkek ne de dişi ayrımı vardır. Hepiniz Mesih İsa'da birsiniz.”*⁷⁸ sözleriyle Pavlus kadın ve erkeklerin kurtuluş açısından eşit olduğunu ifade etmektedir. Ancak “*Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensın. Kadının ders verip erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; kadın sükûnet içinde dinlesin. Çünkü önce Âdem, sonra Havvâ yaratıldı; aldanan da Âdem değildi, kadın aldanıp suç işledi. Ama kadın sağduyu ile iman, sevgi ve kutsallıkta yaşarsa, çocuğun doğmasıyla kurtulacaktır.*”⁷⁹ ifadesiyle de günah konusundaki sorumluluğu kadına yükleyerek onu ikinci plana atmıştır.

Asli günahın sorumluluğunu kadına yükleyen Pavlus’a göre kadın erkeğin sözünden çıkmamalıdır. Pavlus’un yazdığı metinlere göre her erkeğin bir üstü vardır ki bu da Mesih’tir. Her kadının üstü ise erkektir. Kadın başı açık dua ederse başındaki kişiyi yani erkeği küçük düşürür. Yine bu metinlere göre kadın saçını açacak ise saçını kestirmelidir. Erkek ise Allah’ın benzeri olarak yaratıldığı için başını örtmek zorunda değildir. Ancak kadın erkekten yaratılmıştır ve bu nedenle erkeğe tabii olması gerekmektedir.⁸⁰

Pavlus’a göre kadının toplum içinde konuşması hoş değildir, en iyi kadın susmasını bilen kadındır. Eğer kadının öğrenmek istediği bir şey varsa, kadın bunu evde kocasına sormalıdır. Kadının öğretmeni yalnızca kocasıdır.⁸¹

Evlilik konusunda ise Pavlus bekarlığın ideal olduğunu ancak kendini koruyamayacakların evlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁸²

Pavlus, kadının erkekten sonra yaratılmasını ve aldanarak suça düşenin kadın olduğunu vurgulayarak kadının sade kıyafetle dolaşmasını, iyi işlerle kendilerini tezyin etmesini ve sükutta olması gerektiğini ifade etmiştir.⁸³ Petrus’un da Pavlus ile benzer şekilde kadına sade giyinmeyi ve süslenmemeyi tavsiye ettiği görülmektedir.⁸⁴

Diğer havarilerin kadınlara yaklaşımı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte Pavlus’un düşünceleri doğrultusunda hareket edildiği düşünülmektedir.

2.1.4 Havariler Sonrası Dönemde Kadının Konumu

⁷⁸ Gal.3:27-28.

⁷⁹ 1Ti.2:11-15

⁸⁰ 1Ko.11:2-16

⁸¹ 1Ko.14:34-35

⁸² 1Ko.7:1-7

⁸³ 1Ti.2:9-15

⁸⁴ 1Pe.3:1-7

İsa'nın vefatından yaklaşık yüz yıl sonra havarilerin hepsinin öldüğü aktarılmaktadır. Bu süreçte İsa'nın takipçileri İsa'nın hemen dirilmeyeceğini fark etmiş ve organize olmaya başlamışlardır. Böylece Hristiyanlıktaki mezheplerin temeli atılmaya başlanmıştır.⁸⁵

Bu dönemde kadınlara dair bakış açısı ise çoğunlukla Pavlus'un düşünceleri üzerine şekillense de kadınlara dair düşünceler ve iddialar biraz daha keskin ve serttir.

Bu dönemin başlarında kadınların tutumu dikkat çekmektedir. Örneğin bazı kadınlar Yahudilerin kışkırtmaları ile Pavlus ve Barnabas'ı (öl. 60) kovmuştur.⁸⁶ Bazıları ise iman ederek Pavlus ve Silas'ın (öl. 100) yanında yer almıştır.⁸⁷ Bu dönemde kadınlar Hristiyanlığın yayılması için emek sarfetmişlerdir. Yine bu dönemde bazı kadınların bekar kalmayı ve manastır hayatını tercih ettiği Pavlus'ın mektuplarında görülmektedir.⁸⁸ İkinci yüzyılda ise dullar, papazlar ve rahipler kadar kilisenin bir parçası olarak görülse de üçüncü yüzyılda oruç tutmak ve ibadet etmek gibi asli görevlerine dönmeleri sağlanmış ve ayinlerdeki görevlerinden uzaklaştırılmışlardır.⁸⁹

Kilise babalarının ise kadınlara dair tutumu oldukça olumsuzdur. Onların ve genel olarak Hristiyan düşüncesinde yasak elmayı Adem'in yemesine vesile olan ve cennetten kovulmaya neden olan kişi Havva'dır. Yani bir kadındır. Bu durum kilise babalarının kadına karşı oldukça sert bir cephe almalarının nedenlerinden biridir.

Kilise babalarının Ortaçağ'da yaygın olan düşüncesine göre dünyaya günahı getiren, insan neslinin günahkâr olmasına neden olan, erkeği baştan çıkaran ve daha nice kötülüğün kaynağı olan kişi bir kadındır. Hatta bu nedenle evlilik Hristiyan düşüncesinde kötünün iyisi olarak kabul edilmiştir.

Tertullian (öl. 220), İustinus (öl. 165) ve İskenderiyeli Klement (öl. 215) gibi kilise babalarına göre kadın melekleri baştan çıkarmak ve insan soyunu kötülüğe teşvik etmekle özdeşleştirilmiştir. Bu kilise babalarının kadınlara dair tutumları oldukça serttir.⁹⁰ Örneğin Altın Ağızlı Yuhanna (öl. 407) vaazlarında

⁸⁵ Bekir Zakir Çoban, *Geçmişten Günümüze Papalık* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2009), 34-35.

⁸⁶ Elç.13:50.

⁸⁷ Elç.14:4-12.

⁸⁸ 1Ko.7:36-38

⁸⁹ Ömer Faruk Harman, "Hristiyanlıkta Kadın Algısı", *Kur'an ve Kadın Sempozyumu*. (Ankara: TDV Yayınları,2010), 56-70.

⁹⁰ Harman, "Kadın", 24/85.

kadınların şık giyinmelerini gülünç bulmuş ve dul kadınlarla ilgili sert cümleler kurmuştur.⁹¹ Benzer şekilde Aziz Augustin'in (öl. 430) kadınları kötülük dolu, kıskanç varlıklar olarak tanıttığı ve evlilikteki ilişkiyi günah olarak gördüğü bilinmektedir.⁹² Ona göre kurtuluşun yolu ona göre bakire kalmaktır.⁹³

Diğer kilise babalarının da benzer şekildeki tutumları ve sözleri neticesinde Ortaçağ döneminde kadınların durumu daha da vahim bir hal almıştır. Sekizinci asırdan itibaren kadınlar büyücülükle suçlanmış ve cadı avları başlamıştır. Pek çok kadının cinlerle ilişkisi olduğu iddia edilmiş ve bu kadınlar yakılmış ya da suda boğulmuştur. Kadınların cadı olarak düşünülmesinde, ilk günaha kadının teşvik ettiği düşüncesinin kültürde yer almasının da büyük etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle kadın günahın varisi olarak görülmüş ve zaman içinde de cadılıkla özdeşleştirilmiştir. Bu durum ilerleyen zamanda kadın haklarını arayan feminizm hareketinin ortaya çıkmasında da önemli bir rol oynamıştır.⁹⁴

2.2 Kitab-ı Mukaddese Göre Kadının Konumu

Önceki bölümlerde Yahudi kültüründe ve Yahudi inancında kadının konumundan kısaca bahsedilmiş olsa da bu bölümde Kitab-ı Mukaddes'e göre kadının konumuna daha geniş yer verilecektir. Hristiyan düşüncesinde kadının konumunu anlamak için Kitab-ı Mukaddes'in önemli bir yerinin olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

2.2.1 Eski Ahid'e Göre Kadının Konumu

Eski Ahid'e göre kadın-erkek cinsiyetleri arasında bir rol ayrımı söz konusudur. Tanah'ta kadınla ilgili farklı profillere rastlamak mümkündür. Erkeğin Tanrının benzeri olarak yaratılmasından bahsedilmesi buna bir örnektir.⁹⁵ Benzer şekilde yaratılış hikayesinde bahsedilen kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmış olması da bu duruma örnek olarak verilebilir.⁹⁶

Öncelikle yaratılışla ilgili Tekvin'de peşi sıra iki farklı hikaye yer almaktadır. Bu hikayelerden birincisinde kadın ve erkek aynı anda yaratılmışken ikincisinde erkek önce yaratılmıştır. Kadının yaratılışı sonrasında erkekten alınan kaburga kemiğiyle olmuştur.⁹⁷ Burada dikkat çeken husus yaratılışta önceliğin

⁹¹ "Katolik Ansiklopedisi: Aziz John Chrysostom" (Erişim 11 Eylül 2022).

⁹² Harman, "Kadın", 24/85.

⁹³ "Church Fathers: Of Holy Virginit (St. Augustine)" (Erişim 11 Eylül 2022).

⁹⁴ Harman, "Kadın", 24/86.

⁹⁵ Yar.1:27

⁹⁶ Yar.2:21.

⁹⁷ Yar.2:21.

erkeğe verilmiş olması ve kadının var olmak için erkeğe ihtiyaç duymuş olmasıdır. Dolayısıyla ikinci hikaye kadının ikinci planda olduğuna dair bir izlenim uyandırmaktadır.

Yaratılış kitabında en çok dikkat çeken konulardan bir diğeri ise yasak elmanın yenilmesi konusudur. Burada bahsi geçen metinlerde elmanın Havva'ya çekici görüldüğü ve bu elmayı yemesi sonucunda çok daha fazla bilgiye sahip olacağı inancı nedeniyle yasak elmanın yenildiği ifade edilmektedir.⁹⁸ Esasında kadının bilgiye yenik düşmesi, kadının hırsına ve merak duygusuna bir işaret olarak kabul edilebilir.

Yasak meyvenin yenilmesi sonucunda Havva da Adem de cennetten kovulur ve ikisine de ceza verilmiştir. Burada kadına verilen ceza hamileliğin zor olması ve doğumun acılı olmasıdır.⁹⁹ Kadının bir diğer cezası ise erkeğin yönetiminde olmasıdır. Yani erkeğin kendisine hâkim kılınmasıdır.¹⁰⁰

Yaratılış kitabında bir diğer dikkat çeken nokta ise kadının erkeğin yardımcısı olarak yaratıldığının açıkça belirtilmiş olmasıdır.¹⁰¹ Belirtilen cümlede Adem için yardımcı bir varlığın yaratılmasından bahsedilmiş ve. Adem'e yardımcı olması amacıyla çeşitli hayvanlar yaratılmıştır. Ancak yaratılan hayvanların hiçbirinin yeterli olmaması nedeniyle sonrasında yardımcı olarak Havva yaratılmıştır.¹⁰² Bu durum bizlere Yahudi inancındaki kadının geri planda kalması hakkında da açık bir bilgi sunmaktadır. Zaten yaratılış amacı erkeğe yardımcı olmak olan kadın, zaman içerisinde kültürün de etkisiyle iyice geri plana atılmış ve elinden çoğu hak alınmıştır.

Eski Ahit'te kadının yaratılış amacı ve yaratılışından başka olarak evlilik hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Burada kadınlardan bahsederken daha ziyade kimin kiminle evlendiği, kiminle evlenmenin yasak olduğu ya da evliliğin şartları gibi kısımlar dikkat çekmektedir. Örneğin Yaratılış kitabında kadının nikahlanması karşılığında kadına verilmesi gereken maddi şeyler olduğu ifade edilmektedir.¹⁰³ Bu ödemeye ise zaman içerisinde "mohar" adı verilmiştir.¹⁰⁴

⁹⁸ Yar.3:4-6.

⁹⁹ Yar.3:14-17.

¹⁰⁰ "Bereşit", çev. Moşe Farsi, *Tora ve Aftara* (Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2020), 77.

¹⁰¹ Yar.2:18

¹⁰² Yar.2:21

¹⁰³ Tek.24:53.

¹⁰⁴ Yusuf Basalel, "Yahudilik Ansiklopedisi", *Ketuba* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001).

Kitab-ı Mukaddes'te geçen kadınlarla alakalı konulara bir başka örnek ise İbrahim'in yaptığı evliliklerinden bahsedilmesidir.¹⁰⁵ Başka bir bölümde ise Esav'ın eşinin üzerine başka bir eş almasından bahsedilmektedir.¹⁰⁶ Eski Ahit'te yer alan kadınlarla alakalı bölümler ekseriyetle benzer doğrultudadır. Yani kadından daha ziyade evlilik konusunun geçtiği yerlerde bahsedilmektedir.

Eski Ahit'te annelik konusunda kadından bahsedilirken ise genellikle erkek annelerinden bahsedildiği görülmektedir. Bu durum bizlere kız çocuğunun fazla bir öneminin olmadığını ima etmektedir. Hatta metinler incelendiğinde kız çocuğunun aile için bir yük olduğu bile söylenebilir. Örneğin Yakup'un bir kızı ve on bir oğlu olmasına rağmen Yaratılış'ta Yakup'un çocuklarından bahsedilirken kızı sayılmamaktadır.¹⁰⁷

Kitab-ı Mukaddes'te kadınların geçtiği yerlerin arasında dikkat çeken bir diğer nokta ise Lut'un kızlarıdır. Eski Ahit'te yer alan anlatıya göre yaşanan bazı sıkıntılar sonrasında Lut kızlarıyla birlikte yaşadığı bölgeden uzaklaşmaya karar verir ve bir dağda yaşamaya başlarlar. Kızlar önceden yaşamış oldukları kentte kendileriyle evlenebilecek erkekler olduğunu görmelerine rağmen soylarını devam ettirmek amacıyla babalarıyla birlikte olmaya karar verirler. Önce büyük kız babasını sarhoş ederek babasıyla birlikte olur. Sonraki gün de küçük kız babasını sarhoş eder ve babasıyla birlikte olur. İki kardeş de babasından hamile kalarak Moab ve Ammon isimli iki çocuk dünyaya getirirler.¹⁰⁸

Bahsi geçen bu olayda Tevrat'a göre Lut'un hiçbir suçu yoktur. O, sarhoşluğu nedeniyle gerçekleşen hiçbir şeyin farkında değildir. Hatta bu durum Tevrat'ta "yatmasını ve kalkmasını bilmedi" şeklinde ifade edilmektedir.¹⁰⁹ Ancak bu durumda, Lut'u suçsuz kabul etmek ne kadar mümkündür? Nitekim sarhoş edildikten sonra gerçekleşen eylemin farkında olmasa bile uyandığında durumun farkına varması mümkündür. Bu hadise bir defa tekrarlanmışken sonraki gece aynı hataya düşmesi tedbir almadığını göstermektedir. Tevrat bu alıntıda Lut'u suçsuz göstermeye çalışırken bütün günahı da kızlara yüklemiştir. Ayrıca bu hadisenin ileride birbirine düşman olacak Moab ve Ammon ulusunu karalamak amacıyla da aktarılmış olma ihtimali bulunmaktadır.

¹⁰⁵ Yar.16:3.

¹⁰⁶ Yar.18:9.

¹⁰⁷ Yar.32:22.

¹⁰⁸ Yar.19:30-38.

¹⁰⁹ Yar.19:33-35

Bunlarla birlikte Eski Ahit'te erkeklere faydası bulunan kadınlardan da bahsedilmektedir. Örneğin Yokabed, Hz. Musa'yı doğurur ve onu üç ay boyunca saklar. Hz. Musa'yı daha fazla gizleyemeyeceğini fark edince onu bir sepete koyarak nehre bırakır.¹¹⁰ Böylece annelik hissiyatıyla bir kadının, ilerde peygamber olacak bir erkek çocuğu nasıl kurtardığı görülmektedir.

Genel olarak Eski Ahit'te kadının konumu özetlenecek olursa kadınlardan Yaratılış dışında belli bölümlerde bahsedildiği görülmektedir. Yaratılış bölümünde kadından bahis azdır. Olay örgüsü erkeğin üzerine şekillenmektedir. Eski Ahit içerisinde kadın erkeğin yardımcısı konumundadır. Bağımsız olarak bir kadından bahsedildiği görülmemektedir. Bahsi geçen kadınların anne, kız kardeş ya da eş olma durumları söz konusudur. Olay örgüsünde bu konumlarına dikkat çekilmektedir. Bağımsız olarak kadınların dindeki konumuna dair bir bilgi yer almamaktadır.

2.2.2 Yeni Ahit'e Göre Kadının Konumu

Kitab-ı Mukaddes'i oluşturan bir diğer kısım olan Yeni Ahit aslında Eski Ahit'teki bilgileri doğru kabul etmekte ve bunun üzerine yeni bilgiler koyarak şekillenmektedir. Dolayısıyla Yeni Ahit'te kadının yaratılışı ve yaratılış amacıyla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Hristiyan dünyasında kadının yaratılışı ve yaratılış amacıyla ilgili bilgi tamamen Eski Ahit'e dayanmaktadır.

Yeni Ahit'te de Eski Ahit'te olduğu gibi kadınlardan çok sık bahsedilmez. Metin daha ziyade ataerkil bir yapıya sahiptir. Ancak Eski Ahit'ten farklı olarak kadınlardan bahseden kısımlar sadece evlilik ya da annelik gibi durumlarla alakalı değildir. İsa'nın takipçisi olan kadınlara da Yeni Ahit'te yer verilmektedir.

Yeni Ahit'te ismi geçen ve dikkatimizi çeken birkaç kadın bulunmaktadır. Bunlardan biri şüphesiz ki İsa'nın annesi olan Meryem'dir. Ancak Yeni Ahit'te Meryem ile alakalı çok fazla bilgi bulunması mümkün değildir. Meryem'den bahseden yerler aslında İsa'nın doğumu ve çocukluğuyla ilgili olan kısımdadır.¹¹¹

Yeni Ahit'te Meryem'den bahsederken onun bakire olup olmadığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü Meryem o esnada Yusuf ile nişanlıdır ve o dönemde nişanlılık, evlilik kadar bir ciddiyete sahiptir.

İsa'nın takipçisi olarak bahsi geçen kadınlardan ise Mecdelli Meryem, Beytanyalı Meryem, Yakup ve Yusuf'un annesi olan Meryem gibi isimler dikkat

¹¹⁰ Çık.2:13.

¹¹¹ Mat.1:18-24

çekmektedir. Meccelli Meryem bu tezin konusu olduğu için ilerleyen kısımlarda daha detaylı incelenecektir. Ancak ismi az önce zikredilen ve zikredilmeyen kadınlardan bahsetmekte fayda vardır.

Örneğin Yeni Ahit'te Yahya'nın başının kesilerek öldürölmesinden sonra İsa o bölgeden ayrılmıştır. İsa'nın yanında kadın, çocuk ve erkeklerden oluşan bir topluluktan bahsedilmektedir. İsa'nın topluluğu doyurmak için gösterdiği mucizenin anlatıldığı kısımda kadınların da İsa'yı takip edenler arasında olduğu ifade edilmektedir.¹¹²

Yine Matta İncili'nde geçen başka bir yerde ise bir kadın İsa'nın yanına gelir ve ondan kızını iyileştirmesini ister. Kadının imanını gören İsa kadının kızını iyileştirir. Kızını iyileştirmesinin nedeni olarak ise kadının imanı vurgular.¹¹³

Yuhanna İncili'nde geçen bir anlatıda ise İsa'nın Samiriyeli bir kadınla konuştuğu görölmektedir. Bu anlatıda dikkat çeken bir diğerk kısım ise Samiriyeli kadının kendisiyle konuşulmasına şaşırmasıdır. Kadının tepkisinden o dönemde Yahudilerin ve Samiriyelerin iletişim kurmadığı görölmektedir. Ancak kadının tepkisine rağmen İsa kadınla konuşmaya devam etmiştir.¹¹⁴

Yukarıda verilen örnekler aslında bizlere İsa'nın iletişimde yalnızca erkekleri muhatap almadığını göstermektedir. Kadınlara karşı kapalı bir tutumun söz konusu olduğu toplumda İsa kadınlarla da iletişim kurmuş ve dini onlara da anlatmıştır. Bu durum bizlere kadının Eski Ahit'teki gibi pasif bir konumda olmadığını da işaret etmektedir.

Bahsi geçen Yakup ve Yusuf'un annesi olan Meryem gibi bazı kadınların ise İsa'nın çarmıha gerildiğini görmesi, sonrasında onun mezarını ziyaret etmesi gibi durumlar Yeni Ahit'te aktarılmaktadır. Ayrıca bu kadınların zamanında İsa'nın peşinden gittiği yani öğretilerini takip ettiği de yine Yeni Ahit'te yer alan metinlerde ifade edilmektedir.¹¹⁵ İsa'nın ölümünden sonra dirilişini ilk olarak kadınların görmüş olması da kadınların ne kadar aktif olduğunu bizlere anlatan bölümlerden biridir.¹¹⁶

Yeni Ahit'te dikkat çeken bir diğerk şey ise İsa'nın günahkâr olmasına rağmen bir kadını bağışlamasıdır. Kötü yola düşen bir kadının İsa'nın yanına

¹¹² Mat.14:21.

¹¹³ Mat.15:21-28.

¹¹⁴ Yu.4:6-26.

¹¹⁵ Mat.27:55.

¹¹⁶ Mar.16:1-8.

gelmesi, ayaklarına kapanması, ayaklarını gözyaşları ile yıkaması ve ayaklarına güzel koku sürmesi Yeni Ahit'te bahsi geçen bir konudur. İsa ise bu kadının bağışlandığını ifade etmiştir.¹¹⁷ Benzer şekilde zina ile suçlanan bir kadının recmedilmesi esnasında. İsa'nın "içinizde kim günahsızsa, ilk taşı o atsın" dediği görülmektedir.¹¹⁸ Bu şekilde kadının recmedilmekten kurtarıldığı belirtilmektedir. İsa burada kadın erkek fark etmeksizin herkesin günahı olabileceğini ve kişinin kendi günahını unutup başkasının günahını yargılamasının doğru olmadığını vurguladığını görülmektedir.

Elbette kadınlardan evlilik ve aile hayatıyla ilgili konularda da bahsedilmektedir. Ancak bu kısımlar İsa'nın hayatının anlatıldığı yerlerden ziyade mektuplarda ya da havarilerin sözlerinde geçmektedir.

Dikkatli bir şekilde incelendiğinde İsa'nın kadına yaklaşımıyla havarilerin sözlerindeki kadına yaklaşımın farklı olduğunu görmek mümkündür. Zira İsa'nın hayatının anlatıldığı kısımlarda İsa kadınları doğrudan muhatap olarak kabul etmiş, kötü yola düşmüş bir kadın bile olsa onu korumuştur. Yani İsa'nın kadına yaklaşımı esasında ılımlıdır.

Ancak havarilerin kadınlara yaklaşımına baktığımızda İsa kadar ılımlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine de havarilerin kadınları küçümseyen bir yaklaşıma sahip olduğunu söylemek de mümkün değildir. Havarilerin mektuplarında daha ziyade kadınların erkeklere tabi olması gerektiği vurgulanmış, erkeklerin otorite olması gerektiğine dikkat çekilmiştir.¹¹⁹ Bu durumda o dönem içerisinde kadının geri planda kalmasının istenmesinin de etkisi bulunmaktadır. Nitekim o dönem içerisinde kadın aktif bir şekilde sosyal hayatın içerisinde yer almamaktadır. Bu nedenle çeşitli yerlerde erkeğin otoritesine vurgu yapılmıştır. Evlilik ise kötünün iyisi olarak ifade edilmiştir.¹²⁰

Mesela Yeni Ahit'te Petrus'un kadınların erkeklere tabi olması gerektiğini ifade eden bir bölüm bulunmaktadır. Devamında ise kadınların süslenmesinin doğru olmadığı; Allah yolunda olan kadınların sade giyinip ve kocalarına itaatkar olduğu da ifade edilmektedir.¹²¹

¹¹⁷ Luk.7:48-50.

¹¹⁸ Yu.8:6-12.

¹¹⁹ 1Ko.11:3.

¹²⁰ 1Ko.7:26-28.

¹²¹ 1Pe.3:1-6.

Başka bir bölümde ise Eski Ahit'te geçtiği üzere şeytana uyanın kadın olduğu vurgulanmaktadır. Burada geçen anlatıya göre cennetten kovulmada Adem'in suçu bulunmamaktadır. Adem'i baştan çıkaran Havva olduğu için durumdan sorumlu olan da yine odur. Bu durum bizlere asli günahla kadının suçlandığını göstermektedir.¹²² Durumun sıkıntılı kısmı ise bu düşüncenin ve yer alan bu kısımların ileride ciddi bir kadın düşmanlığına dönüşecek olmasıdır.

Kadınlarla alakalı olarak Yeni Ahit'te elbette Pavlus'un da sözleri bulunmaktadır. Pavlus erkeklere bekarlığın daha faziletli olduğunu aktarmakla birlikte kişinin kendine engel olamayacağı ve günaha meyledeceği bir durum söz konusu ise evlenmekte bir sakınca olmadığını ifade etmektedir. Yani esasında bakıldığında evlilik kötünün iyisi konumundadır. Bununla birlikte Pavlus'un kadının bedeninin kocasına ait olduğunu ifade ettiği de metinlerde görülmektedir.¹²³ Ancak Pavlus'un evliliği kötünün iyisi olarak görmesinin nedeni evliliğin kişinin Tanrı ile olan ilişkisine zarar vereceğini düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Zira bununla alakalı evli olan kişinin Rabbini nasıl hoşnut edeceğinden ziyade karşısındakini nasıl hoşnut edeceğine odaklanacağını ifade etmektedir.¹²⁴

Aynı zamanda Pavlus'un yazdığı Efeslilere Mektupta erkeğin kadının başı olduğu ifadesi yer almaktadır. Buna göre kadınlar her durumda kocalarına bağlı olmalıdırlar. Ancak burada dikkat çeken kısım erkeğin de karısını sevmesi gerektiğinin vurgulanmasıdır. Her ne kadar erkek kadın üzerine otorite gibi ifade edilse de erkek de karısını sevmek ve ona iyi davranmak zorundadır.¹²⁵ Benzer bir ifade Pavlus'un Koleselilere Mektubunda da yer almaktadır.¹²⁶

Genel olarak bakıldığında Yeni Ahit'in Eski Ahit'e göre daha ılımlı olduğunu söylemek mümkündür. Yeni Ahit'te kadınlarla alakalı olan kısımlar Eski Ahit kadar keskin değildir. Ayrıca dine hizmet eden kadınlardan da bahsedilmekte, bu durum kadınların da dini yaymada faal bir şekilde rol alabileceğini göstermektedir.

Ancak Hristiyanların Yeni Ahit ve Eski Ahit'i bir bütün olarak kabul ettiklerinin unutulmaması gerekir. Her ne kadar Yeni Ahit daha ılımlı olsa da Hristiyan düşüncesinde Eski Ahit'in de büyük bir etkisi olmuş ve kadına bakış Eski

¹²² 1Ti.2:13-14.

¹²³ 1Ko.7:1-11.

¹²⁴ 1Ko.7:31-35.

¹²⁵ Ef.5:22-33.

¹²⁶ Kol.3:18-19.

Ahit'e göre şekillenmiştir. Dolayısıyla kadının konumu ne yazık ki zaman içerisinde geri plana atılmış ve kadın daha önce de belirtildiği gibi kötü ithamlara maruz kalmıştır.

2.3 Apokrif İncillerde Kadının Konumu

Hristiyan literatüründe geçerliği olmamakla birlikte, insanların maneviyatını güçlendirmek için kullanılabileceği ifade edilen bazı İnciller bulunmaktadır. Bunlara apokrif İnciller denir. Hristiyanların bir kısmı bu kitapları kabul etmezken bazıları kabul etmektedir. Bu nedenle bu İncillerin kadınlar hakkında neler dediğine bakılması faydalı olacaktır.

2.3.1 Filip İncili'nde Kadın

Filip İncili'nin kadınlar ile ilgili çok fazla bir bilgi içermediği görülmektedir. Filip İncili yaratılış hadisesinden de bahsetmemektedir. Metnin ana konusu daha ziyade İsa'nın yüceliğidir.

Filip İncili'nde cinsiyetlerle alakalı olarak ilk dikkat çeken şeylerden biri Kutsal Ruhun dışıl tasvir edilmesidir. On yedinci cümlede Meryem'in Kutsal Ruhtan gebe kaldığını iddia edenler eleştirilmekte ve "bir kadın nasıl bir kadından gebe kalır" ifadesi geçmektedir. Bu ifade bize Filip İncili'nde Kutsal Ruhun dışı bir tasvire sahip olduğunu göstermektedir.¹²⁷ Bu durum da genel Hristiyan anlayışının dışındadır.

Otuz ikinci cümlede ise üç kadının İsa ile sürekli olarak ilişkisinin bulunduğu ifade edilmektedir. Bu kadınlar ise annesi, kız kardeşi ve onun arkadaşı Magdalane'dir. Üçünün adı da Meryem olarak ifade edilir.¹²⁸ Filip İncili'nde kadınların isminin İsa ile anılması dikkat çekmektedir. Zira kanonik İnciller incelendiğinde İsa'nın bir kadın ile sürekli iletişim halinde olduğuna dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Burada aslında diğer metinlere nazaran kadınlara daha fazla yer verildiği ve İsa'nın hayatında daha fazla yer edindiğini söylemek mümkündür.

Ancak metnin devamında kurulan iletişim hakkında bir bilgi verilmemektedir. Kanonik incillerle kıyaslandığında Filip İncili'nin kadınlara dair verdiği bilgi daha kısıtlıdır.

¹²⁷ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 4.

¹²⁸ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 6.

Bahsi geçen bir diğer kadın ise kısır olduğu ifade edilen Sophia'dır. Sophia'nın aynı zamanda meleklerin annesi ve Mecdelli Meryem'in yoldaşı olduğu da ifade edilmektedir.¹²⁹

Filip İncili'nde kanonik incillerde olduğu gibi Mecdelli Meryem'den İsa'nın ölümü ve dirilmesi esnasında bahsedilmez. Mecdelli Meryem'in esas olarak dikkat çektiği bölüm, İsa'nın havarilere Mecdelli Meryem'i onlardan daha çok sevdiğini söylediği ve onu öptüğü kısımdır. Burada havarilerin şaşırdığı ve durumun nedenini merak ettiği görülmektedir. Ancak metinlerdeki eksikler nedeniyle İsa'nın açıklaması tam olarak anlaşılmamaktadır.¹³⁰

Kadınlardan bahsedilen bir diğer kısım ise kötü ruhlar ile alakalıdır. Ancak burada sadece kadınların değil erkeklerin de kötü ruha sahip olduğundan bahsedilmektedir. Kötü olan ruhun yalnızca kadına ait olduğuna dair bir ifade yer almamaktadır. Ya da kadınların erkekleri baştan çıkarmaya çalıştığına dair de bir bilgi yoktur. Bahsi geçen ayette kadınlardan kötü ruhlu olanların erkekleri baştan çıkardığı; erkeklerden kötü ruhlu olanların ise kadınları baştan çıkardığı ifade edilmektedir.¹³¹ Bu bölümde yer alan ifadeler, Filip İncili'ni geleneksel Hristiyan düşüncesinden ayırmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi bazı Hristiyan din adamlarının kötülüğün kaynağı olarak kadınları gördüğü bilinmektedir. Adem'i yoldan çıkardığı için ana günah bazı din adamlarınca kadınlara yüklense de Filip İncili'nde kötü ruha sahip olan erkeklerin olması tüm suçun kadınlarda olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla günah noktasında sadece kadınları suçlamak mümkün değildir.

Kadınlardan doğum ile ilgili bir bölümde de bahsedilmektedir. Buna göre kadın kimi severse çocuğu ona benzemektedir. Kadın eğer eşini severse çocuğun eşine, başkasını severse çocuğun sevdiğine benzeyeceği ifade edilir. Bu nedenle en çok sevilmesi gerekenin Tanrı olduğunun altı çizilir. Bu şekilde çocuk dünyaya değil tanrıya benzeyecektir.¹³²

Filip İncili'nde kadınlarla alakalı kısım bu kadardır. Kanonik incillerde olduğu gibi incelenecek çok fazla bilgi ve içerik olmasa da Mecdelli Meryem ile

¹²⁹ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 8.

¹³⁰ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 8.

¹³¹ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 9.

¹³² Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 16.

ilgili bölüm dikkat çekicidir. İsa'nın havarilerine Mecdelli Meryem'i daha fazla sevdiğini ifade etmesi ileride farklı yerlerde de karşımıza çıkacaktır.

2.3.2 Petrus İncili'nde Kadın

Petrus İncili incelendiğinde kadınlardan çok kısa bir bölümde bahsedildiği görülmektedir. Petrus İncili zaten kısa bir metin olmakla birlikte hususi olarak Mecdelli Meryem'in isminin geçtiği görülmekte ve başka bir kadının adına rastlanmamaktadır.

Metin incelendiği zaman genel olarak İsa'nın ölümünden ve yeniden dirilişinden bahsedildiği görülmektedir. İsa defnedildikten sonra bazı askerlerin mezarının üzerine taş yuvarladıklarına yine metinde rastlanmaktadır. Kanonik incillerdeki anlatıların aksine İsa'nın ölümü ve defnedilişi esnasında kadınlardan bahsedilmemektedir. Orada kadınların olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. İsa'nın mezarının başında bekleyenler ve ilk olarak mezarının başına göklerden gelen adamların indiğini görenler Petrus İncili'ne göre askerlerdir. Diğer apokrif ve kanonik inciller incelendiğinde burada İsa'nın mezarına gelen adamlar esasında meleklerdir ve İsa'nın dirilişi için görevlendirilmişlerdir. Yine diğer metinler incelendiğinde bu hadiseye tanıklık edenlerin içlerinde Mecdelli Meryem'in de olduğu bir kadın topluluğu olduğu görülmektedir.¹³³

Metnin ilerleyen bölümünde ise Mecdelli Meryem'den bahsedilmektedir. Buradaki anlatıya göre Mecdelli Meryem ve bazı havarilerin Yahudilerin korkusundan ağlayamadıkları ve İsa'nın mezarına bir süre gidemediklerinden bahsedilmektedir. Korkuları dindiğinde ise Mecdelli Meryem ve bazı havariler mezarın başına gitmişlerdir. Ancak gittiklerinde şaşırılmışlardır çünkü mezarın başındaki kaya yerinden yuvarlanmıştır. Mezara girdiklerinde ise genç bir kimseyle karşılaşmalarından ve bu genç kimsenin çarmıha gerilen kişinin oradan ayrıldığından bahsedilmektedir. Bu durum üzerine kadınların korkarak kaçtığı da metinde yer almaktadır.¹³⁴

Petrus İncili'nde kadınlardan ya da Mecdelli Meryem'den bahseden başka bir ifadeye rastlanmamaktadır. Ana hatlarıyla İsa'nın ölümü ve dirilişiyle ilgili olan anlatı kanonik incillerle paralellik gösterse de kadınlardan ya da Mecdelli Meryem'den daha az bahsettiği dikkat çekmektedir.

2.3.3 Thomas İncili'nde Kadın

¹³³ Sarıkçıoğlu, "Apoktif Petrus İncili", 6.

¹³⁴ Sarıkçıoğlu, "Apoktif Petrus İncili", 6.

Thomas İncili'nde kadınlardan çok fazla bahsedilmez. Thomas İncili biraz daha gnostik bir yapıya sahiptir. Bu nedenle mecazi ifadelerin sıkça kullanılması dikkat çekmektedir.

Bu incilde bir kadının İsa'ya doğum ve emzirme ile ilgili söylediği sözler dikkat çekmektedir. İsa, bedenine ne kadar kötü bir şey olduğundan bahsederken bir kadın İsa'ya "Seni taşıyan rahim, ne bahtiyardır" şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Ancak İsa, bu sözlerle karşı doğurmayan rahmin daha iyi olduğunu ifade eden bir söz kullanmıştır. Bedenin kötü bir şey olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.¹³⁵

Dikkat çeken bir başka yer ise İsa'nın kişinin anne ve babasına nefret duyması gerektiğini ifade eden kısımdır. Thomas İncili'nde iki defa bu durum vurgulanmıştır. Ancak nefretin sadece anneye yönelik olmadığı görülmektedir. Genel olarak esas sevginin Tanrı'ya olacağı vurgulanmış ve bunun için aileden nefret edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁶

2.3.4 Meryem İncili'nde Kadın

Meryem İncilini diğer incillerden ayıran en önemli kısmı kadınlara önemli bir konum atfetmiş oluşudur. Meryem İncili'ne göre de İsa, Mecdelli Meryem'i diğer öğrencilerden daha çok sevmektedir.¹³⁷

Meryem İncili'nin ilk sayfaları kayıp olmakla birlikte eldeki sayfalar günahın ve maddenin doğasıyla başlamaktadır. Sonrasında İsa'nın vedasından bahsedilmektedir. İsa öğrencilerine veda ettikten sonra öğrencileri, Mecdelli Meryem teselli etmektedir¹³⁸. Bu noktada teselli veren kişinin bir kadın olması dikkat çekmektedir. Nitekim o dönemde Yahudilerin kadınlara yaklaşımı biraz daha farklıdır. Bu bakış açısının izlerine ise Meryem İncili'nde Petrus'un söylemlerinde rastlamak mümkündür.

Mecdelli Meryem havarileri teselli ederken metinde Petrus'un ona karşı bir kıskançlık içinde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak İsa'nın onu diğerlerinden daha fazla sevmiş olması olabileceği gibi dönemin kadınlara yaklaşımının da etkisi olduğundan bahsedilebilir. Ancak bu durumun ana nedeni hakkında metinde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır.¹³⁹

¹³⁵ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*.

¹³⁶ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*.

¹³⁷ Ehrman, *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*; Esther A. De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene* (London: T&T Clark International A Continuum Imprint, 2004).

¹³⁸ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*.

¹³⁹ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*.

Diğer havariler Petrus'u sakinleştirdikten sonra Mecdelli Meryem'in gördüğü vizyonlardan bahsedilmektedir.¹⁴⁰ Diğer havariler onu dikkatle dinlemektedir. Meryem İncili'ne göre bir kadın önder konumundadır. Ancak bu incilde Mecdelli Meryem haricinden bir kadından bahsedilmemektedir.

¹⁴⁰ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TARTIŞMALI BİR AZİZE: MECDELLİ MERYEM

Mecdelli Meryem, Yeni Ahit'te adı geçen kadınlardan bir tanesidir. Kim olduğuna dair Yeni Ahit'te çok fazla bir bilginin olmaması Hristiyanlık tarihi boyunca çeşitli iddiaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Mezdelli Meryem, İsa'nın annesi Meryem'den sonra Hristiyan dünyasındaki en ünlü kadınlardan birisidir.

Ancak Yeni Ahit'te Meryem adında çok fazla kadın vardır. Mezdelli Meryem bunlardan hangisidir? Altıncı yüzyılda Büyük Gregorius (540-604), Mezdelli Meryem'i "günahkar kadın" olarak nitelendirirken bazı kimseler ise onun İsa'nın eşi olduğunu iddia etmiştir. Dan Brown bu iddiaya "Da Vinci Şifresi" adlı kitabında yer vererek iddianın günümüze kadar devam etmesine katkıda bulunmuştur.

Mecdelli Meryem hakkında bilinen şeyler esasında oldukça azdır. Onun hakkında insanların zihnindeki baskın düşünce uzun sarı saçlı ve günahları için ağlayan cezbedici bir kadın şeklindedir.¹⁴¹ Bu tasvir ilerleyen zamanlarda Hristiyan ikonlarında ve dini tablolar da insanların karşısına çıkmaya başlayacaktır.

3.1 Yeni Ahit'te Mezdelli Meryem

Mecdelli Meryem'in konumunun daha iyi anlaşılabilmesi için Yeni Ahit'te Mezdelli Meryem'in nasıl anlatıldığının bilinmesi gerekmektedir. Nitekim Mezdelli Meryem ile alakalı iddiaları temellendirirken bazı kimseler Yeni Ahit'te yer alan bu anlatıları esas almışlardır.

Mecdelli Meryem'den Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'da ikişer defa bahsedilmiştir.

Mecdelli Meryem ilk defa Markos İncili'nin on beşinci bölümünde adıyla anılmıştır. Bu bölümde İsa çarmıha gerilmek üzere Golgota adı verilen bölgeye getirilmiştir ve onu takip eden kadınlar da bulunmaktadır. Bu kadınların arasında İsa Celile'de iken ona hizmet eden Mezdelli Meryem'in de olduğu ifade edilmektedir. Devamında ise İsa'nın çarmıha gerilmesinden bahsedilir. İsa çarmıha gerilirken o bölgede bazı kadınlar vardır ki bunlardan biri de Mezdelli Meryem'dir. Markos'un bu bölümünde yer alan anlatıya göre Mezdelli Meryem, İsa'nın çarmıha

¹⁴¹ Susan Haskins, *Mary Magdalen Myth and Metaphor* (New York: Riverhead Books, 1995), 1.

gerilişini izlemektedir. Mecdelli Meryem'in de içinde olduğu kadın topluluğunun daha önce Celile'de İsa'ya eşlik ettiği de yine metinde yer almaktadır. Bu nedenle İsa'nın ölümünden önce Mecdelli Meryem'in nerelerde karşımıza çıktığına bakmamız gerekmektedir.¹⁴²

3.1.1 Luka İncili'nde Mecdelli Meryem

İsa'nın çarmıha gerilmesinden önce, Mecdelli Meryem'den Luka İncili'nin sekizinci bölümünde bahsedilmiştir. Burada İsa ile birlikte köy köy gezen kadınlardan birinin Mecdelli Meryem olduğu ifade edilmiştir.¹⁴³

Ancak bir önceki bölümde günahlarını bağışlaması için bir kadının İsa'nın ayaklarına kapandığı anlatılmıştır. Bu bölüme göre Ferisilerden biri İsa'yı yemeğe çağırmıştır. İsa da bu daveti kabul etmiştir. Bu esnada kentte günahkâr olarak bilinen bir kadın İsa'nın, Ferisinin evinde olduğunu öğrenince İsa'ya güzel kokulu bir yağ getirmiştir. Ardından İsa'nın ayaklarının dibinde durmuş ve ağlamaya başlamıştır. Adeta gözyaşlarıyla İsa'nın ayaklarını yıkamış ve saçlarıyla da ayaklarını silmiştir. Nihayetinde ise İsa'nın ayağını öpmüş ve getirdiği yağ ile de ayaklarını yağlamıştır.¹⁴⁴ Bazı araştırmacılar bu günahkâr kadının Mecdelli Meryem olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁵ Kadının günahının fahişelik olduğunu iddia edenler olsa da bu sözler ileride azize olarak anılacak bir kadın için oldukça tartışmalı bir ifadedir.¹⁴⁶

Luka İncili'nde bu bölümde dikkat çeken unsurlardan biri ise Mecdelli Meryem'in ve diğer kadınların kötü ruhlar ve hastalıklarla özdeşleştirilmiş olmasıdır. Mecdelli Meryem'in ise özellikle içinden yedi cin çıktığı ifade edilmiştir. Kitab-ı Mukaddes'te yalnızca bu bölümde Mecdelli Meryem açıkça şeytan ile ilişkilendirilmiştir.¹⁴⁷ Ancak onun neden şeytan ile ilişkilendirildiğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Luka İncili'nin bu bölümü dışında diğer incillerde Mecdelli Meryem, İsa'nın çarmıha gerilişinde ya da dirilişinde karşımıza çıkmaktadır. Luka İncili'nde de bu bölüm dışında diriliş hadisesinde Mecdelli Meryem'den bahsedilmektedir. Ancak Luka'da yer alan dirilmeye ilerleyen kısımda değinilecektir.

3.1.2 Matta İncili'nde Mecdelli Meryem

¹⁴² Mar.15:33-41.

¹⁴³ Luk.8:2-3.

¹⁴⁴ Luk.7:36-38.

¹⁴⁵ “Ortaçağ Mecdelli Meryem'i Keşfetmek” (Erişim 29 Ekim 2022).

¹⁴⁶ “Women in the Bible | Study Mary Madgalene”, *Yale Bible Study* (blog) (Erişim 29 Ekim 2022).

¹⁴⁷ Luk.8:2-3.

Matta İncili'nde Mecdelli Meryem'in ilk defa İsa'nın çarmıha gerilişi esnasında görüldüğünden yukarıda bahsedilmiştir. Devamında ise Mecdelli Meryem'in ve diğer Meryem'in İsa'nın mezarında oturduğu ifade edilmektedir.¹⁴⁸

Matta İncili'nde Mecdelli Meryem, İsa'nın dirilişi kısmında da karşımıza çıkmaktadır. Buradaki anlatıya göre Şabat Gününü izleyen haftanın ilk günü Mecdelli Meryem, yanında başka bir Meryem ile birlikte tan yeri ağarırken İsa'nın mezarının başına gitmiştir. Tam bu esnada büyük bir deprem olmuş ve gökten bir melek inmiştir. Melek mezara gitmiş, mezarın başındaki taşı itmiş ve taşın üzerine oturmuştur. Meleğin görüntüsünün şimşek gibi, kıyafetinin ise kar beyazı olduğu metinde aktarılmıştır. Devamında ise melek, kadınlarla konuşmuş ve onlara korkmamaları gerektiğini İsa'nın dirildiğini söylemiştir. Kadınların havarilerin yanına gitmesini ve onlara "İsa ölümden dirildi. Sizden önce Celile'ye gidiyor, kendisini orada göreceksiniz." demelerini istemiştir.¹⁴⁹

Bu olaydan sonra kadınlar korkuyla karışık bir sevinç içinde oradan uzaklaşmış ve İsa'nın öğrencilerine haberi vermeye gitmişlerdir. Onlar yolda giderken İsa karşılarına çıkmıştır. Kadınlar İsa'nın ayaklarına kapandığında İsa, kadınların diğer öğrencilerle birlikte Celile'ye gitmesini; kendisinin de orada olacağını söylemiştir.¹⁵⁰

Kadınlar daha yoldayken nöbetçi askerlerden bazıları kente gitmiş ve olanları baş kohene aktarmıştır. Baş kohen önde gelen isimlerle birlikte istişare yapmıştır. Alınan karar neticesinde askerlere para verilmiş ve askerilerin halka "Öğrencileri geceleyin geldi, biz uyurken O'nun cesedini çalıp götürdüler." demelerini söylemiştir. Askerler de kohenin dediğini yerine getirmiştir.¹⁵¹

Öğrenciler ise Celile'ye gitmiş ve İsa ile buluşmuştur. İsa'yı gördüklerinde ona tapınmaya başlamışlardır. İsa onlara dünyanın sonuna kadar birlikte olacaklarını bildirmiştir.¹⁵²

Matta kitabı tam olarak burada sona ermiştir. Mecdelli Meryem'in, İsa'nın ölümü ve dirilişi esnasından görünmesi oldukça önemlidir. Nitekim o dönemde kadınların sosyal hayatta çok fazla aktif olmamaları söz konusuysa bu bölümde kadınların sosyal ortamlarda bulunabildikleri görülmektedir. Ayrıca İsa'nın dirilişi

¹⁴⁸ Mat.27:61.

¹⁴⁹ Mat.28:1-7.

¹⁵⁰ Mat.28:8-10.

¹⁵¹ Mat.28:11-15.

¹⁵² Mat.28:16-20.

sonrası ilk defa Mecdelli Meryem'e ve yanındaki Meryem'e görünmüş olması da kadınların önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Zaten ilerleyen dönemlerde İsa'yı ilk görenin Mecdelli Meryem olması, onun daha önemli bir isim olarak anılmasını sağlayacak ve hakkında çeşitli iddiaların çıkmasına da neden olacaktır.

3.1.3 Markos İncili'nde Mecdelli Meryem

Markos İncili'nde yer alan Mecdelli Meryem ile ilgili anlatı Matta İncili ile aynı izleri taşımaktadır. Matta İncili'nde olduğu gibi Markos İncili'nde de Mecdelli Meryem İsa'nın ölümünde onun yanındandır. İsa çarmıha gerilir ve son nefesini verirken onu izleyen topluluk arasında bazı kadınlarla birlikte Mecdelli Meryem de yer almaktadır. Mecdelli Meryem'in içinde olduğu kadın topluluğunun İsa'yı Celile'den itibaren takip ettiği ve ona hizmet ettikleri yine Markos İncili'nde ifade edilmektedir.¹⁵³ İsa vefat ettikten sonra ise Mecdelli Meryem ile Yose'nin annesi Meryem'in İsa'nın nereye defnedildiğini gördükleri Markos İncili'nde anlatılmaktadır.¹⁵⁴

Markos İncili'nde yer alan Mecdelli Meryem'in İsa'nın dirilişini görmesi hadisesi de Matta İncili'ndeki bölüme paralellik gösterir. Markos İncili'ne göre Şabat Gününü geçince Mecdelli Meryem ve Yakup'un annesi Meryem, İsa'nın cesedine sürmek için Salome'den baharat almıştır. Haftanın ilk günü, güneşin doğuşuyla birlikte mezara gitmişlerdir. Kendi aralarında mezarın taşını kim yuvarlayabilir diye konuşurlarken taşın yuvarlanmış olduğunu görmüşlerdir. Mezara girdiklerinde ise beyaz kaftan giymiş genç bir adamı otururken görünce oldukça şaşırmışlardır. Adam ise onlara *“Çarmıha gerilen Nasıralı İsa'yı arıyorsunuz. O dirildi, burada yok. İşte O'nu yatırdıkları yer. Şimdi öğrencilerine ve Petrus'a gidip şöyle deyin: 'İsa sizden önce Celile'ye gidiyor. Size bildirdiği gibi, kendisini orada göreceksiniz.'”* demiştir. Markos İncili'ne göre kadınlar bu sözler üzerine mezardan çıkıp kaçmıştır. Büyük bir şaşkınlık ve korku içinde oldukları için de kimseye bir şey diyememişlerdir.¹⁵⁵

Buraya kadar olan bölümde Matta İncili ile Markos İncili arasındaki anlatıda birkaç farklılık vardır. Bunlardan biri Matta İncili'nde Mecdelli Meryem'in yanındaki kadından *“öteki Meryem”* diye bahsedilmesi ve kimin nesi olduğuna dair

¹⁵³ Mar.15:40-41.

¹⁵⁴ Mar.15:47.

¹⁵⁵ Mar.16:1-8.

herhangi bir bilginin yer almamasıdır. Ancak Markos İncili'nde, Mecdelli Meryem'in yanındaki Meryem'in Yakup'un annesi olduğu bilgisi verilmiştir.

İkinci farklılık Matta İncili'ne göre İsa defnedilirken Mecdelli Meryem ve öteki Meryem'in mezarın karşısında oturmasıdır. Markos İncili'nde ise Meryemler yalnızca İsa'nın nereye defnedildiğini görmüştür.

Üçüncü farklılık Matta İncili'nde Mecdelli Meryem ve öteki Meryem meleğin gelişini ve taşı yuvarlayışını görmüştür. Meleğin cinsiyetine dair herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Onun yalnızca şimşek gibi olduğu ve kıyafetinin kar beyaz olduğu aktarılmıştır. Markos İncili'nde ise mezar taşının melek tarafından açıldığını kadınlar görmemektedir. Kadınlar kendi aralarında mezar taşının açılmasını konuşurlarken mezar taşını açılmış bulmaktadırlar. Gördükleri meleğin ise erkek olduğu ifade edilmektedir.

Dördüncü ve son farklılık ise Matta İncili'nde kadınların meleklerin sözlerini iletmesi için oradan ayrıldıklarına dair bir ima bulunurken Markos'a göre kadınlar korkudan gördüklerini ve meleğin onlardan istediklerini diğerlerine aktarmamaktadır.

Devamında ise İsa haftanın ilk günü sabah erkenden dirilmiş ve Mecdelli Meryem'e görünmüştür. Burada Mecdelli Meryem'den daha önce yedi cin çıkarıldığı ifadesi yer almaktadır.¹⁵⁶ Ancak Luka İncili'nde olduğu gibi Mecdelli Meryem'in kötü ruhlarla ilişkilendirildiğine dair başka bir bilgi bulunmamaktadır.

Markos İncili'nde yer alana bölümün devamında Mecdelli Meryem, İsa'yı gördükten sonra durumu yas tutan öğrencilere haber verdiği ifade edilmektedir. Ancak bu bölümde havarilerin Mecdelli Meryem'e inanmadığı da aktarılmıştır. Bundan sonra ise İsa, kırlara doğru yürümekte olan havarilerine değişik bir biçimde görünmüştür. İsa'yı gören havariler durumu hemen gidip İsa'yı görmeyen havarilere aktarsalar da görmeyenler diğerlerinin sözlerine inanmamıştır. İsa da daha sonra havarilerle sofrada otururlarken dirildiğine inanmayanlara görünmüştür. İsa onları imansızlıkları ve duygusuzluklarından ötürü azarlamıştır. Çünkü kendisini diri görenlere inanmamışlardır.¹⁵⁷

İsa sonrasında ise havarilerine dünyanın her yerine müjdeyi duyurmalarını söylemiştir. İman edip vaftiz olanın kurtulacağını, iman etmeyenlerin ise mahkûm olacağını aktarmıştır. İman edenlerin belli alametler göstereceği ve bu alametlerin

¹⁵⁶ Mar.16:9.

¹⁵⁷ Mar.16:10-14.

neler olacağı da yine İsa'nın söyledikleri arasında yer almaktadır. Markos İncili'nde yer alan anlatıya göre bu sözlerin ardından İsa göğe yükselmiştir. Havariler ise Tanrı'nın sözünü her yere yaymıştır.¹⁵⁸

Matta İncili'nden farklı olarak Markos İncili'nde yer alan bölümde, havarilerin doğrudan İsa ile görüşmediği dikkat çekmektedir. Matta İncili'nde havarilerin Mecdelli Meryem'e inanıp inanmamaları konusunda herhangi bir bilgi yer almazken Markos İncili'nde inanmadıkları açıkça ifade edilmektedir. İnanamama nedeni olarak herhangi bir bilgi verilmemiştir. Ancak dönemin şartları düşünüldüğünde bir kadının sözüne genellikle itimat edilmemesi, inanmama nedeninin haberi aktaran kişinin kadın olmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Yine de bu olasılık düşüktür. Nitekim olayın devamında İsa bazı erkek havarilere görünmüştür ama onlara da inanan olmamıştır. İnanmamanın nedenini cinsiyete bağlamak bu nedenle doğru değildir.

Luka İncili'nde ise Mecdelli Meryem'in adı İsa'nın çarmıha gerilişi esnasından geçmez. Sadece Celile'den gelen bazı kadınların İsa'nın nereye defnedildiğini gördüklerinden ve cesedine sürmek için güzel kokulu yağlar ile baharat hazırladıklarından bahsedilir.¹⁵⁹

Sonraki bölümde ise diriliş hadisesine geçilmiştir. Matta ve Markos İncilleri'nde yer alan bölüme paralel olarak kadınlar haftanın ilk günü hazırlamış oldukları baharatları yanlarına alarak mezarın başına gitmişlerdir. Kadınlar mezarın başındaki taşı yuvarlanmış halde bulmuşlardır. İçeriye girdiklerinde ise İsa'nın cesedini bulamamışlardır. Onlar bu durumun karşısında şaşırıp kalmışlarken şimşek gibi parlayan giysilere bürünmüş iki kişi onlara “diri olanı neden burada arıyorsunuz” demiştir. Devamında ise o kişiler İsa'nın dirildiğini ve İsa'nın onlara *“O burada değil, fakat kıyam etti; daha Celile'de iken insanoğlunun günahlarının ellerine verilmesi, haça gerilmesi ve üçüncü gün kıyam etmesi gerekir, diye onun size nasıl söylemiş olduğunu hatırlayın.”* demişlerdir.¹⁶⁰

Bu sözler üzerine orada bulunan kadınlar İsa'nın sözlerini hatırlamışlardır. Kadınlar mezardan dönerek olanları Onbirler'e (Hain havari Yahuda İşkaryot ayrıldıktan sonra toplulukta kalan on bir havariyi betimlemek için kullanılan bir terim) ve ötekilere anlatmıştır. Luka İncili'nde olanları anlatan kadınların ismi

¹⁵⁸ Mar.16:15-20.

¹⁵⁹ Luk.23:55-56.

¹⁶⁰ Luk.24:1-7.

burada zikredilmektedir. Bu kadınların arasında Mecdelli Meryem de bulunmaktadır. Ona eşlik edenlerden bazılarının ismi belirtilse de bazılarının ismi belirtilmemiştir.¹⁶¹

Kadınlar yaşadıklarını aktarmış olsalar da Onbirler ve diğerleri kadınların söylediklerini saçma bulmuş ve onlara inanmamıştır. Yine de Petrus'un koşarak mezara gittiği aktarılmaktadır. Eğilip baktığında ise keten bezlerden başka bir şey görememiştir ve şaşkınlıkla oradan uzaklaşmıştır.¹⁶²

Sonrasında İsa öğrencilerinden iki tanesine görünmüş ve onlarla konuşmuştur. Olanlara inanmadıkları için öğrencilerine kızmıştır. Aradan biraz zaman geçtikten sonra da Onbirler'e görünmüştür. Onlarla biraz konuşmuş ve onlardan müjdeyi yaymalarını istemiştir. Nihayetinde ise İsa onları kutsadıktan sonra göğe yükselmiştir.¹⁶³

Luka İncili'nde Matta ve Markos İncilleri'nden farklı olarak İsa'nın mezarını ziyaret eden kadınların ismi ilk kısımda verilmez. Ayrıca kadınların gördüğü parıltılı kıyafetler giyenler insandır. Bu kişilerin melek olduğuna dair herhangi bir ifade yer almamakla birlikte cinsiyetlerine dair de bir bilgi bulunmamaktadır. Dikkat çeken en önemli detay ise Matta ve Markos İncilleri'nde İsa'nın ilk olarak Mecdelli Meryem'e görüldüğünden bahsederken Luka İncili'nde böyle bir bilginin yer almamasıdır. Bunun nedeninin Matta, Markos ve Luka İncilleri'nin farklı kaynakları temel almış olması olabilir. Dirilişin ilk şahidi olma kısmında Mecdelli Meryem'in Luka İncili'nde yer almayıp diğer iki incilde yer alması incillerin kendi arasındaki çelişkiyi gösteren detaylardan biridir.

Ayrıca kadınlar olanları insanlara aktardığında kimsenin onlara inanmadığı görülmektedir.

3.1.4 Yuhanna İncili'nde Mecdelli Meryem

Yuhanna İncili'nde yer alan Mecdelli Meryem ile alakalı bölümler Matta ve Markos İncillerinde yer alan bölümlerle paralellik göstermektedir. Yuhanna İncili'nde yer alan anlatıda da Mecdelli Meryem ilk olarak İsa'nın çarmıha gerildiği anda karşımıza çıkar. Yuhanna İncili'nde Mecdelli Meryem'in; İsa'nın annesi, teyzesi, Klopas'ın karısı Meryem ile birlikte İsa'nın çarmıhının yanında olduğu aktarılmıştır.¹⁶⁴

¹⁶¹ Luk.24:8-10.

¹⁶² Luk.24:11-12.

¹⁶³ Luk.24:13-53.

¹⁶⁴ Yu.19:25.

Devamında ise Matta ve Markos İncillerinde olduğu gibi Mecdelli Meryem'in İsa'nın mezarına gittiği ifade edilmiştir. Ancak diğer incillerden farklı olarak Mecdelli Meryem buraya tek başına gitmiştir. Mezar taşının mezarın başından kaldırıldığını gördüğünde ise koşarak Simon Petrus'a ve İsa'nın sevdiği başka bir havariye gitmiştir. Onlara İsa'nın mezarından kaldırılmış olduğunu ve onun nereye koyulduğunu bilmediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Petrus ve öteki öğrenci mezara doğru koşarak ilerlemiştir. Havari, Petrus'tan önce mezara varmıştır. Eğilip içeri baktığında keten bezleri yerde serili görmüş ama içeriye girmemiştir. Petrus ise ardından gelmiş ve mezara girmiştir. Petrus, yerdeki bezleri ve ayrı bir yerde duran İsa'nın başına sarılı peşkiri görmüştür. Petrus'un ardından diğer havari de mezara girmiş ve içeridekileri görünce iman etmiştir. Ardından iki havari de evlerine dönmüştür.¹⁶⁵

Ancak Mecdelli Meryem ağlayarak dışarıda beklemiştir. Ağlarken eğilip mezarın içine bakmıştır. Bu esnada beyazlara bürünmüş iki melek görmüştür. Meleklerden biri İsa'nın yattığı yerin baş ucunda diğeri ise ayakucunda bulunmaktadır. Melekler Mecdelli Meryem'e neden ağladığını sormuştur. Mecdelli Meryem ise *"Çünkü Rabbimi kaldırmışlar ve onu nereye koymuşlar bilmiyorum"* diye cevap vermiştir. Bunları söyledikten sonra arkasına döndü ve İsa'nın orada ayakta durduğunu görmüştür. Ama onun İsa olduğunu anlamadı. İsa'da Mecdelli Meryem'e neden ağladığını sorduğunda ise Mecdelli Meryem *"Efendi, eğer onu sen götürdünse, nereye koyduğunu bana söyle, ben de onu kaldırayım"* diye cevap vermiştir. İsa bu sözler üzerine ona *"Meryem!"* diye seslenmiştir. Ardından *"Bana dokunma; çünkü ben daha babanın yanına çıkmadım; fakat kardeşlerime git ve onlara söyle: Benim Babamın ve sizin Babanızın, benim Allahım ve sizin Allahınızın yanına çıkıyorum."* demiştir. Mecdelli Meryem bunun üzerine öğrencilerin yanına gitmiş ve onlara İsa'yı gördüğünü söylemiştir. Sonra İsa'nın söylediklerini onlara aktarmıştır.¹⁶⁶

Yuhanna İncili'nde Mecdelli Meryem ile ilgili anlatılar bu kadarla sınırlıdır. Ancak Matta ve Markos İncillerinden farklı olarak, Yuhanna İncili'nde İsa'nın Mecdelli Meryem ile olan konuşması dikkat çekmektedir. Diğer incillerde İsa'nın doğrudan Mecdelli Meryem ile konuşmasına rastlanmamaktadır. Matta, Markos ve

¹⁶⁵ Yu.20:1-10.

¹⁶⁶ Yu.20:11-18.

Luka İncillerinde Mecdelli Meryem'e İsa'nın dirilişı haberini veren meleklerken Yuhanna İncili'nde bu haberi doğrudan İsa vermiştir.

Kitab-ı Mukaddeste yer alan anlatılar değerlendirildiğinde Mecdelli Meryem'in diriliş açısından oldukça önemli bir konuma sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim dirilişı haber veren odur. Bir diğer önemli olan şey ise çarmıha gerilirken İsa'nın yanında, ona iman edenlerin arasında olmasıdır.

İncillerdeki anlatılar değerlendirildiğinde Mecdelli Meryem'in günahkâr bir hayat kadını olduğunu söylemek de mümkün değildir. Luka İncili'nde günahkâr bir kadından bahsedilse de bu kadının kim olduğuna dair net bir bilgiye yer verilmemiştir. Dolayısıyla Mecdelli Meryem için hayat kadını demek doğru bir ifade olmayacaktır.

Bazı tarihçiler Mecdelli Meryem ile Beytanyalı Meryem'in aynı kişi olduğunu söylemiştir. Ancak bunu söylemek de doğru değildir. Çünkü iki Meryem'den de bahsedilirken ayırıcı ifadeler yer verilmiştir ki bu ayırıcı ifadeler ise kişilerin geldikleri bölgeyi ifade etmektedir. Beytanya ve Mecdel iki farklı bölgedir.¹⁶⁷

Yine Kitab-ı Mukaddes'te yer alan anlatılar değerlendirildiğinde Mecdelli Meryem'in görünüşüne dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hakkındaki tek bilgi onun Mecdelli olduğu ve İsa'nın takipçilerinden biri olduğudur.

Peki Mecdelli Meryem neden o dönemde İsa'yı takip etmiştir? Bununla birlikte İsa'yı takip eden tek kadın da Mecdelli Meryem değildir. İsa, kadınlara o dönemde olmayan bazı haklar vermiştir ve bu da kadınların İsa'ya inanmasına ve ona yardımcı olmalarına neden olmuştur. İsa'nın tebliği cinsiyetler arasındaki hiyerarşide güncelleme yapmıştır. Ancak buradaki güncellemenin reformcu bir hareket olmadığı da unutulmamalıdır. İsa'nın tebliği apokaliptiktir. Sunmuş olduğu cennet anlayışında o dönemdeki anlayışın aksine kadınlara da yer vardır.¹⁶⁸ Ayrıca kadınlar cennette üst konumlarda olabilme imkanına da sahiptir. Bununla birlikte bu üst tabakaya erişme durumunun meydana gelmesi ya da kadınların haklara sahip olması için cenneti beklemek zorunda değillerdir. İsa'nın tebliğine göre kadınlar bu dünyada da bir parça hakka sahip olabilecektir. Bu durum Mecdelli Meryem'in ve

¹⁶⁷ Bart D. Ehrman, *Peter, Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend* (New York: Oxford University Press, 2006), 189.

¹⁶⁸ Ehrman, *Peter, Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 199.

onun gibi diğer kadınların tüm servetlerini İsa'nın tebliği için harcamalarının bir nedeni olarak görülmektedir.¹⁶⁹

3.2 Apokrif İncillerde Mecdelli Meryem

Apokrif İnciller arasında ilk olarak Mecdelli Meryem'in yazdığı düşünülen ve Mecdelli Meryem'e dair diğerlerinden daha farklı bilgiler içerdiği için önemli bir konuma sahip olan Meryem İncilinin incelenmesi daha doğru olacaktır.

Yüz yıldan uzun bir süre önce Kahire'de bir antik el yazması satıcısı, Alman akademisyen Dr. Carl Reinhart'a adı unutulmuş bir papirüs satmayı teklif etmiştir. Sonrasında bu kitabın milattan önce beşinci yüzyıldan kalan Kıptice bir eser olduğu anlaşılmıştır. Ancak hem satıcı hem de Dr. Reinhart bu kodeksin Mecdelli Meryem İncili ile birlikte Yuhanna'nın Apokrifonu'nu, The Sophia of Jesus Christ (İsa'nın Sophia'sı) adlı eseri ve Petrus'un Yasalarını içerdiğini bilmemekteydi. Küçük görünen bu kodeksin önemli olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁷⁰

Bulunan yazıtlardan biri olan Meryem İncili'nde bazı sayfalar eksikti ve yazının tercüme edilmesi gerekmektedir. Zaman içinde çeviriler yapılmış ve farklı dillerde olsa da Meryem İncili'nin eksik sayfalarından bazıları bulunmuştur. Hala daha eksik sayfalar olsa da Meryem incilinde yer alan anlatıların çevirisi yapılmıştır.¹⁷¹

Meryem ismi Filistin bölgesinde sıkça kullanılan bir isimdir. Bu nedenle Meryem İncili'nin yazarının kim olduğuna dair net bir bilgi olmasa da araştırmacılar Meryem İncili'nin yazarının Mecdelli Meryem olduğunu düşünmektedir. Genel kabul görmeyen bir görüş olsa da Meryem İncili'nin yazarının İsa'nın annesi Meryem olduğunu düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır.¹⁷²

Meryem incili incelendiğinde ilk altı sayfası kayıp olduğu görülmektedir. Kayıp altı sayfanın devamında Meryem İncil'inde maddenin doğası hakkında İsa ile havariler arasında geçen bir sohbete yer verilmiştir. Sonraki bölümde ise havariler ve İsa arasında günahın kaynağı hakkında bir sohbet geçmiştir. Burada yer alan anlatıya göre günah aslında yoktur. İnsanların günah olarak tanımladıkları

¹⁶⁹ Ehrman, Peter, *Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 202.

¹⁷⁰ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 7.

¹⁷¹ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 7-18.

¹⁷² De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 16-17.

şey kişinin fitratına aykırı olarak yaptığı şeyler neticesinde duymuş olduğu acıya verilen addır.¹⁷³

Günahın doğasıyla alakalı yapılan bu bilgilendirmeden sonra İsa, havarilerine kimseye aldanmamaları gerektiğini hatırlatmıştır. Kişiye yol gösterecek şeyin kalplerde olduğunu ifade etmiş ve kendisinden başka kural koyucu olmadığını vurguladıktan sonra havarilere veda etmiştir.¹⁷⁴

İsa'nın aralarından ayrılmalara havariler çok üzölmüş ve ağlamıştır. Bunun üzerine Mecdelli Meryem ayağa kalmış, diğer havarilere hitap etmiş ve onları teselli etmeye çalışmıştır. Onlara ağlamamalarını, üzölmemelerini ve karamsar olmamalarını öğütlemiştir. Yapılması gerekenin İsa'nın övölmesi ve onun mesajının farklı kimselere iletilmesi olduğunu ifade etmiştir. Mecdelli Meryem'in bu sözleri havarilerin kalplerinin iyiye dönmesini sağlamıştır. Sonrasında ise havariler, İsa'nın sözlerini tartışmaya başlamıştır.¹⁷⁵

Bu esnada Petrus Meryem'e; İsa'nın onu diğer kadınlardan daha çok sevdiğini bildiklerini söylemiş ve ondan İsa'nın kendilerine söylemediğı şeyleri söylemesini istemiştir. Mecdelli Meryem de gizli olan sözleri onlarla paylaşacağını söyledikten sonra diğerlerinin bilmediğı sözleri onlara aktarmaya başlamıştır.¹⁷⁶

Mecdelli Meryem havarilere; İsa'yı bir rüyada gördüğünü, bunu İsa'ya söylediğini ve İsa'nın bunun ne kadar güzel bir şey olduğunu söylediğini aktarmıştır. Devamında İsa'ya rüyanın ruh ile mi yoksa beden ile mi göröldüğünü sordüğünü havarilere söylemiştir. İsa'nın kendisine verdiği cevap olan "Rüya ne ruh ile ne de beden ile görölür. Arada bir şekilde görölür." sözlerini de havarilere aktarmıştır.¹⁷⁷

Olayın devamının yer aldığı on birinci ve on dördüncü sayfalar kayıptır. Metnin devamında ruhun yükselişi konusuna geçilmiştir. Buna göre arzu ruha, onu daha önce düşerken görmediğini ancak şimdi yükseldiğini söylemekte ve neden kendisine yalan söylediğini sormuştur. Ruh ise arzuya "ben seni gördüm ancak sen beni ne gördün ne de beni biliyorsun" demiştir. Ruh sahte bir elbiseye büründüğünü

¹⁷³ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 14.

¹⁷⁴ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 14.

¹⁷⁵ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 14.

¹⁷⁶ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 14.

¹⁷⁷ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 14-16.

arzunun ise bunu fark etmediğini ve ruhun gerçek benliğini görmediğini söylemiştir.¹⁷⁸

İncilin devamında ruhun basamaklarında ilerleyişinden bahsedilmiştir. Nihayetinde ruh gazap tarafından sorguya çekilmiştir. Ona nereden geldiği ve nereye gittiği sorulmuştur. Ruh ise kendisini bağlayan şeyin öldürüldüğünü, şehvetine son verdiğini ve cehaletinin yol olduğunu söylemiştir. Burada dikkat çeken şey ruhun verdiği cevaptaki yedi basamağın yedi günah ile bağdaştırılabilir olmasıdır. Nitekim ruh bu basamaklardan arındıkça yükselmiştir. Ruhun arınması gereken şeylerin uzak durulması gereken günahlar olması muhtemeldir.¹⁷⁹

Ruhun yükselişi kısmında Mecdelli Meryem ile alakalı bir ifade bulanmamaktadır. Ancak metni anlatan Mecdelli Meryem'dir. Dolayısıyla ruhun yapısı ve yükselişiyle alakalı bilgileri bir kadının anlatması önemlidir. Nitekim bu konu hakkında konuşma yetkisi o dönemde genelde erkeklere aittir.

Ruhun yükselişi konusundan sonra Meryem İncili'nde, havarilerin Meryem'in öğretileri üzerine konuşmasına yer verilmiştir. Andreas havarilere Mecdelli Meryem'in öğretilerine inanıp inanmadıklarını sormuş ve kendisinin inanmadığını, Meryem'in sözlerinin İsa'nın sözlerinden farklı olduğunu söylemiştir.¹⁸⁰

Petrus da Andreas ile benzer endişelerini dile getirmiştir. "Kendilerinin bilmediği bir şeyi İsa bir kadınla gizli gizli mi konuştu?" sözlerini aktarmıştır. Ona göre İsa bir kadına kendilerinin bilmediği bir şey söylemiş ve kadını erkeklerin arasından onların üstü olarak seçmiş olamazdı.¹⁸¹

Bu sözler üzerine Mecdelli Meryem ağlamaya başlamış ve Petrus'a neden kendisine inanmadığını, neden böyle şeyler hayal ettiğini sormuştur. Petrus'un kendisinin yalan söylediğini düşünmesinin onu üzdüğünü de ifade etmiştir.¹⁸²

Ardından Levi Petrus ile konuşmuştur. Levi Petrus'a onun her zaman öfkeli olduğunu ve kadınları hep düşmanı olarak gördüğünü söylemiştir. "Eğer İsa Mecdelli Meryem'i layık görmeseydi böyle bir bilgiyi ona verir miydi, onun layık gördüğünü kim reddedebilir?" cümlelerini de sözlerine eklemiştir.¹⁸³

¹⁷⁸ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 16.

¹⁷⁹ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 16.

¹⁸⁰ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 17.

¹⁸¹ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 17.

¹⁸² King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 17.

¹⁸³ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 17.

Levi devamında kendilerinden utanmaları gerektiğini çünkü İsa'nın kendilerinden gerçek insanlığın kıyafetine bürünmeleri gerektiğini söylediği aktarmıştır. İsa'nın bir diğer emrinin ise onun kural ve yasalarının yayılması olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Levi oradan ayrılmış ve İsa'nın tebliğini yaymak için yola çıkmıştır.¹⁸⁴

Meryem İncili'nin büyük bir kısmını Kıptice bulunan kodeks oluşturmaktadır. Bulunan bu yazılar Berlin Kodeksinde yer almaktadır. Berlin Kodeksinde yer alan bu yazılarda metnin ilk kısmı yer almamaktadır. Sonradan bulunan Yunanca kodekste de metnin ilk kısmı yoktur.¹⁸⁵ Dolayısıyla metnin doğrudan bir tartışmayla başladığı görülmektedir.

Meryem İncili'nin dikkat çeken kısımlarından biri, İsa'nın ölümünden sonraki olaylara dair bilgilere ve diyaloglara yer vermiş olmasıdır. Nitekim İsa'nın ölümünden sonra havarilere hitap eden ve onları teselli eden Mecdelli Meryem'dir. Bu durum Meryem'in kadın olmasına rağmen havarilerin arasında önemli bir konuma sahip olduğunu göstermekle kalmaz ayrıca İsa'nın yanında da önemli bir konuma sahip olduğunu gösterir. Buradaki metinlerde Mecdelli Meryem'in bir liderlik konumu vardır. Adeta İsa'nın yerine kurtarıcılık rolünü üstlenmiştir.¹⁸⁶

Mecdelli Meryem havarilere sadece mesajı iletmekle kalmamıştır. Ayrıca havarilerin dış dünyadaki hırslarından arınıp iç dünyalarına dönmeleri gerektiğini de hatırlatmıştır. Havarilerin iç dünyalarında barışı bulmaları gerektiğini yine sözlerinde bir şekilde belirtmiştir. Bu şekilde Meryem'in yapmış olduğu aktarım diyalojik bir yapıya da sahiptir.¹⁸⁷

Havarilerin önce dünyevi hırslarından arınmaları ve gerçeği keşfetmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim İsa artık aralarından ayrılmıştır ve onlara yol gösterecek kimse bulunmamaktadır. Meryem, havarilere ruhun katmanlarından bahsederken aslında bu durumu ifade etmek istemiştir. Zaten devamında da havariler dünyevi hırslarından sıyrılmış ve İsa'nın öğretilerini tebliğ etmeye başlamıştır. Bu durum da onların içsel aydınlığa kavuştuklarının göstergesi olarak kabul edilmektedir.¹⁸⁸

¹⁸⁴ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 18.

¹⁸⁵ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 30; De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 12.

¹⁸⁶ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 30.

¹⁸⁷ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 30.

¹⁸⁸ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 31.

Mecdelli Meryem hakkında dikkat çeken bir diğer kısım ise Petrus'un, İsa'nın katında Mezdelli Meryem'in daha özel bir konuma sahip olduğunu; onun daha fazla sevildiğini ifade etmesidir. Petrus'un Meryem İncili'nde yer alan ifadelerine göre İsa Mezdelli Meryem'i diğer kadınlardan daha fazla sevmiştir. İsa'nın Mezdelli Meryem'i diğer kadınlardan daha çok sevmiş olması aslında oldukça çarpıcıdır. Petrus burada İsa'nın Mezdelli Meryem'i diğer havarilerden daha çok sevdiğini değil, diğer kadınlardan daha çok sevdiğini ifade etmiştir. Yani Mezdelli Meryem'i havari olması yönünden ziyade kadın olmasıyla değerlendirmiştir. Ancak Petrus'un kastettiği sevgi yine de tam olarak açık değildir. Buradaki sevgi manevi bir sevgi midir yoksa daha maddi duyguları da içermekte midir? Buna dair net bir bilgi Meryem İncili'nde bulunmamaktadır.¹⁸⁹

Ayrıca Petrus'un ifadelerinde Mezdelli Meryem'in kadın olmasından kaynaklı bir tepki de söz konusudur. Başlarda Petrus, Mezdelli Meryem'den bildiklerini anlatmasını istese de sonrasında anlatılanları kabullenmek istememektedir. Ona göre erkek havariler, Mezdelli Meryem'den daha fazla şey bilmelidir. Nitekim Mezdelli Meryem bir kadındır ve İsa onu kendilerinden üstün seçmemiştir. Dolayısıyla bir kadının öğretilerinin değeri Petrus'un gözünde tartışmalıdır.¹⁹⁰

Petrus'un Meryem'in sözlerine inanmamasının temelinde Mezdelli Meryem'in bir kadın olması ve Mezdelli Meryem'in bir kadın olarak o dönemde çeşitli kısıtlamalara tabi olması yer almaktadır. Dönemin ataerkil düşünce yapısının Petrus'un düşüncelerini etkilemiş olması muhtemeldir.¹⁹¹

O dönemde kadınlara yapılan kısıtlamalardan ilki, bir kadının tek başına bir erkekle konuşmasının mümkün olmamasıdır. Dolayısıyla Mezdelli Meryem'in tek başına İsa ile görüşmüş olması mümkün değildir. Ancak Mezdelli Meryem'in anlattıklarında başka bir erkekten bahsedilmemektedir ya da başka bir havari Meryem'in aktardıklarını söylememektedir. Meryem'in söyledikleri Petrus tarafından ilk olarak bu nedenle kabul edilmemiştir.¹⁹²

Petrus'un Meryem'in sözlerini kabul etmek istememesinin ikinci nedeni ise bir kadının sözlerinin dinlenmemesi gerektiğini düşünmesidir. Bir kadının

¹⁸⁹ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 61.

¹⁹⁰ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 61.

¹⁹¹ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 89.

¹⁹² De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 61.

sözlerinin dinlenmesi onun üstünlüğünün kabul edilecek olması demektir. Bir kadının bir erkeğe üstünlüğü ise o dönemde kabul edilemeyecek bir şeydir. Bu nedenlerle Petrus, Mecdelli Meryem'in İsa'dan yeni şeyler öğrenmiş olduğunu kabul etmek istememiş ve Mecdelli Meryem'e tepki göstermiştir.¹⁹³

İşte bu noktada Petrus'un kendisi ile çeliştiğini görülmektedir. Nitekim metnin başlarından onun diğer kadınlardan daha fazla şey bildiğini ifade etmiş ve kendilerinin bilmeyip Mecdelli Meryem'in bildiklerini öğrenmek istemiştir. Ancak aktarılan bilgiler detaylı ve önemli olduğundan bu bilgileri kabul etmek istememiştir. Petrus'a göre Mecdelli Meryem sadece diğer kadınlar arasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Erkek havariler arasında bir üstünlüğü yoktur. Ama Mecdelli Meryem'in anlattıklarını diğerleri bilmediği için Mecdelli Meryem'in diğerlerine de üstünlüğü söz konusudur. Bu nedenle Petrus cinsiyetçi bir tutum sergilemiştir.¹⁹⁴

Andreas de Mecdelli Meryem hakkında Petrus ile benzer bir yaklaşıma sahiptir. Onun rüyasını doğru kabul etmek istememiştir. Ancak Andreas'ın Meryem'in sözlerini kabul etmek istememesi Meryem'in cinsiyetinden kaynaklanmamaktadır. Andreas, Meryem'in sözlerinin muhtevassından dolayı tereddüt içindedir. Meryem'in söylediklerinin rüya mı yoksa gerçek mi olduğundan emin olamamıştır. Ayrıca Meryem'den bahsederken "O" diye bahsetmesi de dikkat çeken bir diğer unsurdur.¹⁹⁵

Levi ise Andreas ve Petrus'un aksine Meryem'in sözlerini kabul etmiştir. Sözleri kabul etmeyen Andreas ve Petrus'a ise tepki göstermiştir. Levi, Petrus'un Meryem ile tartışmasını düşman biriyle olan tartışma gibi görmüştür. Yani Petrus'un tavrının Meryem'e karşı düşmanca görüldüğünü ifade etmiştir.¹⁹⁶

Bazı yorumcular bu düşmandan kastın Ortodokslar olduğunu ifade etmiştir. Onlar da Meryem İncili'ni gnostik olduğu için ya da diğer nedenlerle kabul etmek istememişlerdir. Petrus da bazı yorumculara göre Ortodokslar gibi bir tutum sergilemiştir.¹⁹⁷ Ama aktarılan bu ifadeler yalnızca bir yorumdan ibarettir.

Ayrıca Levi, Petrus'un aksine Mecdelli Meryem'in diğer kadınlardan daha çok değil diğer herkesten daha çok sevildiğini ve Mecdelli Meryem'in İsa'yı

¹⁹³ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 61.

¹⁹⁴ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 62.

¹⁹⁵ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 62.

¹⁹⁶ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 91.

¹⁹⁷ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 91.

herkesten daha iyi tanıdığını ifade etmiştir. İsa aralarından onu seçtiyse onların da buna uymaları gerektiğini ve sözlerine inanmaları gerektiğini belirtmiştir. Levi'ye göre Mecdelli Meryem, İsa'nın dini bilmeye layık gördüğü kadındır.¹⁹⁸

Meryem İncili'nde anlatıcının kim olduğu bilinmemekle birlikte, anlatıcının Mecdelli Meryem'i desteklediği düşünülmektedir. Anlatıcıya göre Mecdelli Meryem, havarilerin kalbindeki gerçek insanlığı ortaya çıkaracak bir güce -anlatım gücü ve bilgiye- sahiptir.¹⁹⁹

Bununla birlikte Meryem İncili'nde müellif, Mecdelli Meryem'e oldukça büyük bir görev vermiştir. Hatta neredeyse onu Kurtarıcı ile denk tutmuştur. Meryem İncili'nde yer alan olaylar incelendiğinde Mecdelli Meryem, havarilerden kalplerine bakmalarını ve Kurtarıcı ile aralarındaki bağı fark etmelerini istemiştir. Bu durumun kısmen de olsa Mecdelli Meryem'e Kurtarıcıdan daha fazla önem verilmesi olarak yorumlanabilir.²⁰⁰

İncilin isminde bir kadının olması bile Hristiyanlık için yegâne durumdur. Kadın adı olan başka bir incil yoktur. Diğer inciller, incillerde adı geçen erkeklere atıfta bulunurlar. Matta, Luka ve Yuhanna buna örnek olarak verilebilir.²⁰¹

Bazı yorumcular ise Meryem İncili'nin cinsiyet üstü bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. Meryem İncil'i onlara göre ne ataerkil ne de dişil bir yapıya sahiptir. İlahi ruhun uyması gerektiği gibi cinsiyetsizdir.²⁰² Yine Meryem İncili'ne göre, kadının cennete gitmesinin şartlarından biri erkek gibi olması değildir. Kitab-ı Mukaddes'te olduğu gibi erkeğin kadının başı olduğuna dair ya da kadının sürekli hüznün içinde olması gerektiğine dair bir ifade Meryem İncili'nde yer almamaktadır.²⁰³ Hatta kadınların cennete gitmesi için herhangi bir şarttan bahsedilmemektedir. Meryem İncili'nde cennete gitmek için ifade edilen yol esasında kişinin iç dünyası ile alakalıdır, cinsiyetlerle alakalı ifadeler yer almamaktadır. Nitekim Meryem İncili'ne göre bedenler dünyevidir. Önemli olan ruhun ne durumda olduğudur. Tanrı için ise "baba" yerine "iyi" kelimesi kullanılmıştır.²⁰⁴

¹⁹⁸ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 63.

¹⁹⁹ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 64.

²⁰⁰ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 88-89.

²⁰¹ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 94.

²⁰² King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 63-64.

²⁰³ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 64; De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 94.

²⁰⁴ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 64.

Meryem İncili'nin takribi ikinci yüzyılda kaleme alındığı düşünüldüğünde, müellifin o dönemdeki topluma muhalif bir şey yaptığı görülmektedir. Nitekim o döneme kadar mevcut Hristiyan algısında bir kadının herhangi bir alanda otoritesinin olması mümkün değildir. Müellif, tüm bu düşüncelerin ve o dönemde bununla alakalı akımların olmasına rağmen kadınların otorite olabileceğine dair radikal bir işaret bırakmıştır. Meryem İncili'nde havarilerin Meryem'e karşı tutumlarına karşı sorulara cevap vermemiş olsa da müellif, Meryem'in adını incile vererek onun haklı olduğunu göstermeye çalışmış olabilir.²⁰⁵

Meryem incili hakkındaki bilgiler toparlanacak olursa, bahsi geçen Meryem büyük ihtimalle Mecdelli Meryem'dir. İkinci yüzyılda yazılan bir eserde bir kadından bahsetmesi de Hristiyan dünyasında kadının konumu için oldukça önemli bir durumdur. Bununla birlikte bu önemli kadın İsa'nın tebliğinde, ölümünde ve dirilişinde İsa'ya eşlik eden bir kadın olması da dikkat çekmektedir. Meryem İncili'nde verilen ruh ile ilgili düşüncelerde ise Stoacılık izleri görünmektedir. Bu durum incilin güvenilirliğiyle alakalı soru işaretleri oluşturmaktadır.

Meryem İncili'nin güvenilirliğiyle alakalı soru işaretinin nedeni sadece Platon felsefesini içermesi değildir. Metnin bir kısmı kayıptır ve burada nelerden bahsedildiğine herhangi bir bilgi yoktur. Eserin müellifinin kim olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla incilin güvenilirliği oldukça tartışmalıdır.

Ancak eserde Mecdelli Meryem'in öğretici olması unutulmamalıdır. Yeni Ahit'te yer alan kısımlarda İsa'nın dirilişini ilk gören kişi olduğu için zaten bir önemi varken ölüm sonrası havarilere tebliğ de bulunmuş olma ihtimali onun değerini arttırmaktadır.

Filip İncili'nde ise Mecdelli Meryem, İsa'nın sürekli iletişiminin olduğu üç kadından biri olarak ifade edilmiştir. İsa'nın iletişim kurduğu diğer iki kadın ise annesi ve kız kardeşidir. Burada İsa'nın ailesi dışında sık iletişim kurduğu kadın olması bakımından da Mecdelli Meryem'in bir önemi bulunmaktadır.²⁰⁶

İsa'nın Mecdelli Meryem'i diğer havarilerinden daha çok sevdiği Filip İncili'nde de geçmektedir. İsa, Filip İncili'ne göre Mecdelli Meryem'i çok sevdiği için birçok defa onu öpmüştür. Havariler de bu duruma tepki göstermiş ve neden kendilerini Mecdelli Meryem kadar sevmediğini İsa'ya sormuşlardır. İsa ise onlara "Neden sizi onun kadar sevmiyorum?" diyerek soruya soruyla cevap vermiştir.

²⁰⁵ De Boer, *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*, 94-96.

²⁰⁶ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 6.

Devamında ise Meryem ile durumlarını karanlıkta kalan bir kör ile görenin durumuna benzetmiştir. Işık gelene kadar ikisinin de birbirinden farkı olmadığını söylemiştir.²⁰⁷ Ama burada yer alan anlatı oldukça kapalıdır. İsa'nın Mecdelli Meryem'i diğer öğrencilerden çok sevdiği açıkça anlaşılrsa da onu neden daha çok sevdiğine dair açık bir ifade yoktur. Bu nedenle İsa'nın söyledikleri herkes tarafından farklı anlaşılabilecek bir hüviyete sahiptir.

Filip İncili'nde bazı havarilerin rüya gördüğünden bahsedilir. Rüyalar, mesajı net bir şekilde söylememektedir; rüyalarda metaforlar vardır. Rüya gören havarilerin ise kimler olduğundan bahsedilmemiştir.²⁰⁸ Dolayısıyla Mecdelli Meryem'in Meryem İncili'nde olduğu gibi rüya görmüş olması olasıdır. Ancak metinde bununla alakalı herhangi bir bilgi yoktur.

Filip İncili'nin devamında erkek-kadın ilişkilerine değinilen bölümler olsa da Mecdelli Meryem'den bahsedilen bir kısım yoktur. Bu nedenle Filip İncili'nde Mecdelli Meryem hakkında en dikkat çeken şey onun diğer öğrencilerden daha çok sevilmesi olmasıdır. Meryem İncili'nde Petrus, onun diğer "kadınlardan" daha çok sevildiğini vurgulasa da burada onun diğer "öğrencilerden" daha çok sevildiği görülmektedir. Ancak bunun nedeniyle alakalı açık bir ifade yer almadığı için herhangi bir yorumda bulunmak doğru değildir.

Petrus İncili İsa'nın çarmıha gerilmesiyle başlar. Ancak İsa'nın çarmıha gerilmesi Yeni Ahit'te olduğu gibi açık ve net şekilde anlatılmamıştır. Bununla birlikte Yeni Ahit'te çarmıha gerilme esnasında İsa'nın yanında olan kadınlardan da bahsedilir. Ancak Petrus İncili bundan bahsetmez. İsa'nın defnedildikten sonra mezarından çıkarılma hadisesini görenler ise görevli askerlerdir. Buraya kadar ne Mecdelli Meryem'den ne de başka bir kadından bahsedilmiştir.²⁰⁹

Akabinde ise Mecdelli Meryem, korkarak da olsa İsa'nın mezarına gitmiştir. O dönemde Yahudi kadınların sevdikleri ölümlere yaptıkları gelenekleri Mecdelli Meryem de İsa'ya uygulamak istemiştir. İsa çarmıha gerilirken ağlayamadığını dile getirmiş, en azından bunu mezarının başında yapmak istediğini söylemiştir.²¹⁰

Ancak Yeni Ahit'te yer alan anlatılara göre paralel bir şekilde Petrus İncili'nde de Mecdelli Meryem ve yanındakiler mezarın açılmış olduğunu görmüştür. Üstelik mezara girdiklerinde cesur bir genci mezarın başında otururken

²⁰⁷ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 8.

²⁰⁸ Sarıkçıoğlu, "Filip İncili", 10.

²⁰⁹ Sarıkçıoğlu, "Apoktif Petrus İncili", 1-6.

²¹⁰ Sarıkçıoğlu, "Apoktif Petrus İncili", 6.

bulmuşlardır. Genç, kadınlara neden geldiklerini sormuş ve çarmıha gerilen kişiyi aramaya geldiler ise onun buradan kalkıp gittiğini söylemiştir. Sonrasında ise kadınlar korkarak oradan uzaklaşmıştır.²¹¹

Metnin devamında kadınların İsa'yı yeniden görüp görmediğine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla Petrus İncili'nde Mecdelli Meryem ile alakalı çıkarabileceğimiz şeyler oldukça azdır. Mecdelli Meryem'in İsa'yı sevdiği ve onun mezarını ziyaret edip yas tutmak istediğini metinden çıkarabiliriz. Ancak Petrus İncili'ne Mecdelli Meryem hakkında başka bir şey söylenmesi mümkün değildir.

Gnostik inciller içerisinde yer alan Pistis Sophia (Her Şeyin Doğurganı Sophia) da Mecdelli Meryem hakkında bilgi içermesi açısından önem arz etmektedir. Pistis Sophia'nın Nag Hammadi Literatürü'nün keşfinden önce Mısır'da bulunan gnostik üç el yazmasından biridir. Pistis Sophia, İsa'nın dirilişinden sonra havarileri ile arasında geçen konuşmaları içerir. İsa'nın konuştuğu havariler arasında ise en dikkat çeken Mecdelli Meryem'dir. Havarilerin İsa'ya sorduğu soruların çoğu Mecdelli Meryem'e aittir. Mecdelli Meryem'in yaptığı her yorumu İsa onaylamıştır.²¹²

Bunlara ilaveten bir kilise babası olan Epifanios (öl. 403) “Against Heresies” (Sapkınlıklara Karşı) adlı eserinde “The Great Questions of Mary” (Meryem'in Büyük Soruları) adlı bir yazmadan alıntılar yapmıştır. Bahsi geçen metne göre İsa, Meryem isimli bir kadına bir dağda özel öğretiler aktarmıştır. Bununla birlikte aralarında evlilik dışı bir ilişki olduğuna dair bilgiler de yer almaktadır. Ayrıca metinde o dönemdeki gnostik grupların sapkın cinsel ritüellerine dair bilgiler de mevcuttur. Metinde İsa'nın öğretilerini aktardığı kadın için yalnızca Meryem ifadesi geçse de bu kadının esere göre Mecdelli Meryem olması muhtemeldir.²¹³

²¹¹ Sarıkçıoğlu, “Apoktif Petrus İncili”, 6.

²¹² G.R.S. Mead, *Pistis Sophia* (London: Celephais Press, 2007).

²¹³ Antti Marjanen, *The Woman Jesus Loved: Mary Magdalene in The Nag Hammadi Library and the Related Documents (Nag Hammadi and Manichaean Studies)*, ed. J. M. Robinson - H.J. Klimkeit (Brill, 1996), 189-219; Ehrman, *Peter, Paul, and Mary Magdalene: The Followers of Jesus in History and Legend*, 233-236.

Yine “The Great Questions of Mary”de yer alan bilgilere göre cinsel birliktelikte üreme olmamalıdır. İsa Mecdelli Meryem ile birlikte olmuş olsa bile gebe kalmasını önlemiştir.²¹⁴

Apokrif incillerde Mecdelli Meryem’i incelediğimizde karşımıza çıkan bilgiler bu şekildedir ve Yeni Ahit ile paralel olan kısımlar olsa da farklılıklar da yer almaktadır. Hatta bazı metinlerde Mecdelli Meryem hakkında efsanevi bilgiler de yer almaktadır. Bu farklılıkların ve efsanelerin olması Mecdelli Meryem’in ilerleyen zamanda farklı şekilde yorumlanmasına da neden olmuştur.

3.3 Altın Efsane Okumalarına Mecdelli Meryem

Altın Efsane okumaları Hristiyan azizleri ile ilgili Ortaçağ kaynaklarından derlenmiş bir eserdir. Eserde azizlere ve Hristiyan bayramlarına dair anlatılar bulunmaktadır.

Altın Efsane okumaları Mecdelli Meryem hakkında bilgi vermeye Meryem isminin anlamıyla başlar. Buna göre Meryem ismi “acı deniz” ya da “aydınlatıcı” anlamlarına gelir. Meryem isminin bu şekilde anlamlandırılmasının nedeni Mecdelli Meryem’in yapmış olduğu seçimlerdir. İsminin anlamlarından birinin “acı deniz” olması, onun çokça kefaret ödemesinden kaynaklandığı Altın Efsane’de aktarılır. Özellikle gözyaşlarıyla İsa’nın ayaklarını yıkamış olması “acı deniz” yorumlamasında etkili olmuştur.²¹⁵

Altın Efsane Okumalarına göre Meryem; kalan suçlu, silahlı asker, fethedilmemiş ve muhteşem gibi anlamlara gelen Mecdell ifadesi ile anılmıştır. Bu anlamlar Meryem’in dönüşümünden önce, dönüşüm esnasında ve dönüşüm sonrasında nasıl bir kadın olduğunu da ifade etmektedir. Nitekim Meryem dönüşümünden önce suçluluk içinde ve sonsuz ceza borcu olduğu düşünülen bir kadındır. İsa ile tanıştığında ise nasıl günahkar bir kadın olduğunun farkına varmış ve dönüşüm süreci başlamıştır. Dönüşümü esnasında kefaret zırhı ile silahlandırılmış ve yenilmez kılınmıştır. Burada Meryem’in dönüşümü onun ne kadar cesur bir kadın olduğunu da göstermektedir. Kefaretinin zırhı da oldukça güçlüdür. Dönüşümünden sonra da kendisine verilen lütuf oldukça boldur. Lütfun

²¹⁴ Ehrman, Peter, *Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 233-236.

²¹⁵ Jacobus De Voragine, *The Golden Legend*, çev. William Granger Ryan (New Jersey: Princeton University Press, 2012), 374-375.

bolluğu nedeniyle de muhteşem ifadesi kullanılmıştır.²¹⁶ Ancak bu ifadelerin mecazi bir boyutunun olduğu unutulmamalıdır.

Meryem'in Mecdelli lakabı ise diğer yandan atalarından gelmektedir. Altın Efsane'de anlatılanlara göre Mecdelli Meryem oldukça soylu biriydi. Babasının adı Syrus, annesinin adı Eucharía idi. Lazarus ve Marta adında kardeşleri vardı. Meryem'in ve kardeşlerinin Taberiye Gölü'nden iki mil uzakta surlarla çevrili bir kasaba olan Mecdell'e, Beytanya'ya ve Kudüs'ün önemli bir kısmına sahip olduğu Altın Efsane okumalarında aktarılır. Bununla birlikte kardeşler bölgeleri kendi aralarında paylaşmışlardır. Mecdell kasabasının hâkimi Meryem'dir ve Mecdell lakabı da kendisine buradan gelmektedir. Meryem kendini tamamen bedeninin arzularına, Lazarus ise kendini orduya adamıştır. Mülkiyet işlerini ise Marta takip etmiştir. Ancak İsa göğe yükseldikten sonra hepsi mallarını satmış ve havarilere hizmet etmek için kullanmışlardır.²¹⁷

Meryem o dönemde zenginliğinin yanı sıra güzelliği ve bedenini sunması, kendini zevke kaptırmasıyla tanınan bir kadındır. Hatta zamanla Meryem'in kendini zevke kaptırması nedeniyle ismi unutulmuştur ve Meryem "günahkar" olarak anılmaya başlanmıştır.²¹⁸

Mecdelli Meryem'in günahkar olarak anıldığı dönemde İsa çeşitli yerlerde vaazlar vermekteydi. O esnada Meryem İsa'nın cüzzamlı Simon'un evinde olduğunu öğrendi ve ilahi iradenin rehberliğinde onun evine gitmiştir. Ancak günahkar olduğu için onların arasına karışmaya cesaret edememiş ve geri çekilmiştir. Sonrasında İsa'nın ayaklarına kapanmış ve ağlamaya başlamıştır. Öylesine ağlamıştır ki İsa'nın ayaklarını adeta gözyaşlarıyla yıkamıştır. Saçlarıyla da o ayakları kurulamıştır. Değerli merhemlerle de o ayakları meshetmiştir.²¹⁹

Bu durum karşısında Simon, kendisinin bir peygamber olması durumunda günahkâr bir kadının asla kendisine dokunmasına izin vermeyeceğini düşünmüştür. İsa ise Simon'un bu gururlu tavrı nedeniyle onu azarlamıştır. Ardından Mecdelli Meryem'e dönerek onun günahlarının bağışlandığını ifade etmiştir. Onu yedi şeytandan arındırmıştır. Ayrıca Mecdelli Meryem'i yakın akrabalarının arasında saymış ve zaman içinde onun misafiri olmuş, seyahatlerinde onu yanında götürmüş,

²¹⁶ De Voragine, *The Golden Legend*, 375.

²¹⁷ De Voragine, *The Golden Legend*, 375.

²¹⁸ De Voragine, *The Golden Legend*, 375.

²¹⁹ De Voragine, *The Golden Legend*, 375-376.

ev işlerini ona yaptırmış ve her zaman onun yanında olmuştur. Simon Mecdelli Meryem için “kirli” gibi ifadeler kullandığında; Mecdelli Meryem’in kız kardeşi Marta, Mecdelli Meryem için “tembel” dediğinde; Yahuda ona “savurgan” dediğinde İsa, Mecdelli Meryem’i savunmuştur. Mecdelli Meryem de İsa’nın her zaman yanında olmuştur. İsa çarmıha gerilirken onun yanında olanlardan birisidir. Ayrıca ona güzel kokular sürmek için İsa’nın mezarına da gitmiş ve dirildiğini ilk o görmüştür. Havarilere bu müjdeyi veren de yine Mecdelli Meryem’dir.²²⁰

İsa’nın cennete alındıktan sonra İsa’ya tabi olan bazı kimseler onun öğretisini yaymak için çeşitli bölgelere dağılmıştır. Bazı kimseler ise aynı bölgede kalmıştır. Bu bölgede kalan havariler, dine inanmayan kimseler tarafından İsa’nın cennete alınmasından on dört yıl sonra ya denize dökülüp boğulmaları ya da kaybolmaları için kılavuzsuz bir gemiye zorla bindirilmiştir. Ancak nihayetinde bu havariler Marsilya’ya varmışlardır.²²¹

Mecdelli Meryem, Marsilya’daki halkın mabetteki putlara kurban sunmak için toplandıklarını görünce şaşırılmış ve İsa’nın öğretilerini tebliğ etmeye başlamıştır. Onu dinleyen Marsilya halkı Mecdelli Meryem’in güzelliğine, diksiyonuna ve tebliğine hayran kalmıştır. Marsilya’nın o dönemki valisi ve valinin eşi kurban adamak için mabette bulunmaktaydı. Onlar da Mecdelli Meryem’in tebliğinden etkilenmiş ve kurban kesmekten vazgeçmişlerdir.²²²

Birkaç gün sonra ise valinin eşi Mecdelli Meryem’i rüyasında görmüştür. Mecdelli Meryem kendisine “Neden bu kadar zengin olduğun halde aç ve soğukta olan Tanrı’nın azizlerine yardım etmiyorsun?” diye sormuştur. Ayrıca yardım etmemesi durumunda Tanrı’nın gazabına uğrayacağı uyarısında bulunmuştur. Valinin eşi, bu rüyayı valiye anlatmaktan korkmuş ve ona anlatmamıştır. Kadın aynı rüyayı sonraki gün de görmüş ve yine gördüğü rüyayı kocasına anlatmaktan çekinmiştir. Adeta ölüm sessizliğinin olduğu üçüncü gecede ise yine aynı rüyayı görmüştür. Ama bu rüyada Mecdelli Meryem kendisine oldukça sinirli görünmüştür. Altın Efsane’de Mecdelli Meryem’in yüzünün öfkeden alev alev olduğu ifade edilmiştir. Bu rüyada Mecdelli Meryem, valinin eşinden oldukça sert bir şekilde azizlere yardım etmesi istemiştir. Gördüğü bu rüya üzerine valinin eşi titreyerek uyanmış ve eşine aynı rüyayı görüp görmediği sormuştur. Vali de eşi ile

²²⁰ De Voragine, *The Golden Legend*, 376.

²²¹ De Voragine, *The Golden Legend*, 376.

²²² De Voragine, *The Golden Legend*, 377.

aynı rüyayı görmüştü. Vali ne yapacaklarını sorduğunda eşi, Tanrı'nın gazabına uğramaktansa Mecdelli Meryem'e ve azizlere yardım etmenin daha iyi olacağını söylemiştir. Bunun üzerine vali ve eşi Tanrı'ya teslim olmuş ve azizlere yardım etmişlerdir.²²³

Günlerden bir gün Mecdelli Meryem vaaz verirken aynı vali ve eşi Mecdelli Meryem'in yanına gelmiştir. Ona "gerçekten anlattığın inancı savunabilir misin?" diye sormuşlardır. Mecdelli Meryem ise savunabileceğini çünkü bunları Petrus'tan öğrendiğini ve onun mucizeleriyle desteklendiğini söylemiştir. Vali ve eşi de bunun üzerine uzun zamandır Tanrı'dan bir çocuk istediklerini ama olmadığını söyleyip Mecdelli Meryem'den bunun için dua etmesini istemişlerdir. Bir oğula sahip olmaları durumunda ise Mecdelli Meryem'in ne isterse yapacaklarını da eklemiştir. Mecdelli Meryem de onların bu talebi üzerine dua etmiş ve duası da kabul olmuştur. Böylece valinin eşi gebe kalmıştır.²²⁴

Marsilya valisi, Mecdelli Meryem'in bahsettiği Petrus'un mucizelerinin gerçek olup olmadığını merak etmiştir. Ancak eşi, gebe olmasına rağmen valiyle gitmek istemiştir. Vali, kadının bu isteğini başta kabul etmemiş, gebe olduğu için yolculuğun tehlikeli olduğunu söylemiştir. Ama valinin eşi -yazarın biraz cinsiyetçi yorumuna göre- her kadının yaptığı gibi ağlayarak valinin ikna olmasını sağlamıştır. Mecdelli Meryem bu yolculukta Tanrı'nın onları koruması için omuzlarına haç işareti koymuştur. Vali ve eşi ihtiyacı olabilecek tüm malzemeleri bir gemiye depolamıştır. Kalan mallarını da Mecdelli Meryem'e teslim ederek yola çıkmıştır.²²⁵

Ancak yapılan yolcuğun fırtınalı olduğu ifade edilmiştir. Gemideki herkes, özellikle de gebe kadınlar, oldukça korkmuş ve sarsılmışlardı. Bu esnada valinin eşi bir doğum sancısı hissetmiştir. Ani bir doğum yapmış ancak bedeni fırtınadan ve doğumdan fazlasıyla etkilendiği için doğum esnasında hayatını kaybetmiştir. Gemide ise bebeğin emebileceği kimsenin bulunmadığı aktarılmıştır. Geminin kaptanı ölü bedenini denize atılmasını istese de vali buna razı olmamıştır. Marsilya valisinin çeşitli ısrarları ve bir parça da rüşvetin etkisiyle cesedin çok da uzak olmayan bir adaya bırakılmasına karar verilmiştir. Ancak ada çok sert bir toprağa sahip olduğu için vali, eşine mezar kazamamıştır. Vali, eşinin göğüslerinin arasına

²²³ De Voragine, *The Golden Legend*, 377.

²²⁴ De Voragine, *The Golden Legend*, 377.

²²⁵ De Voragine, *The Golden Legend*, 377-378.

bebeği yerleştirmiş ve üzerlerini örterek onları orada bırakmıştır. Gerçekleşen bu hadise üzerine Mecdelli Meryem’e isyan etmiştir.²²⁶

Vali Roma’ya vardığında Petrus onu karşılamıştır. Omzundaki haç işaretini gördüğünde valiye kim olduğunu ve nereden geldiğini sormultur. Vali Petrus’a başından geçen her şeyi anlatmıştır. Petrus ise “Barış seninle olsun! Aldığın nasihate uymakla iyi yaptın. Karının ve bebeğinin uyumasına aldırma. Dilediğine hediyeler vermek, verileni geri almak, geri alınanı yeniden vermek ve üzüntüleri sevinçlere dönüştürmek Tanrı’nın gücündedir.” demiştir.²²⁷

Petrus sonrasında Marsilya valisini Kudüs’e götürmüştür. Orada İsa’nın yaşadığı, mucizelerini gerçekleştirdiği, acı çektiği ve cennete yükseldiği yerleri göstermiştir. İman hakkında ona detaylı bilgiler ve talimatlar vermiştir. Nihayetinde iki yıl sonra vali anavatanına dönmeye karar vererek bir gemiye binmiştir. Tanrı’nın izniyle, binmiş olduğu gemi valinin eşini ve çocuğunu bıraktığı karaya yaklaşmıştı. Valinin çeşitli ricaları ve biraz da rüşveti neticesinde gemi karaya çıkmıştır.²²⁸

Vali karaya indiğinde çocuğunu kumsalda taş ve çakıllarla oynadığını görünce afallamıştır. Çocuk daha önce hiç erkek görmediği için valiyi görünce korkmuş ve koşarak annesinin koynuna yatmıştır. Kendini pelerinin altına siper etmiştir. Neler olduğunu anlamaya çalışan vali çocuğu takip etmiş ve çocuğu annesinden beslenirken bulmuştur. Ardından çocuğu kaldırmış ve Mecdelli Meryem’den çocuk nasıl sağ kaldıysa benzer bir mucize ile eşinin de dirilmesini istemiş, dua etmiştir. Bu dua üzerine de valinin eşi uyanmıştır. Vali oldukça şaşırmış ve uyanan kadına bunun gerçek olup olmadığını sormuştur. Kadın ise gerçekten yaşadığını ifade etmiştir. Ardından uyuduğu süreçte rüyasında Petrus ve valiyle birlikte olduğunu eklemiştir. Gezdikleri tüm yerleri onlarla gezdiğini söylemiş ve Kudüs’te gördüklerini; Petrus’un onlara anlattıklarını anlatmıştır. Vali hem çocuğunun sağ olmasından hem eşinin dirilmesinden hem de eşinin rüyasında onlarla birlikte olmasından büyük bir mutluluk duymuştur. Ardından eşi ve çocuğu ile dönüş gemisine geri binmişlerdir. Kısa sürede Marsilya’ya varmışlardır.²²⁹

Şehre girdiklerinde müritlerine vaaz eden Mecdelli Meryem’i görmüşlerdir. Gözyaşları içinde Mecdelli Meryem’in ayaklarına kapanmışlardır. Başlarına gelen

²²⁶ De Voragine, *The Golden Legend*, 378.

²²⁷ De Voragine, *The Golden Legend*, 379.

²²⁸ De Voragine, *The Golden Legend*, 379.

²²⁹ De Voragine, *The Golden Legend*, 379.

her şeyi anlattıktan sonra Maksimos (öl. 662) onları vaftiz etmiştir. Ardından vali ve eşi Marsilya kentindeki tüm putları yıkmış ve Mesih için kiliseler inşa etmiştir. Lazarus'u ise şehrin piskoposu seçmişlerdir. Sonrasında vali ve eşi İsa'nın öğretilerini anlatmak için Aix şehrine gitmiş ve birçok mucize ile buradaki insanları inanmaya yönlendirmişlerdir. Maksimos ise devamında bu şehrin piskoposu olmuştur.²³⁰

Mecdelli Meryem ise bu esnada kendini göksel tefekküre adanmak istemiştir. Bu nedenle otuz yıl boyunca bir çölde inzivaya çekilmiştir. İnzivaya çekildiği yerde ırmak, ağaç ya da çimen gibi şeyler bulunmamaktadır. Dolayısıyla bedenine hiçbir dünyevi besin maddesi girmemiştir. Ancak melekler her gün onu belli aralıklarla göğe yükseltmiştir. Mecdelli Meryem orada görkemli ilahiler dinlemiş ve bu ilahiler onun ruhunu beslemiştir. Bu şekilde dünyevi hiçbir besine ihtiyaç duymamıştır.²³¹

Mecdelli Meryem'in yaşadığı bölgeye birkaç mil uzakta, yalnız başına yaşayan bir rahip bulunmaktaydı. Bir gün rahip gözlerini açtığında meleklerin Mecdelli Meryem'i nasıl göğe kaldırdığını ve birkaç saat sonra nasıl geri getirdiklerini görmüştür. Mecdelli Meryem'in mazhar olduklarını daha yakından görmek için ona doğru yürümeye başlamıştır. Ancak oraya yaklaştığında içini bir korku kaplamış, bedeni gevşemiş, zihni boşalmış ve oraya ulaşamamıştır. Böylece rahip, oradaki olayın herkesin tanıklık edemeyeceği göksel bir sır olduğunu anlamıştır.²³²

Ardından adam gördüğünün vizyon mu gerçek mi olduğunu anlamak için üç defa “Rab adına sana yalvarıyorum ki, eğer bir insansan ya da o mağarada yaşayan herhangi bir akıl sahibi yaratıksan, bana cevap ver ve bana kendin hakkındaki gerçeği söyle” demiştir. Üçüncü söyleminin ardından Mecdelli Meryem kendini tanıtmıştır. Otuz yıl burada -kimsenin bilmediği bir yerde- yaşadığını, melekler tarafından göğe kaldırıldığını ve ilahi bir mucizeye mazhar olduğunu da eklemiştir. Mecdelli Meryem rahibe Pazar sabahı Maksimos'un yanına gitmesini ve kendisinin de orada olacağını söylemiştir. Bunlar olurken rahip herhangi bir kimseyi görmemiştir. Ancak duyduğu ses rahibe bir meleğin sesi gibi gelmiştir.²³³

²³⁰ De Voragine, *The Golden Legend*, 379-380.

²³¹ De Voragine, *The Golden Legend*, 380.

²³² De Voragine, *The Golden Legend*, 380.

²³³ De Voragine, *The Golden Legend*, 380.

Rahip, Mecdelli Meryem'in söylemiş olduğu gün ve saatte dediği Maksimos'un kilisesine gitmiştir. Orada melekler korosunun ortasında Mecdelli Meryem'i görmüştür. Mecdelli Meryem'in yüzü güneşten parlak olduğu ifade edilmektedir. Bahsi geçen rahip de dahil olmak üzere din adamları Mecdelli Meryem'in etrafında toplanmıştır. Ardından da Mecdelli Meryem ölmüştür. Mecdelli Meryem'in ölümünden sonra kiliseyi güzel bir koku kaplamıştır. Bu koku kilisede yedi gün kalmıştır. Maksimos, Mecdelli Meryem'in bedenini aromatik losyonlarla mumyalamış, onu onurlu bir şekilde defnetmiştir. Ölümünden sonra kendisinin Mecdelli Meryem'e yakın bir yere defnedilmesi konusunda vasiyette bulunmuştur.²³⁴

Aradan uzun bir zaman geçmiştir. Roma imparatoru Şarlman (768-814) zamanında Burgonya Dükü Gerard, bir oğul sahibi olamadığı için servetini açıkça yoksullara vermiş ve birçok mabet inşa ettirmiştir. Vezelay'a bir mabet yaptırdığında Aix şehrinden Mecdelli Meryem'in kalıntılarını geri getirmesi için bir keşiş ile anlaşılmıştır. Ancak keşiş şehre vardığında şehrin paganlar tarafından talan edildiğini görmüştür. Yine de şans eseri, içinde Mecdelli Meryem'in oyulmuş cesedinin bulunduğunu belirten yazıtın olduğu bir lahit bulmuştur. Keşiş gece vakti lahite girmiş, içindeki kalıntıları toplamış ve onları kendi hanına taşımıştır. Aynı gece Mecdelli Meryem, rüyada keşişe görünmüştür. Ona korkmamasını ve başladığı işi bitirmesini söylemiştir. Ancak Vezelay'dan gelen başrahip ve kabile gelene kadar kalıntıları taşıyamamıştır.²³⁵

Günlerden bir gün içi yolcularla dolu bir gemi batmaktaydı. Gemide hamile bir kadın bulunmaktaydı. Kadın elinden geldiğince yüksek bir sesle Mecdelli Meryem'i çağırmıştır. Eğer bu gemiden kurtulur ve bir oğul dünyaya getirirse, oğlunu manastıra adayacağına dair bir adakta bulunmuştur. Bir anda kadının yanına son derece dirayetli görünen bir kadın gelmiş ve herkes boğulurken onu suyun içinden çıkarıp karaya ulaştırmıştır. Zamanı gelince kadın doğurdu ve sözüne sadık kalarak adağını yerine getirmiştir.²³⁶

Mecdelli Meryem hakkındaki rivayetlerden biri de onun Vaftizci Yahya ile evli olduğu yönündedir. Bu iddiaya göre eşi Mecdelli Meryem'i terk etmiştir ve Mecdelli Meryem de kendini şehvete bırakmıştır. Ancak sonrasında pişman olmuş

²³⁴ De Voragine, *The Golden Legend*, 381.

²³⁵ De Voragine, *The Golden Legend*, 380-381.

²³⁶ De Voragine, *The Golden Legend*, 382.

ve tövbe etmiştir. Bunun üzerine İsa'da onun kalbini ilahi bir sevgiyle doldurmuştur. Ancak bu rivayet doğru kabul edilmemektedir.²³⁷

Altın Efsane kitabında Mecdelli Meryem hakkında birkaç anlatı daha yer almaktadır. Oradaki anlatılarda da Mecdelli Meryem'e gerçekten gönül bağı ile bağlanan insanların başlarına gelen mucizelerden bahsedilmektedir.²³⁸

Genel olarak bakıldığında Altın Efsane okumalarında Mecdelli Meryem'e biraz daha farklı bir konum atfedildiği görülmektedir. Altın Efsane'ye göre Mecdelli Meryem mucizeleri olan bir azizedir. İsa'ya ve Tanrı'ya oldukça bağlı olmakla birlikte insanları da bağlı olmaya davet etmiştir. Ancak bahsi geçen anlatılara dair diğer kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Yeni Ahitte de bu şekilde anlatılar yer almamaktadır. Dolayısıyla anlatıların gerçekliği oldukça zayıftır. Kitabın isminde belirtildiği gibi anlatıların “efsane” olması oldukça muhtemeldir.

3.4 Ortaçağ'da Mecdelli Meryem

İlk dönem kilise babaları Mecdelli Meryem hakkında oldukça olumlu bir portre çizmişlerdir. Örneğin üçüncü yüzyıl kilise babalarından Hipolit (öl.236), Mecdelli Meryem'i “havarilere gönderilmiş havari” olarak nitelendirmiştir. Dördüncü yüzyılda Augustinus, beşinci yüzyılda ise Altın Ağızlı Yuhanna da Mecdelli Meryem için bu ifadeyi kullanmıştır.²³⁹

Sonrasında ise kilise babalarının Mecdelli Meryem'e bakışının değiştiği görülmektedir. Papa I. Gregorius, incillerde yer alan Meryemleri birleştirmiş ve Mecdelli Meryem'in incillerde adı verilmeyen günahkar kadın olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁰ Dolayısıyla başlarda havari ve öğretici olarak anılan Mecdelli Meryem zamanla “tövbe etmiş günahkar bir kadın” olarak anılmaya başlanmıştır.

Bazı araştırmacılara göre Mecdelli Meryem itibarsızlaştırılmış ve İsa'nın “en sevdiği öğrencisi” olmaktan çıkarılmıştır. Aynı zamanda Mecdelli Meryem, günahkarlık ile özdeşleştirilmiştir. Bu durumun zamanla sanatta da yansımalarını bulmak mümkündür. Örneğin Mecdelli Meryem bazı tablolarla çıplak tasvir

²³⁷ De Voragine, *The Golden Legend*, 382.

²³⁸ De Voragine, *The Golden Legend*, 382-383.

²³⁹ Treacy Cole, “Mary Magdalene”, *Encyclopedia of Religions*, ed. Lindsay Jones (New York: Macmillan, 2005).

²⁴⁰ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 151.

edilirken bazı tablolar da ise kimilerine göre günahın rengi kabul edilen kırmızı elbise ile tasvir edilmiştir.²⁴¹

Ortaçağ'da Mecdelli Meryem, günahkar kadınlar için bir rol model haline gelmiştir. Mecdelli Meryem'in günahkar bir kadın olup sonradan hakikate erişmesi ve onun affedilmiş olmasına dair iddialar diğer günahkar kadınları da etkilemiştir.²⁴² Bu nedenle zaman içinde Mecdelli Meryem ümidin sembolü olmuştur ve adı vaazlarda sıkça geçmiştir. Özellikle Fransiskanlar (1209 yılında İtalya'da doğmuş, yoksulluk hayatı yaşamaya yemin etmiş bir Hristiyanlık tarikatı), Mecdelli Meryem'den vaazlarında sıkça bahsetmişlerdir. Benzer şekilde Dominikanlar (1216'da ortaya çıkmış Katolik bir tarikat) de pek çok ayin ve vaaz düzenlemiştir. Buralarda Mecdelli Meryem'in günahkarlar için ümit olduğu mesajını yaymaya çalışmışlardır. Dominikanlar vaazlarında Mecdelli Meryem'in bir hayat kadını olduğundan ama sonrasında pişman olarak havarilerden biri olduğundan bahsetmişlerdir. Bu şekilde Mecdelli Meryem'in diğer günahkarlar için bir örnek olması hedeflenmiştir.²⁴³

Batı Kilisesi Mecdelli Meryem'in günahkar olmasından bahsederken Doğu Kiliseleri bundan bahsetmemiştir. Zaman içerisinde Batı Kilisesi bunu daha sık dile getirmeye başlamıştır. Bazı araştırmacılar bunun siyasi hedefler doğrultusunda olabileceğini düşünmektedir.²⁴⁴ Hatta bu nedenle fuhuş yapan ya da yapma ihtimali olan kadınlar için açılan ıslah evlerine "Magdala Evleri" denilmiştir. Bu evler Avrupa'da resmi olarak destek almıştır ve zamanla kadınların zorla çalıştırılıp eziyet gördüğü yerler haline gelmiştir. Magdala Evleri aynı zamanda günahların bağışlanmasının altına sığınarak hayat kadınlarına eziyet edilmesinin meşrulaştırılmasına da neden olmuştur.²⁴⁵

Mecdelli Meryem'in Hristiyan dünyasındaki kadınlar içinde oldukça önemli bir konuma sahip olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bununla birlikte özellikle Bizans'ta yaygın olduğu bilinen Mecdelli Meryem'i merkeze alan bir kült vardır.

²⁴¹ Fatmagül Berktaş, "Erken Hristiyanlık'ta Tanrı'nın Dişil Tasavvurları ve Hiyerarşi Karşıtlığı", *Toplumsal Tarih* 276 (2016), 46.

²⁴² Katherina Jansen, "Like a Virgin: The Meaning of the Magdalen for Female Penitents of Later Medieval Italy", *Memoirs of the American Academy in Rome*, *Memoirs of the American Academy in Rome* 45 (2000), 131-151.

²⁴³ Lisa McClain, "'They Have Taken Away My Lord': Mary Magdalene, Christ's Missing Body, and the Mass in Reformation England", *The Sixteenth Century Journal* 38 (2007), 92.

²⁴⁴ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 149-152.

²⁴⁵ Lisa Bellan-Boyer, "Conspicuous in Their Absence: Women in Early Christianity", *CrossCurrents* 53 (2003), 57.

Bu klte dair ilk kanıt onuncu yüzyıla dayanan “Synaxarion of Constantinople” (İstanbul’un Sinaxarion’u) (Synaxarion, Doğu Ortodoks ve Doğu Katolik kiliselerinde Roma Katolik Kilisesi’nin şhitlik menkıbelerine karşılık gelen derleme eserlere verilen isimdir) adlı eserde ulaşılmaktadır. Bu kısa metne göre Mecdelli Meryem her sene 22 Temmuz tarihinde anılmaktadır. Synaxarion of Constantinople adlı bu metinde Mecdelli Meryem’in hayatından bahsederken Yeni Ahit ile paralel olan kısımlar vardır. Ama bununla birlikte İsa’nın göğe yükselişinden sonra Mecdelli Meryem’in Yuhanna ile Efes’e gidip burada vefat ettiğinden de bahsedilmiştir. Mezarının Yeni Uyurlar mağarasının girişinde olduğu rivayet edilmiştir. Ondan kalan kutsal eşyaların ise İstanbul’a aktarıldığı ifade edilse de İstanbul’da o dönemde Mecdelli Meryem’e adanan herhangi bir kilise bulunmamaktadır.²⁴⁶

Batı Hristiyanlığında Mecdelli Meryem kültü yaklaşık olarak on üçüncü yüzyıla kadar izlerini srdrmştir. Haçlı Seferleri esnasında da Mecdelli Meryem kültü önem kazanmıştır. Bu konuda Fransa’nın Yonne ilindeki Vazelay Manastırı n olana çıkmaktadır. Ayrıca Fransa’da yer alan bazı manastırlarda onun emanetlerinin bulunduğu iddia edilmektedir.²⁴⁷

Halen daha Mecdelli Meryem, Hristiyan toplumlar için önem arz etmektedir. Ancak zellikle Ortaçağ döneminde vurgusu yapılan onun “tövbe etmiş bir hayat kadını” olduğuna dair iddialar 1963 yılında Vatikan tarafından resmi olarak feshedilmiştir. Mecdelli Meryem’in Hristiyanlığın ilk dönemindeki otoritesi ve öğreticiliği ise hala kabul görmektedir. Onun günahkar bir hayat kadını olduğuna dair iddiaların reddedilmesinin nedeni bu iddiaların hiçbir dayanağının olmamasıdır.²⁴⁸

3.5 Günümüz Hristiyanlığında Mecdelli Meryem

Mecdelli Meryem sadece Hristiyanlığın ilk döneminde ya da Ortaçağ’da değil günümüzde de dikkat çeken bir isimdir. Mecdelli Meryem’in kim olduğuna dair gizem hala varlığını korumakla birlikte hakkında farklı iddialar da

²⁴⁶ Vassiliki A. Foskolou, “Mary Magdalene between East and West: Cult and Image, Relics and Politics in the Late Thirteenth-Century Eastern Mediterranean”, *Dumbarton Oaks Papers* 65/66 (2012 2011), 281-282.

²⁴⁷ Foskolou, “Mary Magdalene between East and West: Cult and Image, Relics and Politics in the Late Thirteenth-Century Eastern Mediterranean”, 285-286.

²⁴⁸ Cole, “Mary Magdalene”, 9/5757-5758.

bulunmaktadır. Çeşitli kitap ve filmlerde bahsi geçen Mecdelli Meryem ile İsa'nın evli olması bu iddialara bir örnektir.²⁴⁹

Bu iddiaların yanı sıra hakkında yapılan tasvirler ve Hristiyanlık için önemli bir konuma sahip olması sanat tarihinde de etkisini göstermiştir. Mecdelli Meryem, çeşitli ressamlar tarafından tasvir edilmiş ve resme dönüştürülmüştür. Ya da bazı müzisyenler Mecdelli Meryem hakkında şarkılar yazmıştır. Yakın zamanda ise Mecdelli Meryem hakkında filmler çekilmiştir.

Günümüzde Hristiyanlık ile kastedilen ifade ise II. Vatikan Konsili (1961-1963) sonrasıdır. Nitekim bu konsile kadar -özellikle Batı- Hristiyan dünyasında Mecdelli Meryem günahkar bir kadın olarak kabul edilmiştir. Ancak bu tarihten itibaren onun hayat kadın olmadığı kabul edilmiştir. Yine de bazı kişiler Mecdelli Meryem hakkındaki bu spekülasyon iddiaları kullanmaya devam etmiştir.

Mecdelli Meryem yalnızca günahkar kadınlar için bir sembol değildir. Mecdelli Meryem, aynı zamanda bazı kimselere göre İsa'ya aşık olmuş bir kadındır. Bazı kimselere göre ise Mecdelli Meryem, İsa ile evlidir. Bir başka gruba göre ise aralarında evlilik dışı bir ilişki olmuştur. Bu iddiaların bazılarının arkasında hiçbir dayanak yokken bazıları dayanak olarak apokrif metinleri kabul etmiştir.²⁵⁰

3.5.1 Sinemada Mecdelli Meryem

Mecdelli Meryem hakkında bilinmezlerin ve farklı iddiaların olması elbette senaristlerin dikkatini çekmiştir. İsa'nın hayatını anlamak isteyen senaristler Mecdelli Meryem'i farklı şekilde hikayelerinde konumlandırmışlardır. Kimi filmde bir hayat kadını, kimi filmde İsa'nın aşığı kimi filmde ise manevi olarak yolunu bulmaya çalışan bir kadındır.

Mecdelli Meryem ve İsa hakkındaki iddialarıyla dikkat çeken yapımlardan biri 1971'de Broadway'de gösterime başlayan Jesus Christ Superstar (Süper Yıldız İsa Mesih) müzikalidir. Bu müzikalin bir parçasında Mecdelli Meryem ve İsa arasındaki ilişkiye değinilmektedir. Müzikal 1973 yılında filme alınmıştır. Filmde ve müzikalde Mecdelli Meryem ile İsa arasında bir çekim olduğu yansıtılmıştır. İkisinin birbirine karşı tutkusu vardır. Bazı kimselere göre aralarındaki bedensel bir çekim değildir, sadece ruhları arasında aşk vardır. Hikayede Mecdelli Meryem, İsa'nın yaklaşan sonuna dair acı çekmesi anlatılmıştır.²⁵¹

²⁴⁹ Dan Brown, *Da Vinci Şifresi*, çev. Petek Demir (İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2020).

²⁵⁰ "The Last Temptation of Christ", haz. Martin Scorsese; Brown, *Da Vinci Şifresi*.

²⁵¹ Ehrman, *Peter, Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 179-180.

Müzikalin dikkat çeken “I Don't Know How to Love Him” (Onu Nasıl Seveceğimi Bilmiyorum) şarkısında özellikle Mecdelli Meryem’in İsa’ya olan aşkına dikkat çekilmiştir. Şarkıda Mecdelli Meryem onu gerçekten çok sevdiğini, çok değiştiğini ve son birkaç gündür kendini başka biri gibi gördüğünü söylemiştir. Bununla birlikte İsa’nın da bir erkek olduğunu ve kendisinin de çok defa erkeğinin olduğunu dile getirmiştir.²⁵² Burada dikkatimizi Mecdelli Meryem’in hayat kadını olduğu zamana atıf yapması dikkat çekmektedir. Mecdelli Meryem’in hayat kadını olmasıyla alakalı net bir bilgi bulunmazken ve müzikalin çıkmasından yaklaşık on yıl önce bu bilginin yanlışlığı duyurulmuşken halen Mecdelli Meryem’e “hayat kadını” olarak yaklaşıldığı görülmektedir. Bununla birlikte günahkar olan bu kadın ile İsa arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır.

Şarkının devamında ise Meryem’in aşkından ne yapacağını bilemediğini haykırmıştır. Mecdelli Meryem aşkını İsa’ya söyleyip söylememe konusunda kararsız kalmıştır. Yine şarkıda bu hale geleceğini hiç düşünmediğini ve bulunduğu konumun komik olduğunu ifade etmiştir. İsa’nın ona karşı olan hislerini merak etmekle birlikte bu hislerden de korkmuştur. Eğer İsa kendisini sevecek olursa ne yapacağını bilemeyeceğini şarkıda söylemiştir.²⁵³

Elbette şarkı sözleri kurgusal bir yapıya sahiptir. Ancak dini bir değer hakkında ortaya koyulan eserlerde insanlar kurguya ne kadar yer vermelidir? Müzikalin yazarının Mecdelli Meryem ile İsa’nın aşkıyla dikkat çekmek istemiş olması muhtemeldir. Bu durum elbette dindar kesimin tepkisini çekmiştir. Çünkü aralarında şarkıya göre yalnızca aşk yoktur, aralarında bir çekim de vardır.²⁵⁴

Bu müzikal ve müzikalin dönüştürüldüğü film ile ilgili ilk olarak filmde Mecdelli Meryem’in İsa’nın aşığı olarak karışımıza çıktığını söyleyebiliriz. Mecdelli Meryem ile İsa arasında böyle bir ilişki olduğuna dair tek eser ise bu değildir. Bunun gibi başka eserlerde de Mecdelli Meryem’in İsa’ya aşık olduğuna dair ifadeler yer almaktadır.

Bu eserlerden biri de Türkiye’de “Günaha Son Çağrı” olarak bilinen “The Last Temptation of Christ” filmidir. Öyküsünü Nikos Kazancakis’in (1883-1957) yazdığı yönetmenliğini ise Martin Scorsese’in (d.1942) yaptığı film 1988 yılında

²⁵² Ehrman, Peter, Paul, and Mary Magdalene : *The Followers of Jesus in History and Legend*, 180.

²⁵³ Ehrman, Peter, Paul, and Mary Magdalene : *The Followers of Jesus in History and Legend*, 180.

²⁵⁴ Ehrman, Peter, Paul, and Mary Magdalene : *The Followers of Jesus in History and Legend*, 180-181.

ABD’de vizyona girmiştir. Vizyona girdiği anda gişe rekorları kıran bu film aynı zamanda İsa’nın hayatıyla ilgili anlatmış olduğu hikaye nedeniyle de eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Film İsa’nın insan yönünü gösteren ve bir parça da onun tanrısal yanının insanlaştırıldığı bir hikayeye sahiptir.²⁵⁵

Filmde özellikle İsa’nın çektiği manevi acılara vurgu yapılmıştır. İsa çarmıha gerilmek ile normal bir hayata sahip olmak arasında gidip gelmektedir. Bununla birlikte bir kız arkadaşı vardır ki o da Mecdelli Meryem’dır. Filmin devamında İsa sevgilisi Mecdelli Meryem ile evlenmiştir. Ancak devamında Mecdelli Meryem ölmüştür ve İsa da Beytanyalı Meryem ile evlenmiş ve ondan çocukları olmuştur. Beytanyalı Meryem ve çocuklarıyla sevgi dolu bir aileye sahip olmuştur.²⁵⁶

Hristiyan dünyası filmde anlatılan İsa tasvirine tepki göstermiştir. Nitekim özellikle Batı Hristiyanlığında İsa’nın tanrısal yönü daha ön plandadır. Ancak film İsa’nın da bir insan olduğunu ve onun da duygularının olabileceğini yansıtmıştır. Bu duygular arasında en dikkat çekenlerden biri ise onun Mecdelli Meryem’e karşı olan aşkıdır. İsa’nın bu aşkı Mecdelli Meryem öldükten sonra sona ermiştir.²⁵⁷ Ancak bu sahnenin bir rüya ya da hayal olma ihtimali söz konusudur.²⁵⁸

Mecdelli Meryem, bu filmde bir hayat kadını olarak yansıtılmıştır. Filmdeki ilgi çekici -muhafazakar Hristiyanlar için ise elbette en rahatsız edici- sahnelerden biri Mecdelli Meryem’in hayat kadını olması durumuna değinilen sahnedir. Bu sahnede bir kervan Mecdelli Meryem’in çalıştığı yerin önünde durmuş ve erkekler Mecdelli Meryem için sıra beklemiştir. Bekleyenlerin arasında İsa da vardır. Ancak İsa’nın bekleyiş amacı diğerlerinden farklıdır. İsa, Mecdelli Meryem’i daha önce terk ettiği için pişman olmuş ve af dilenmek için onun kapsamında beklemiştir. Filmde Mecdelli Meryem’i kötülüğe iten şeylerden biri olarak İsa’nın onu daha önce terk etmiş olması gösterilmiştir. Filmde Mecdelli Meryem, İsa pişman olmuş olsa bile onu kapı dışarı etmiştir.²⁵⁹

Az önce anlatılan kısımda İsa ile Mecdelli Meryem’in ilişkisi bitmiş gibi yansıtılsa da aslında bitmemiştir. Filmin ilerleyen sahnelerinde İsa ve Mecdelli Meryem daha keyifsiz bir ortamda yeniden karşılaşmıştır. Bu sahnede Mecdelli

²⁵⁵ “The Last Tepmtation of Christ”.

²⁵⁶ “The Last Tepmtation of Christ”.

²⁵⁷ “The Last Tepmtation of Christ”.

²⁵⁸ Ehrman, *Peter, Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jusus in History and Legend*, 181.

²⁵⁹ “The Last Tepmtation of Christ”.

Meryem'in ahlaksız davranışlarından bıkmış Yahudi bir grup erkek Mecdelli Meryem'in saçlarından tutarak sürüklemiştir. İsa ise bu duruma müdahale etmiş ve Mecdelli Meryem'i kurtarmıştır. Bununla birlikte İsa, Mecdelli Meryem'i sürükleyen Yahudi erkek topluluğunun daha önce işledikleri cinsel suçları yüzlerine vurmuştur. Mecdelli Meryem bu olaydan sonra İsa'ya karşı minnet beslemeye başlamıştır. Dolayısıyla devamında da onun ilk müridi olmuştur.²⁶⁰

Film bu şekilde başlamış ve İsa'nın çarmıha gerilmesiyle sona ermiştir. Arada geçen sürede ise İsa'nın duygusal yanları, Mecdelli Meryem ile ilişkileri, Mecdelli Meryem'in ölmesi gibi olaylar seyirciye sunulmuştur.²⁶¹

Mecdelli Meryem hakkında bilgi veren filmlerden bir tanesi de 2018 yılında vizyona giren Mary Magdala (Mecdelli Meryem) filmidir. Diğer iki filmde farklı olarak bu filmde Mecdelli Meryem ana karakterdir. Diğer iki filmde olduğu gibi Mecdelli Meryem hakkındaki bilgiler İsa ya da bir başka karakterin gözünden anlatılmaz. Küçük bir sahil kasabasında büyüyen Mecdelli Meryem'in İsa ile tanışması ve mesajından etkilenmesi Mecdelli Meryem üzerinden anlatılmıştır.²⁶²

Bu film daha önce bahsi geçen filmlerden farklı olarak Mecdelli Meryem'i bir fahişe olarak tanıtmamaktadır. Mary Magdala filmine göre Mecdelli Meryem, Mecdell adında bir balıkçı kasabada ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Kasaba genel olarak Yahudi inancına mensuptur. Dolayısıyla Meryem ve ailesi de Yahudi inancına mensuptur.²⁶³

Mecdelli Meryem bu filmde ailesinden ve toplumdan daha farklı düşünen bir kadındır. Bu durum onun ileride toplum tarafından dışlanmasına neden olacaktır. Mecdelli Meryem'in babası onu dul bir erkekle evlendirmek istese de Mecdelli Meryem bunu istememiştir. Konu hakkında bir gece vakti düşünürken dua etmek istemiş ve koşarak mabede gitmiştir. Ancak mabet o saatte yalnızca erkeklerin ibadetine açıktır, kadınları o saatte içeriye girmesi yasaktır. Yine de Mecdelli Meryem içeriye girmiş ve ibadet etmiştir. Bu durum ise mabetteki erkekler tarafından Mecdelli Meryem'in ailesine aktarılmıştır. Ailesi, Mecdelli Meryem'in utanılacak bir şey yaptığını ve toplumsal kurallara uymadığını söylemiştir. Bunun nedeni olarak ise Meryem'in içine bir şeytan kaçmış

²⁶⁰ "The Last Tepmtation of Christ".

²⁶¹ "The Last Tepmtation of Christ".

²⁶² "Mary Magdalene", haz. Garth Davis.

²⁶³ "Mary Magdalene".

olabileceğini ifade etmişler ve. Mecdelli Meryem'i zorlayarak bir gece vakti şeytanı çıkarmak için uğraşmışlardır.²⁶⁴

Ancak bu hadise Mecdelli Meryem'in daha kötü olmasına neden olmuştur. Bu esnada Mecdelli Meryem'in abisi, vaazlarını dinlediği ve mucizelerine tanıklık ettiği bir şifacıyı Mecdelli Meryem'in yanına getirmiştir. Bu kişi İsa'dır. İsa Mecdelli Meryem'i telkin edecek sözler söylemiştir. İsa'nın Mecdelli Meryem'e yaklaşımı ailesinin yaklaşımından farklıdır.²⁶⁵

Mecdelli Meryem kendini iyi hissetmeye başladığında ailesiyle birlikte balıkçılık yapmaya devam etmiştir. Bu esnada o bölgede İsa vaaz vermektedir. Mecdelli Meryem bu vaazı dinlemiş ve vaazdan oldukça etkilenmiştir. Tam bu esnada ise İsa görme engelli bir kadının gözlerini iyileştirmiştir. Bu durum Meryem'i ve çevresindeki insanları daha fazla etkilerken halkın bir kısmı İsa'yı "şeytanın peygamberi" olarak nitelendirmiştir. Bu esnada bir arbeye meydana gelmiş ve Mecdelli Meryem ise oradan uzaklaşmıştır.²⁶⁶

Arbededen sonra İsa oradan ayrılmaya karar vermiştir. Mecdelli Meryem ise ona eşlik etmek istemiştir. Bu nedenle Mecdelli Meryem ailesini geride bırakarak İsa'ya yoldaşlık yapmaya karar vermiştir. İsa, Mecdelli Meryem'i vaftiz ettikten sonra yolculuk başlamıştır. Yolculuk esnasında İsa'nın havarilerinden Petrus, Mecdelli Meryem yanlarında olmasını istememiştir. Bir kadının onlara eşlik etmesinin halk tarafından yanlış anlaşılmasından ve kadının kendilerine zaman zaman ayak bağı olabileceğinden endişelenmiştir. Ancak diğer havariler Mecdelli Meryem hakkında olumsuz bir ifade beyan etmemişlerdir. Hatta Yahuda'ya göre Mecdelli Meryem'in onlara eşlik etmesi güzel bir şeydir.²⁶⁷

Yolculukta mola verdikleri bir esnada Mecdelli Meryem ile İsa sohbet etmiştir. Burada Mecdelli Meryem kadınların genellikle erkeklere tabi oldukları için dine yaklaşamayacaklarını, kadınların ona tabii olmasının zor olduğunu İsa'ya ifade etmiştir. İsa Meryem'e cevap vermemiştir. Bir köye geldiklerinde İsa kadınların arasında vaaza başlamıştır. Kadınların erkeklere karşı değil Allah'a karşı sorumlu olduklarını söylemiştir. Bu vaaz esnasında Mecdelli Meryem'den de

²⁶⁴ "Mary Magdalene".

²⁶⁵ "Mary Magdalene".

²⁶⁶ "Mary Magdalene".

²⁶⁷ "Mary Magdalene".

yardım almıştır. Bunun neticesinde kadınlar İsa'ya iman etmeye başlamıştır. Onların vaftizini ise Mecdelli Meryem gerçekleştirmiştir.²⁶⁸

Yine aynı kasabada sonraki gün bir kadının eşi ölmüştür. İsa ise bir mucize olarak o kişiyi -Lazarus'u- diriltmiştir. Filmde herkes bundan etkilenip İsa'ya iman ederken İsa ölümü derinden idrak etmiş ve sarsılmıştır. Bir köşeye çekilip ölüm hakkında düşünmeye başlamıştır. Bu esnada Mecdelli Meryem onun yanına gitmiş ve onu teselli etmiştir. Aralarında bir bağ oluşmaya başlamıştır.²⁶⁹

İlerleyen sahnelerde İsa Petrus ile yollarını ayırmıştır. İsa, Petrus'un farklı bir yerde tebliğde bulunmasını ve bu esnada yalnızca yanında Mecdelli Meryem olmasını istemiştir. Petrus bu görevi yerine getirmiştir. Petrus'un Mecdelli Meryem ile çıktıkları yolculukta kıtlığın olduğu ve bu nedenle ölmek üzere olan insanların olduğu bir köye varmışlardır. Petrus buradan ayrılıp dini yaymak için daha dirayetli insanların olduğu yerlere gitmek istese de Mecdelli Meryem buna izin vermemiştir. Oradaki insanlara yardım etmeye çalışmıştır. Petrus, Mecdelli Meryem'in bu yardımından oldukça etkilenmiştir. Kendini İsa'ya ve Allah'a adadığını ama merhameti Mecdelli Meryem ile gördüğünü Mecdelli Meryem'e söylemiştir. Bu sahneden sonra Petrus ile Mecdelli Meryem arasındaki gerilim yumuşamıştır. Ayrıca birlikte yola çıktıkları ilk sahnede Mecdelli Meryem Petrus'u takip ederken bu olaydan sonra Petrus'un Meryem'i takip etmesi dikkat çeken bir görüntüdür.²⁷⁰

Petrus ile Mecdelli Meryem'in yolculukları sona erdiğinde İsa ile Kudüs'te buluşmuşlardır. Burada Mecdelli Meryem, İsa'nın annesi Meryem ile tanışmıştır. İsa'nın annesi Meryem (a.s.) Mecdelli Meryem'e "Oğlumu seviyorsun değil mi?" diye bir soru yönelmiştir. Mecdelli Meryem bu soruya cevap vermemiştir ancak yüzüne mahcup bir ifade vardır. Burada kastedilen sevginin ilahi bir sevgi mi yoksa maddi bir sevgi mi olduğu belirsizdir.²⁷¹

İsa, Kudüs'e vardktan sonra bir karmaşa ortaya çıkmış ve tebliği sonraki güne kalmıştır. İsa'nın tebliğ öncesinde bir akşam yemeği yenmiştir. Mecdelli Meryem, İsa'nın sağına oturmuştur. Orada İsa havarilerine tebliğde bulunmuştur. Ancak bu son akşam yemeğinden önce Yahuda, İsa'yı Roma Krallığına şikayet etmiştir. Bu sahnede İsa durumun farkındaymış gibi bir tavra sahiptir.²⁷²

²⁶⁸ "Mary Magdalene".

²⁶⁹ "Mary Magdalene".

²⁷⁰ "Mary Magdalene".

²⁷¹ "Mary Magdalene".

²⁷² "Mary Magdalene".

Sonraki gün İsa tebliğe başlamadan önce Roma Krallığının askerleri İsa'yı yakalamaya gelmiştir. Bu esnada Mecdelli Meryem de oradadır ve buna engel olmak istemiştir. Ancak aldığı darbe neticesinde bayılmıştır. İsa'nın çarmıha gerildiği anda kendine gelmiş ve koşarak onun yanına gitmiştir. İsa ölene kadar çarmıhın dibinde diğer havarilerle birlikte beklemiştir. Defnedildikten sonra da İsa'nın mezarının başından ayrılmamıştır. Orada uyuyakalmıştır. Gün doğumunda uyandığında İsa'yı görmüş ve İsa ile konuşmuştur. Koşarak onun dirildiyini diğer havarilere haber vermiştir. Petrus ve diğer havariler bu görünün bir rüya olduğunu düşünmüştür. Petrus, İsa'yı sadece Mecdelli Meryem'in görmesini anlamlandıramamış, İsa'nın kendilerine de görünmesi gerektiğini düşünmüştür. Ardından Petrus'un da aralarında olduğu grup ile Mecdelli Meryem'in yollar ayrılmış, farklı yerlerde tebliğe başlamışlardır.²⁷³

Filmde İsa Tanrı'nın Krallığını müjdelerken Mecdelli Meryem haricindeki havariler bunun kanla olacağını düşünmüştür. Onlar biraz daha maddi bir şeyin peşinde olduğu görülmüştür. Ancak Mecdelli Meryem diğerlerinden daha derin bir şekilde vahyi anlamıştır. Krallığın kişinin kalbinde olduğunu söylemiştir. Ancak film boyunca bu düşüncesi kabul edilmemiştir. Petrus ile yollarının ayrılmasının sebebi ise budur.²⁷⁴

Filmin bazı yerlerinde yer alan Mecdelli Meryem ile ilgili bilgiler Kitab-ı Mukaddes ile paralel olsa da bazı yerlerde farklılıklar mevcuttur. Mecdelli Meryem'in ailesi hakkında ya da onun ailesini terk etmesine dair herhangi bir bilgi Kitab-ı Mukaddes'te yer almamaktadır. Buradaki anlatı tamamen kurgudur. Mecdelli Meryem'in içinden şeytan çıkarılmasından ise Luka'da "içinden yedi cin çıkarılan" şeklinde anlatılmıştır.²⁷⁵ Ancak İsa filmde Meryem'in yanına geldiğinde ona içinde şeytan olmadığını söylemiştir. Bu sahne Luka'da yer alan metnin farklı bir şekilde yorumlanması olarak nitelendirilebilir. Mecdelli Meryem'in İsa'ya yolculuklarda eşlik etmesi de yine Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgiler arasındadır.²⁷⁶

²⁷³ "Mary Magdalene".

²⁷⁴ "Mary Magdalene".

²⁷⁵ Luk.8:2-3.

²⁷⁶ Luk.8:2-3.

Mecdelli Meryem'in Petrus ile olan anlaşmazlığına da hem kanonik hem de apokrif metinlerde rastlanmıştır. Bu açıdan film Yeni Ahit'e paralellik göstermektedir.²⁷⁷

İsa ile Mecdelli Meryem arasında geçen konuşmalara dair kanonik incillerde bir bilgi yer almamaktadır. İsa çarmıha gerilirken Mecdelli Meryem'in orada olması ise Yeni Ahit'te yer alır.²⁷⁸ Yine benzer şekilde mezarının başında olduğuna dair bilgiler de kaynaklarda yer almaktadır. Filmde Yeni Ahit'e paralel olarak İsa'nın dirilişini ilk gören Mecdelli Meryem'dir.²⁷⁹

Filmde Mecdelli Meryem'in mesajı diğer havarilerden daha iyi anladığı belirtilmiştir. Onların dünyevi hırslarla Tanrı'nın Krallığına ulaşmaya çalıştığından bahsedilirken Mecdelli Meryem'in kalplere bakılması gerektiğinden vurguladığından bahsedilmiştir. Mecdelli Meryem'in İsa'nın tebliğini diğerlerinden daha iyi anlamış olduğuna dair kanonik İncillerde bir bilgi yer almasa da Meryem İncili'nde bundan bahsedilmiştir.²⁸⁰ Senaristin bundan esinlenmiş olması ihtimal dahilindedir.

Bahsi geçen filmler dışında da İsa'nın hayatını anlatan filmler vardır. Bunlarda genellikle Mecdelli Meryem, İsa'nın havarilerinden biri olarak tasvir edilmiş ancak hakkında fazla bilgi verilmemiştir. Bazılarında ise Mecdelli Meryem'e değinilmemiştir. "The Passion of The Christ" (Tutku- İsa Mesih'in Çilesi) ve "The Gospel According to St. Matthew" (Aziz Matta'ya Göre İncil) bu filmlerden bazılarıdır.

3.5.2 Kitaplarda Mecdelli Meryem

Mecdelli Meryem hakkındaki iddialar yalnızca senaristlerin dikkatini çekmemiştir. Yazarlar da Mecdelli Meryem'i konu alan eserler ortaya koymuşlardır. Ancak bunlardan özellikle iki tanesi muhtevası bakımından dikkat çekmektedir.

Mecdelli Meryem hakkında spekülasyon iddiaları ile dikkat çeken kitaplardan birincisi 1982 tarihinde yayınlanan "Holy Blood, Holy Grail" (Kutsal Kan, Kutsal Kase) kitabıdır. Kitap Sion Tarikatının "incili" olarak da kabul edilmektedir. Sion

²⁷⁷ Luk.24:10-11.

²⁷⁸ Mar.15:40.

²⁷⁹ Yu.20:1-18.

²⁸⁰ King, *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*, 30.

Tarikatının (bin yıllık olduğu iddia edilen gizli politik ve dini bir örgüt) en temel kaynağıdır.²⁸¹

Holy Blood, Holy Grail kitabının üçüncü ve son bölümlerini Sion Tarikatının asıl amacının İsa ve Mecdelli Meryem'in çocuğundan gelen kutsal soyu korumak olduğuna dair iddialara ayrılmıştır. Buna iddialar, okuyucuyu ikna edebilecek kadar etkileyici olsa da Sion Tarikatının önde gelen isimlerinden kabul edilen Pierre Plantard (1920-2000) gibi isimler iddiaları hiç onaylamamıştır.²⁸² Ancak bu kitapta yer alan iddialar başka bir kitaba da ilham olmuştur. Bu kitap ise Dan Brown'un (d.1964) ilk defa 2003'te yayınlanan "Da Vinci Şifresi" kitabıdır.²⁸³

Dan Brown bu kitabı yayınladıktan sonra Mecdelli Meryem, tekrardan ilgi çeken dini bir figür haline gelmiştir.²⁸⁴ Da Vinci Şifresi kitabı aslında polisiye bir romandır. Filmde Robert Langdon adındaki profesörün bir cinayeti çözmesi konu olarak işlenmiştir. Ancak cinayetin çözülebilmesi için çözülmesi gereken gizemler vardır. Bu gizemler de zaman zaman sanat tarihi zaman zaman ise dinler tarihiyle ilgilidir. Dinler tarihiyle ilgili olan kısımda ise Mecdelli Meryem karşımıza çıkmaktadır.

Dan Brown sadece Mecdelli Meryem'e karşı değil Kitab-ı Mukaddes ve Hristiyanlıkta kadının konumuna karşı da tartışmalı iddialara sahiptir. Da Vinci Şifresi'nde yer alan bilgilere göre Kitab-ı Mukaddes insanların ürünüdür. İnsanlar inciller insanlığın çalkantılı döneminde tarihi tutmak için yazmıştır. Sonrasında kitap çeşitli dillere tercüme edilmiş; kitaba ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır.²⁸⁵

Kadınlar konusunda Hristiyan dünyasında kadının gücü ve hayat verebilme yetisi kutsal kabul edilse de kilisenin erkek egemen otoritesine tehdit oluşturduğu düşüncesi Da Vinci Şifresi'nde okuyucuya aktarılmaktadır. Kitapta yer alan iddialara göre kilisenin erkek egemen otoritesine tehdit oluşturduğu için kadınlar şeytanlaştırılmış ve kadınlara günahkar denilmiştir.²⁸⁶

Dan Brown'un kitapta yer alan en çarpıcı iddialarından biri ise Meryem ile İsa'nın evliliklerini saklayan gizli aşıklar olmasıdır. Kitaba göre Mecdelli Meryem, kilisenin belli bir döneme kadar aktarımlarının aksine "hayat kadını" değildir.

²⁸¹ Cox Simon, *Da Vinci Şifresinin Çözülmesi*, çev. Güneş Tokcan (İstanbul: Klan Yayınları, 2005), 68.

²⁸² Simon, *Da Vinci Şifresinin Çözülmesi*, 70.

²⁸³ Brown, *Da Vinci Şifresi*.

²⁸⁴ Konutgan vd., 2016, "Kutsal Kitap Sözlüğü", 182.

²⁸⁵ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 259.

²⁸⁶ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 267.

Mecdelli Meryem'in hayat kadını olduğuna dair iddia, eski dönem kiliselerinin karalama kampanyasından miras kalmıştır. Kilisenin Mecdelli Meryem'i karalamasının nedeni ise onun gerçek kimliğinin -yani İsa'nın eşi olmasının- örtbas edilmeye çalışılmasıdır.²⁸⁷

Da Vinci Şifresi'nde yer alan bilgilere göre İsa'nın dünyevi özelliklerinin incillerden çıkartılması gerekmektedir. Da Vinci Şifresi kitabına göre eski incillerde özellikle tekrarlanan dünyevi bir durum vardır. O da İsa'nın evliliğidir.²⁸⁸ Kitaba göre o dönemde Yahudi bir erkeğin bekar olması mümkün değildir. Yahudi geleneklerine göre evlenmemek ayıp kabul edilen bir durumdur. Bu nedenle İsa'nın da evlenmesi gerekiyordur. Kitapta İsa bekar olsaydı, bu durum hakkında incillerde mutlaka bir açıklama olacağından bahsedilmiştir. Dolayısıyla Da Vinci Şifresi'ne göre İsa kesin olarak evlidir ve evlendiği kişiye Mecdelli Meryem'dir.

Dan Brown bu iddialarını çeşitli kaynaklarla delillendirmeye çalışmıştır. Bu kaynaklarından biri Filip İncili'dir. Filip İncili'nde yer alan “*Ve Kurtarıcı'nın yoldaşı Mecdelli Meryem'dir. İsa onu tüm müritlerden daha çok sever ve genellikle onu dudaklarından öperdi.*”²⁸⁹ ifadesini Dan Brown bir delil olarak kullanmaya çalışmıştır. Metnin devamında Filip İncilinin Aramice yazıldığını ve o dönemde “yoldaş” kelimesinin “eş” anlamında kullanıldığını aktarılmıştır.²⁹⁰ Ancak elimizdeki diğer kaynakların metnin ana dilinin Kıptice olduğunu söylediği unutulmamalıdır.²⁹¹

Dan Brown'un bir başka kaynağı ise Meryem İncili'dir. Bu incilde yer alan Meryem'in havarilere tebliğini ve havarilerin Meryem'in sözlerine inanmak istememelerini Dan Brown delil olarak kullanmaya çalışmıştır. Da Vinci Şifresi'ne göre Petrus'un Meryem'e tabi olmak istememesinin nedeni ikinci planda kalacak olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa İsa kitaba göre ilk feminist olarak kabul edilmektedir.²⁹²

Mecdelli Meryem, Da Vinci Şifresi kitabına göre oldukça soylu biridir ve Bünyamin kabilesine mensuptur. İsa, Bünyamin kabilesinden biriyle evlenerek iki soylu kanı birbirine harmanlamak istemiştir. Böylece İsa tahtta hak iddia

²⁸⁷ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 273.

²⁸⁸ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 273.

²⁸⁹ Sarıkçıoğlu, “Filip İncili”, 8; Brown, *Da Vinci Şifresi*, 275.

²⁹⁰ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 275.

²⁹¹ Sarıkçıoğlu, “Filip İncili”, 1.

²⁹² Brown, *Da Vinci Şifresi*, 278.

edebilecektir ve Süleyman zamanında olduğu gibi krallıkları canlandırabilecek bir siyasi birliği yaratabilecektir. Bu ve benzeri nedenlerle Mecdelli Meryem'in güçlü aile bağlarını yok edilmek istenmiş ve kendisi fahişe gibi tanıtılmıştır.²⁹³

Da Vinci Şifresi'ne göre, İsa aynı zamanda Mecdelli Meryem'den bir çocuk sahibidir.²⁹⁴ Bu durum da benzer şekilde kilise için bir tehdit oluşturmaktadır. Nitekim Mesih'in bir çocuğunun olması, İsa'nın tanrısallığına ve Tanrı katına ulaşmanın tek yolu olarak ilan edilen Hristiyan Kilisesine zarar verme potansiyeline sahiptir. Mecdelli Meryem'in hayat kadını olarak tanıtılmasının nedenlerinden biri de budur.²⁹⁵

Da Vinci Şifresi'ne göre Mecdelli Meryem, çarmıh hadisesi esnasında hamiledir. İsa'nın doğmamış bebeğinin güvenliği nedeniyle kaçmak zorunda kalmış ve o zamanlar Gaul olarak bilinen Fransa'ya gitmiştir. Orada Yahudiler arasında sığınabileceği güvenli bir yer bulmuş ve kızını orada dünyaya getirmiştir. Kızının adı ise Sarah'tır.²⁹⁶ Ancak Da Vinci Şifresi'nde anlatılan bu bilgilere dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

Dan Brown, Da Vinci Şifresi adlı eserinde Leonardo Da Vinci'nin (1452-1519) Son Akşam Yemeği tablosunda Mecdelli Meryem'i tasvir ettiğini de iddia etmektedir. Kitaba göre Mecdelli Meryem İsa'nın hemen sağında durmaktadır. Tabloda İsa ile sağında duran kişinin birbirinin aynadaki yansıması gibi olması dikkat çekicidir. Ayrıca ikisinin de giysileri arasındaki ilişki de dikkat çekmektedir. Tabloda İsa ile Mecdelli Meryem'in kıyafetlerindeki renkler yer değiştirmiştir. İsa tabloda kırmızı bir elbise ve mavi harmani ile resmedilirken Mecdelli Meryem mavi elbise ve kırmızı harmani ile resmedilmiştir. Bu şekilde Da Vinci Şifresi'ne göre ikisinin birbirini tamamladığı tabloda yansıtılmak istenmiştir.²⁹⁷ Ancak bu bilginin net olmadığına dair ifade de kitapta yer almaktadır.²⁹⁸

Dan Brown bu şekilde Mecdelli Meryem hakkında oldukça dikkat çeken ifadeler kitabında yer vermiştir. Bunları delillendirmeye çalışsa da bazı hataları da bulunmaktadır. Dolayısıyla kitapta yer alan iddialar oldukça tartışmalı ve

²⁹³ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 278.

²⁹⁴ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 279.

²⁹⁵ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 283.

²⁹⁶ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 284.

²⁹⁷ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 273.

²⁹⁸ Brown, *Da Vinci Şifresi*, 274.

argümanların ispatlanması oldukça zordur. Bu nedenle iddiaların kabul edilmesi mümkün değildir.

İlk olarak o dönemde Yahudi erkekler arasında bekar olanların da olduğu bilinmektedir. Pavlus bekar Yahudi erkekleri için bir örnektir.²⁹⁹ Hatta Pavlus zaman az olduğu için kişilerin oldukları şekilde kalmaları gerektiğini aktarmıştır.³⁰⁰

Dan Brown, İsa evli olmasaydı bu durumun İncillerde belirtileceğine dair bir iddiada bulunsa da aksi durum daha muhtemeldir. Yani eğer İsa evli olsaydı bu durumun bir şekilde incillerde yer alması gerekirdi. Nitekim İncillerde İsa'nın annesinden ve kız kardeşlerinden bahsedilmiştir ancak eşiyle alakalı herhangi bir ifade yer almamıştır.³⁰¹

Bununla birlikte incillerde kişiler en çarpıcı özellikleriyle bahsedilir ve diğerlerinden o şekilde ayrılır. Eğer Mecdelli Meryem, İsa ile evli olmuş olsaydı ondan bahsedilirken İsa'nın eşi olmasıyla bahsedilmesi gerekirdi. Nitekim bu durum onun Mecdelli olmasından daha çok ayırt edici bir unsur olurdu. Oysa ondan bahsedilirken ayırt edici olarak sadece memleketi kullanılmıştır.³⁰²

Dan Brown'un iddiaları ve eldeki veriler değerlendirildiğinde İsa ile Mecdelli Meryem'in evli olduğuna dair bir iddiada bulunmak oldukça zordur. Dan Brown ikisinin evli olmasına dair iddiasını delillendirmek istese de bu delillerin güvenilirliği yoktur. Metinleri kendince yorumlamış ve eserinde yanlış ifadelere yer vermiştir. Bahsettiği deliller dikkatli bir şekilde incelendiğinde, kaynakların güvenilirlik durumu düşünüldüğünde ve diğer kaynaklarla karşılaştırma yapıldığında Dan Brown'un iddialarının asılsız olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kitapta anlatılanların kurgusal bir nitelik taşıdığı da unutulmamalıdır.

3.5.3 Resim Sanatında Mecdelli Meryem

Özellikle günahkarlığın ve tövbenin temsilcisi olmakla ön plana çıkan Mecdelli Meryem, ressamlar için de ilham kaynağı olmuştur. Ressamlar onu farklı konumlarda ve farklı şekillerde resmetmişlerdir.

Genellikle resimlerde Mecdelli Meryem'in uzun ve sarı saçlı çizildiği görülmektedir.³⁰³ Yeni Ahit'te ve apokrif metinlerde onun fiziksel özelliklerine dair bir bilgi yer almasa da günümüzde bazı kaynaklarda da Mecdelli Meryem'in sarışın

²⁹⁹ Ehrman, Peter, *Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 250.

³⁰⁰ 1Ko.7:7-26

³⁰¹ Ehrman, Peter, *Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 251.

³⁰² Ehrman, Peter, *Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*, 251.

³⁰³ Linda Murray - Peter Murray, *The Oxford Companion to Christian Art and Architecture* (Oxford: Oxford University Press, 1996), 293.

olduğu kabul edilmektedir.³⁰⁴ Mecdelli Meryem bazı tablolarla yarı çıplak iken bazı tablolarla ise dünyevi zevklere olan düşkünlüğünü göstermek için zengin kıyafetler ve mücevherlerle resmedilmiştir.³⁰⁵ Bazı tablolarla ise günahkar bir kadın olmasının yanı sıra İsa'ya olan bağlılığını göstermek için kırmızı kıyafetler içinde resmedilmiştir.³⁰⁶ Ancak bazı tarihçiler bu kırmızı rengin aynı zamanda günahkarlığı da temsil ettiğini düşünmektedir.³⁰⁷ Mecdelli Meryem'in bazı tasvirlerinde kullanılan mor rengin onun tövbekarlığını ve yas tutuşunu; mavi giysilerin ise sadakatini temsil ettiği ifade edilir.³⁰⁸

Mecdelli Meryem'in İsa'nın ayaklarına kapandığı ya da elinde yağ kabı olduğu tasvirler Mecdelli Meryem için bir sembol niteliğindedir denilebilir. Genellikle saçları açıktır ve omuzlarından aşağı dökülür.³⁰⁹ Geçmişteki günahkarlık dönemini barındıran tablolarla genellikle zengin kıyafetler içindedir. Tövbe ettiği zamandan sonrası için ise kıyafetleri sade olmak ile birlikte bazı tablolarla mücevherler ayaklarının altındadır. Bir nevi Mecdelli Meryem'in dünyevi zevkleri ayaklarının altına aldığı tasvir edilmektedir.³¹⁰

Örneğin Caravaggio'nun (1571-1610) "Günahkar Mecdelli Meryem" adlı eserinde Mecdelli Meryem boynu bükük bir şekilde bir sandalyede oturmaktadır. Tablodaki tasvirde Mecdelli Meryem'in üzerinde abartılı kıyafetler vardır. Yerde ise çeşitli mücevherler bulunmaktadır.³¹¹ Vücudunun duruş şekli, alçak bir sandalye ile yere yakın oturması gibi detayların Mecdelli Meryem'in günahlara karşı pişmanlığını gösterdiği ifade edilmektedir.³¹²

³⁰⁴ Haskins, *Mary Magdalen Myth and Metaphor*, 1.

³⁰⁵ Murray - Murray, *The Oxford Companion to Christian Art and Architecture*, 293.

³⁰⁶ Richard Taylor, *How to Read a Church* (London: Ebury Press, 2003), 98.

³⁰⁷ Berktaş, "Erken Hristiyanlık'ta Tanrı'nın Dişil Tasavvurları ve Hiyerarşi Karşılığı", 46.

³⁰⁸ Tükel Uşun, "Batı Sanatında Maria Magdalena'nın Kimliği Problemi ya da Kutsal Metinlerin Karşılaştırmalı Çözümlemesi Zorunluluğu", *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1993), 526.

³⁰⁹ Taylor, *How to Read a Church*, 97.

³¹⁰ James Hall, *Dictionary of Subjects and Symbols in Art* (New York: Harper&Row Publishers, 1974), 202.

³¹¹ "Caravaggio tarafından Mecdelli Meryem" (Erişim 27 Kasım 2022).

³¹² Patrick Hunt, "Irony and Realism in the Iconography of Caravaggio's Penitent Magdalene", *Mary Magdalene Iconographic Studies from the Middle Ages to the Baroque*, ed. Michelle Erhardt - Amy Morris (Boston: Brill Academic Pub, 2012), 171.

Yuhanna İncili'nde yer alan İsa'nın Lazarus'u diriltilmesi sahnesi de resimlere yansımıştır.³¹³ Duccio di Buoninsegna (öl.1319) ve Giotto'nun (öl.1337) eserleri buna örnektir.³¹⁴

Elbette Mecdelli Meryem'e dair İsa'nın çarmıha gerildiği anlarda da tasvirler bulunmaktadır. Örneğin Gietto ve Simone Martini'nin (1284-1344) eserlerinde İsa çarmıha gerilirken Mecdelli Meryem üzgün bir şekilde yerde oturmaktadır.³¹⁵ Matthias Grünewald'ın (1470-1528) eserinde ise İsa'nın çarmıha gerilişi esnasında Mecdelli Meryem'in sadece üzgün olması değil aynı zamanda günahlarından duymuş olduğu pişmanlık da yansıtılmaya çalışılmıştır.³¹⁶ Mecdelli Meryem'in dua edercesine ellerini birleştirmiş olması buna bir işarettir.³¹⁷

İsa'nın dirildikten sonra Mecdelli Meryem'e görünmesi ise batı sanatında üç şekilde görülmektedir. Bunlardan ilki Gietto'nun eseridir. Bu eserde sahnenin sol tarafında boş mezar ve uyuyan askerler yer almaktadır. Sağda ise ellerini “bana dokunma” dercesine uzatan İsa ve ona bakan Mecdelli Meryem vardır.³¹⁸ İkincisi ise Fra Angelico'nun (1395-1355) “Meryem'e Müjde” adlı eseridir. Bu eserde Mecdelli Meryem oyulan mezarın önünde İsa'ya neredeyse secde eder şekilde tasvir edilmiştir. Mecdelli Meryem'in sarı saçları ve kırmızı elbisesi dikkat çekmektedir.³¹⁹ Üçüncü tip ise Titian'ın (1488-1576) “Noli Me Tangere” (Bana Dokunma) adlı eseridir. Tabloda Mecdelli Meryem kızıl-sarı saçlı tasvir edilmiştir. Üzerinde kırmızı bir pelerin vardır. İsa'ya secde eder şekildedir.³²⁰

Altın Efsane'de Mecdelli Meryem hakkında bahsedilen hikaye elbette tablolarla da yansımıştır. Örneğin Giotto'nun bir eserinde Altın Efsane'de yer alan anlatıya paralel şekilde dümensiz bir gemide Marsilya'ya yolculuğu tasvir edilmiştir.³²¹

³¹³ Yu.11:1-44.

³¹⁴ Şule Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, *The Journal of Academic Social Science* 98 (2019), 203.

³¹⁵ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 203.

³¹⁶ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 203; “Isenheim Altarpiece (first view) by Grünewald, Matthias” (Erişim 27 Kasım 2022).

³¹⁷ Murray - Murray, *The Oxford Companion to Christian Art and Architecture*, 293.

³¹⁸ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 205.

³¹⁹ Christopher P. Jones, “How To Read Paintings: Noli Me Tangere by Fra Angelico”, *Medium* (blog), 07 Nisan 2021.

³²⁰ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 205; “Titian | Noli me Tangere | NG270 | Ulusal Galerî, Londra” (Erişim 27 Kasım 2022).

³²¹ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 205; Giotto, *Türkçe: Mecdelli Meryem'in Hayatından Sahneler: Mecdelli Meryem'in Marsilya Yolculuğu* (İlertarih QS:P571,+1320-00T00:00:00Z/8 1320, Aşağı San Francesco Bazilikası, Wikimedia Commons).

Altın Efsane’de bahsedilen Mecdelli Meryem’in göğe yükselmesi de tablolarla yansımıştır. Domenico Zampieri (1581-1641) bir eserinde bunu tasvir etmiştir. Tabloda Mecdelli Meryem’i göğe yükselten melekler görülmektedir. Mecdelli Meryem’in sarı saçları ve yağ kabı da dikkat çeken detaylar arasındadır.³²² Mecdelli Meryem’in göğe yükselişini aktaran tasvir ise Jose Antolinez’e (1635-1675) aittir. Bu tasvirde Mecdelli Meryem neredeyse çıplak vaziyettedir. Saçları ise koyu renktedir.³²³

Yukarıda verilen eserler Mecdelli Meryem hakkındaki tasvirlerden yalnızca bazılarıdır. Bazı sanat tarihçilerine göre özellikle on yedinci yüzyıl “Mecdelli Meryem” yüzyılı olarak nitelendirilir. Özellikle bu dönemde Mecdelli Meryem hakkında pek çok tasvir yapılmıştır.³²⁴

³²² Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 206; Domenichino, *Italian: Maria Maddalena assunto in cielo Mary Magdalene taken up to heaven* (Hermitage Museum, Wikimedia Commons, Erişim 28 Kasım 2022).

³²³ Gedikli, “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”, 206; “Mecdelli Meryem’in Göğe Kabulü, yazar ANTOLINEZ, José” (Erişim 28 Kasım 2022).

³²⁴ Serap Yüzgüller, “Tövbekar Mecdelli Meryem: İnzivanın Anlamsal Dönüşümünde Görsel Motifler”, *Sanat Tarihi Dergisi* 31 (2002), 721.

SONUÇ

Hristiyan tarihinde kadınlara farklı konumlar verildiği görülmektedir. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde İsa'nın kadınlara yaklaşımı ılımlıyken zaman içerisinde din adamları, kadınların günahın ana nedeni olduğunu söylemiştir. Yine de bazı kadınlar Hristiyan tarihi için önemli bir konuma sahiptir. Bu kadınlardan biri Mecdelli Meryem'dir.

Mecdelli Meryem tarih boyunca farklı şekillerde anılmıştır. Ancak hakkında bilinen şeyler sınırlıdır. Hakkında bilinen şeylerin az olması din adamlarının ve gnostiklerin onun hakkında farklı şeyler iddia etmesine neden olmuştur.

Mecdelli Meryem hakkındaki iddiaların en dikkat çekenini onun bir hayat kadını olmasıdır. Bunu iddia eden kimseler ise kaynak olarak Yeni Ahit'i kullanmıştır. Ancak Yeni Ahit'te net bir şekilde Mecdelli Meryem'in hayat kadını olmasından bahsedilmemiştir. Mecdelli Meryem'in hayat kadını olarak anılmasının nedeni Papa I. Gregorius'un onu böyle bir kadın olarak nitelendirmesinden kaynaklanmıştır. Ancak Yeni Ahit'te yer alan bilgiler incelendiğinde Mecdelli Meryem hakkında böyle bir ithamda bulunmam mümkün değildir. Mecdelli Meryem'in hayat kadını olmadığı İkinci Vatikan Konsili'nde ilan edilmiştir.

Mecdelli Meryem'in havari olup olmadığı ise zaman zaman tartışma konusu olmuştur. Eski dönem araştırmacılar havarilerin erkek olduğunu düşünse de günümüz teologları havariler arasında kadınların da bulunabileceğini ifade etmiştir. Günümüz teologları kaynak olarak ise Yeni Ahit'i göstermiştir. Nitekim orada geçen kadınlar İsa'nın takipçileridir ve diğerlerinden bir farkı yoktur. Dolayısıyla Mecdelli Meryem İsa'nın öğrencilerinden biridir.

Günümüz Hristiyan teolojisinin oluşmasında ise Yeni Ahit'e göre Mecdelli Meryem'in büyük bir önemi vardır. Nitekim İsa'nın dirilişini ilk gören kendisidir ve bunu havarilere bildirmiştir. Bu durum bazı müverrihler tarafından Mecdelli Meryem'in dini tebliğ ettiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ancak Yeni Ahit'te Mecdelli Meryem'in dini tebliğ ettiğine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Sadece onun İsa'nın dirilişini gören ilk kadınlardan biri olduğundan bahsedilmiştir. Matta, Markos ve Luka İncillerinde Mecdelli Meryem'e eşlik eden başka kadınlar da varken Mecdelli Meryem Yuhanna'da tek başınadır. Dolayısıyla

Mecdelli Meryem günümüzdeki “yeniden diriliş” veya “Mesih” anlayışının oluşmasında etkili olmuş bir isimdir.

Mecdelli Meryem hakkındaki bilgiler Yeni Ahit’te bunlarla sınırlı olsa da apokrif metinlerde Mezdelli Meryem hakkında farklı anlatılar bulunmaktadır. Meryem İncili, Filip İncili ve Petrus İncili incelendiğinde Mezdelli Meryem’in İsa’nın öğretilerini anlama ve diğer öğrencilere anlatma noktasında önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Bu incillere göre İsa’nın en sevilen öğrencilerinden biri olduğunu söylememiz de mümkündür.

Epifanius’un (öl. 403) Mezdelli Meryem hakkındaki anlatıları ise biraz daha farklı bir seyirdedir. Bu anlatılar bahsi geçen diğer apokrif metinler gibi gnostik bir yapıya sahiptir. Bu anlatılarda Mezdelli Meryem ile İsa arasında farklı bir ilişki vardır. Zaman zaman bu ilişki birlikteliğe dönüşmüştür. Ancak neslin çoğalması doğru kabul edilmediği için çocuk sahibi olma gibi bir durumları olmamıştır. Anlatıda gnostiklerin sapkın anlayışlarına yer verilmiştir. Epifanius’un bu düşüncelerinin doğruluğuna dair bir kanıt bulunmadığı için bu bilgilerin doğru kabul edilmesi mümkün değildir.

The Golden Legend adlı eserde ise Mezdelli Meryem hakkındaki anlatılar diğer apokrif metinlerden ve kanonik incillerden oldukça farklıdır. Altın Efsane’ye göre Mezdelli Meryem İsa’nın tebliğini aktarmaya devam etmektedir. Yaşadığı zorluklar neticesinde Mezdelli Meryem, Marsilya’ya yerleşse de burada da insanlara İsa’nın tebliğini aktarmaya devam etmiştir. Hatta Mezdelli Meryem ölüleri diriltme gibi mucizeler sergilemiştir. Yaklaşık otuz sene bir çölde inzivaya çekilmiş ve ilahi mucizelere muhatap olmuştur. Nihayetinde ise melekler onu göğe yükseltmiştir. Ancak anlatıların hiçbir tarihsel dayanağı yoktur. Dolayısıyla The Golden Legend adlı eserde yer alan bilgiler bir efsane olarak kabul edilmelidir.

Ortaçağ’da ise Mezdelli Meryem neredeyse tamamen tövbecar kadınların sembolü haline gelmiştir. Papa birinci Gregorius’un onu “hayat kadını” olarak tanımlaması ve sonrasında tövbelerinin kabul olduğunu ifade etmesi Ortaçağ dönemindeki günahkar kadınlara umut ışığı olmuştur. Özellikle Frensiskanlar ve Dominikanlar vaazlarında Mezdelli Meryem’e sıklıkla yer vermişlerdir.

Ancak Ortaçağ döneminde dikkat çeken unsur hayat kadını olan ya da olma ihtimali bulunan kadınların edilmesi için açılan “Magdala Evleri”dir. Tövbelerinin kabul olması başlığı altında kadınlara çeşitli işler yaptırılmıştır. Zaman zaman ise burada bulunan kadınlara işkenceler yapıldığı aktarılmıştır. Mezdelli Meryem bu

dönemde insanların hoş olmayan işlerine alet edilmiştir. Mecdelli Meryem zaman içerisinde toplum tarafından kendi çıkarlarına göre kullanılmıştır.

Mecdelli Meryem hakkındaki bu farklı söylemler resimlere, sinemaya ve kitaplara yansımıştır. Yeni Ahit'te ve apokrif metinlerde yer alan anlatılar çoğu sanatçıya ilham olmuştur.

Tablolarda Mecdelli Meryem genellikle sarışın veya kızıl saçlı tasvir edilse de bununla alakalı kaynaklarda net bir bilgi bulunmamaktadır. Sanatçılar kanonik/apokrif fark etmeksizin onun hakkındaki anlatıları tasvir etmişlerdir. Özellikle on yedinci yüzyılda resimlerde Mecdelli Meryem'e sıkça yer verilmiştir. Bu nedenle bazı sanat tarihçileri tarafından bu yüzyıla "Mecdelli Meryem Yüzyılı" bile denilmiştir.

Mecdelli Meryem hakkındaki sinema filmlerinde de Mecdelli Meryem hakkındaki farklı iddialara yer verilmiştir. Bazı filmlerde tövbekar bir kadın olarak tasvir edilirken bazılarında sadece balıkçılıkla uğraşan bir ailenin kızı olmasından bahsedilmiştir.

Mecdelli Meryem hakkındaki en çarpıcı iddia ise onun İsa ile evli olmasıdır. Bu iddia Dan Brow'un Da Vinci Şifresi adlı eseriyle gündeme gelmiştir. Bu esere göre İsa ile Mecdelli Meryem arasında duygusal bir bağ bulunmaktadır. Hatta ikisi gizli olarak evlenmişlerdir ve bir kız çocukları olmuştur. İsa çarmıha gerildikten sonra Mecdelli Meryem kendisini ve çocuğunu korumak için Marsilya'ya gitmiştir.

Ancak İsa ile Mecdelli Meryem evli olsaydı Yeni Ahit'te bunun izlerine rastlanması gerekirdi. Ayrıca Dan Brown'un kaynak olarak kullandığı apokrif metinlerde Mecdelli Meryem ile İsa'nın evli olduğuna dair herhangi bir iddia da bulunmamaktadır. Dan Brown'un bahsettiği bu iddialar tamamen asılsızdır.

Mecdelli Meryem hakkında bu kadar farklı iddiaların olması elbette insanların dikkatini çekmiş ve onun hakkında insanların hikayeler yazmasına neden olmuştur. Ancak bunların kurgu olduğu unutulmamalıdır.

Günümüzde Hristiyanlığın yayılması için her ne kadar Petrus ve Pavlus isimleri ön plana çıksa da Mecdelli Meryem de oldukça önemli bir konuma sahiptir. Günümüzdeki Hristiyan inancına göre İsa'nın dirilişini ilk gören Mecdelli Meryem'dir. Dolayısıyla önemli bir konuma sahiptir. Her ne kadar zaman içerisinde kendisi hakkında farklı iddiaları çıkmış olsa da bunların doğruluğunu ispatlamak mümkün değildir.

Mecdelli Meryem'in bir hayat kadını olduğunu ya da İsa ile evli olduğunu söylemek imkansızdır. Ancak onun İsa'nın takipçileri arasında olduğunu, dini iyi bir şekilde anladığını, dini yaymak için çalıştığını ve İsa'nın dirilişini gören ilk insanlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Hakkındaki diğer iddialar asılsızdır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında İSNAD 2 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Adam, Baki. *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2018.
- Adam, Baki. “Yahudilik”. *Dinler Tarihi*. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017.
- Basalel, Yusuf. “Yahudilik Ansiklopedisi”. *Ketuba*. 2/322. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- Bellan-Boyer, Lisa. “Conspicuous in Their Absence: Women in Early Christianity”. *CrossCurrents* 53 (2003).
- Berktaş, Fatmagül. “Erken Hristiyanlık’ta Tanrı’nın Dişil Tasavvurları ve Hiyerarşi Karşıtlığı”. *Toplumsal Tarih* 276 (2016).
- Brown, Dan. *Da Vinci Şifresi*. çev. Petek Demir. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 84. Basım, 2020.
- Cole, Treacy. “Mary Magdalene”. *Encyclopedia of Religions*. ed. Lindsay Jones. C. 9. New York: Macmillan, 2005.
- Çoban, Bekir Zakir. *Geçmişten Günümüze Papalık*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2009.
- De Boer, Esther A. *The Gospel of Mary Beyond a Gnostic and a Biblical Mary Magdalene*. London: T&T Clark International A Continuum Imprint, 2004.
- De Voragine, Jacobus. “Introduction”. çev. William Granger Ryan. *The Golden Legend*. New Jersey: Princeton University Press, 2012.
- De Voragine, Jacobus. *The Golden Legend*. çev. William Granger Ryan. New Jersey: Princeton University Press, 2012.
- Demirci, Kürşat. *Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş*. İstanbul: Ayışığı Kitabevi, 4. Basım, 2019.
- Domenichino. *Italian: Maria Maddalena assunto in cielo Mary Magdalene taken up to heaven*. Hermitage Museum, Wikimedia Commons. Erişim 28 Kasım 2022. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Domenichino_-_Mary_Magdalene_Taken_up_to_Heaven_-_WGA06400.jpg
- Doresse, Jean. *The Discovery of The Nag Hammadi Texts*. Rochester, Vermont: Inner Traditions, 2005.
- Ehrman, Bart D. *Lost Scriptures: Books That Did Not Make it into the New Testament*. New York: Oxford University Press, 2003.

Ehrman, Bart D. *Peter, Paul, and Mary Magdalene : The Followers of Jesus in History and Legend*. New York: Oxford University Press, 2006.

Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Hristiyanlık”. *Dinler Tarihi*. ed. Baki Adam. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2017.

Eroğlu, Ahmet Hikmet. “Hristiyanlık”. *Dinler Tarihi I-II*. ed. Mustafa Alıcı - Süleyman Turan. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 1. Basım, 2018.

“Bereşit”. çev. Moşe Farsi. *Tora ve Aftara*. Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2020.

Filorama, Giovanni. *A History of Gnosticism*. çev. Anthony Alcock. Oxford: Basil Blackwell, 1991.

Foskolou, Vassiliki A. “Mary Magdalene between East and West: Cult and Image, Relics and Politics in the Late Thirteenth-Century Eastern Mediterranean”. *Dumbarton Oaks Papers* 65/66 (2012 2011).

Gedikli, Şule. “Hristiyan Sanatında Tövbekarlığın Simgesi: Mecdelli Meryem”. *The Journal of Academic Social Science* 98 (2019).

Giotto. *Türkçe: Mecdelli Meryem'in Hayatından Sahneler: Mecdelli Meryem'in Marsilya Yolculuğu*. İletarih QS:P571,+1320- 00T00:00:00Z/8 1320. Aşağı San Francesco Bazilikası, Wikimedia Commons. Erişim 28 Kasım 2022. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto_di_Bondone_-_Scenes_from_the_Life_of_Mary_Magdalene_-_Mary_Magdalene%27s_Voyage_to_Marseilles_-_WGA09109.jpg

Gürkan, Salime vd. *İbrahimi Dinlerde Kadın*. İstanbul: Abe Medya ve Yayıncılık, 2021.

Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2018.

Hall, James. *Dictionary of Subjects and Symbols in Art*. New York: Harper&Row Publishers, 1974.

Harman, Ömer Faruk. “Ahd-i Atik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1/494-501. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Harman, Ömer Faruk. “Hristiyanlıkta Kadın Algısı”. *Kuran ve Kadın Sempozyumu*. 56-70. Ankara: TDV Yayınları, 2010.

Harman, Ömer Faruk. “İncil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/270-276. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Harman, Ömer Faruk. “İsa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/465-472. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Harman, Ömer Faruk. “Kadın”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/82-86. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Harman, Ömer Faruk. “Meryem”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 29/236-242. Ankara: TDV Yayınları, ts.

Harman, Ömer Faruk. “Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 43/187-232. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Hasanoğlu, Eldar. “Yahudilik”. *Dinler Tarihi I-II*. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 1. Basım, 2018.

Haskins, Susan. *Mary Magdalen Myth and Metaphor*. New York: Riverhead Books, 1995.

Hunt, Patrick. “Irony and Realism in the Iconography of Caravaggio’s Penitent Magdalene”. *Mary Magdalene Iconographic Studies from the Middle Ages to the Baroque*. ed. Michelle Erhardt - Amy Morris. Boston: Brill Academic Pub, 2012.

Jansen, Katherina. “Like a Virgin: The Meaning of the Magdalen for Female Penitents of Later Medieval Italy”, *Memoirs of the American Academy in Rome*. *Memoirs of the American Academy in Rome* 45 (2000).

Jones, Christopher P. “How To Read Paintings: Noli Me Tangere by Fra Angelico”. *Medium* (blog), 22 Kasım 2022. <https://christopherpjones.medium.com/how-to-read-paintings-noli-me-tangere-by-fra-angelico-fc6c3c7227d2>

King, Karen L. *The Gospel of Mary of Magdala: Jesus and the First Woman Apostle*. California: Polebridge Press, 2003.

Konutgan, Behnan vd. *Kutsal Kitap*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016.

Konutgan, Behnan vd. *Apokrif (Deuterokanonik) Kitaplar*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016.

Konutgan, Behnan vd. *Luka Kitabı*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2016.

Marjanen, Antti. *The Woman Jesus Loved: Mary Magdalene in The Nag Hammadi Library and the Related Documents (Nag Hammadi and Manichaean Studies)*. ed. J. M. Robinson - H.J. Klimkeit. Brill, 1996.

McClain, Lisa. ““They Have Taken Away My Lord’: Mary Magdalene, Christ’s Missing Body, and the Mass in Reformation England”. *The Sixteenth Century Journal* 38 (2007).

Mead, G.R.S. *Pistis Sophia*. London: Celephais Press, 2007.

Murray, Linda - Murray, Peter. *The Oxford Companion to Christian Art and Architecture*. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Robinson, James M. (ed.). *The Nag Hammadi Library in English*. New York: HarperCollins Publisher, ts.

Sarıkcıoğlu, Ekrem. “Apoktif Petrus İncili”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (1993).

Sarıkcıoğlu, Ekrem. “Filip İncili”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1992).

Schaberg, Jane. *The Resurrecection of Mary Magdalene: Legends, Apocrypha and the Christian Testament*. New York: The Continuum International Publishing, 2004.

Simon, Cox. *Da Vinci Şifresinin Çözülmesi*. çev. Güneş Tokcan. İstanbul: Klan Yayınları, 2005.

Tanyu, Hikmet. “Ahd-i Cedid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1: 5-1-507. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Taylor, Richard. *How to Read a Church*. London: Ebury Press, 2003.

Uşun, Tükel. “Batı Sanatında Maria Magdalena’nın Kimliği Problemi ya da Kutsal Metinlerin Karşılaştırmalı Çözümlemesi Zorunluluğu”. *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal’a Armağan*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1993.

Yüzgüller, Serap. “Tövbekar Mecdelli Meryem: İnzivanın Anlamsal Dönüşümünde Görsel Motifler”. *Sanat Tarihi Dergisi* 31 (2002).

“Caravaggio tarafından Mecdelli Meryem”. Erişim 27 Kasım 2022. https://www.wga.hu/html_m/c/caravagg/02/12magda.html

“Catholic Encyclopedia: Magdala Catholic Encyclopedia”. Erişim 16 Ekim 2022. <https://www.newadvent.org/cathen/09523a.htm>

“Church Fathers: Of Holy Virginity (St. Augustine)”. Erişim 22 Kasım 2022. <https://www.newadvent.org/fathers/1310.htm>

“Isenheim Altarpiece (first view) by Grünewald, Matthias”. Erişim 27 Kasım 2022. https://www.wga.hu/html_m/g/grunewal/2isenhei/1view/1view.html

“Katolik Ansiklopedisi: Aziz John Chrysostom”. Erişim 11 Eylül 2022. <https://www.newadvent.org/cathen/08452b.htm>

“Magdala”. *Vikipedi*, 21 Ağustos 2022. https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Magdala&oldid=1105778309#cite_note-1-1

“Mary Magdalene”. haz. Garth Davis. Yayın Tarihi 2018.

“Mecdelli Meryem’in Göğe Kabulü, yazar ANTOLINEZ, José”. Erişim 28 Kasım 2022. https://www.wga.hu/html_m/a/antoline/jose/assumpti.html

“Ortaçağ Mecdelli Meryem’i Keşfetmek”. Erişim 29 Ekim 2022. <https://maria-magdalena.ub.uni-freiburg.de/>

Catholicireland.net. “The Gnostic Discoveries: The Impact of the Nag Hammadi Library”. Erişim 15 Ekim 2022 <https://www.catholicireland.net/the-gnostic-discoveries-the-impact-of-the-nag-hammadi-library/>

“The Last Tepmtation of Christ”. haz. Martin Scorsese. Yayın Tarihi 1988.

“Thomas İncili | Özet, Gnostik, Önem ve Gerçekler | Britanya”. Erişim 15 Ekim 2022. <https://www.britannica.com/topic/Gospel-of-Thomas>

“Titian | Noli me Tangere | NG270 | Ulusal Galeri, Londra”. Erişim 27 Kasım 2022. <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/titian-noli-me-tangere>

Yale Bible Study. “Women in the Bible | Study Mary Madgalene”. Erişim 29 Ekim 2022. <https://yalebiblestudy.org/courses/women-in-the-bible/>

EKLER

Ek 1 Mecdelli Meryem'in Yer Aldığı Resimler

Resim 1.1 Caravaggio - Penitent Magdalene Tablosu
(https://www.wga.hu/html_m/c/caravagg/02/12magda.html 27 Kasım 2022)

Resim 1.2 Domenichio – Mary Magdalene Taken up to Heaven Tablosu ([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Domenichino - Mary Magdalene Taken up to Heaven - WGA06400.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Domenichino_-_Mary_Magdalene_Taken_up_to_Heaven_-_WGA06400.jpg) 28 Kasım 2022)

Resim 1.3 Jose Antolinez – Assumption of Mary Magdalene Tablo
(https://www.wga.hu/html_m/a/antoline/jose/assumpti.html 28 Kasım 2022)

Resim 1.4 Giotto di Bondone - Scenes from the Life of Mary Magdalene - Mary Magdalene's Voyage to Marseilles Tablo
([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto di Bondone -
_Scenes from the Life of Mary Magdalene -
_Mary Magdalene%27s Voyage to Marseilles - WGA09109.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto_di_Bondone_-_Scenes_from_the_Life_of_Mary_Magdalene_-_Mary_Magdalene%27s_Voyage_to_Marseilles_-_WGA09109.jpg) 28 Kasım
2022)

